

Entzute Prozesuaren Azken Txostena

Busturialdea-
Urdaibai

AGIRRE LEHENDAKARIA CENTER
for Social and Political Studies

COLUMBIA CLIMATE SCHOOL
ADVANCED CONSORTIUM ON COOPERATION,
CONFLICT, AND COMPLEXITY

Sarrera

Txosten honek Busturialdea-Urdaibain egindako entzute prozesuaren ondorio nagusiak jasotzen ditu, eskualdean Guggenheim Bilbao Museoaren balizko hedapenari buruzkoak, Agirre Lehendakaria Centerrek AC4-Columbia University eta TZBZekin lankidetzan garatua Eusko Jaurlaritza eta Bizkaiko Foru Aldundiaren enkarguz. Dokumentu honek 2025eko uztailean argitaratutako aurretiko txostena osatzen du. Prozesu honek iraun duen 10 hilabeteetan, 1.002 narratiba indibidual bildu dira, eta horiek 7 interpretazio kolektiboko saioen bidez kontrastatu dira. Aldi berean, eskualdeko Giza Garapen Iraunkorrari lotutako eragile eta ekimenen mapa zehatza egin da, erronka honen konplexutasuna eta eztabaidaren sakontasuna hobeto ulertzeko aukera ematen diguna. Informazio hori guztia 2025eko abenduaren 1ean eta 2an Urdaibai Ekoetxean egindako nazioarteko mintegian kontrastatu eta aberastu zen.

Euskal erakundeek Urdaibain museoa hedatzeko proiektuarekin aurrera ez jarraitzea erabaki ondoren, dokumentu honek balioa izaten jarraitzen du, euskal gizarteak lurraldearen

beharrezko trantsizio sozioekologikoari nola aurre egin diezaiokeen eztabaida aberasteko.

Txostena hiru ataletan eta eranskin metodologiko batean egituratzen da:

- I. Lan-ikuspegia eta prozesua.**
- II. Narratibak.**
- III. Ondorioak.**
- IV. Eranskin metodologikoa, glosarioa eta bibliografia.**

Agirre Lehendakaria Center for Social and Political Studies (ALC) Euskal Herriko Unibertsitatearen (EHU) eta Columbia University-ren arteko lankidetzaproiektua da, euskal gizarteak autogobernuaren berreskuratzearaz geroztik sustatutako Giza Garapen Iraunkorraren eredua hobeto ulertzeko eta etorkizunera proiektatzeko. ALC entzute prozesu komunitarioak diseinatzeko, ezartzen eta ebaluatzen espezializatuta dago, tokiko berrikuntza eta eraldaketa prozesuak bultzatzeko baliagarriak direnak.

Argazkiak:
Vicente Paredes
Diseinua:
Ang Studio®

Advanced Consortium on Cooperation, Conflict and Complexity (AC4)
New Yorkeko Columbia Unibertsitateko Diziplina Anitzeko Ikerketarako Unibertsitate Institutua da, ingurumen-proiektuak konplexutasun eta gatazka testuinguruetan lantzen espezializatua. AC4-Columbia Universityk nazioarteko esperientzia zabala du ingurumenaren kontserbazioarekin eta eskualdeetako gatazken kudeaketarekin lotutako proiektuetan, hala nola Latinoamerikan, Sahara azpiko Afrikan, Europan eta Asiako hego-ekialdean. Kasu honetan, AC4-Columbia Universityk proiektuaren zuzendaritza zientifikoa hartzen du. Horrek gardentasun eta zorroztasun metodologikoaren bermea, bildu diren datuen analisiaren gainbegiratzea eta lortutako emaitzak balidatzea ahalbidetzen du.

Egileak

Entzute
Prozesuaren
Azken Txostena

Aurkibidea

Sarrera	3
I. Esparru teorikoa eta prozesua	8
1.1. Ingurumen gatazkak gizarte erronka konplexu gisa	9
1.2. Trantsizio sozioekologikoei heltzeko gobernantza-ikuspegiak	19
II. Identifikatutako narratibak	26
2.1. Entzute-prozesuak identifikatutako gai nagusiak	31
2.2. Patroi Narratiboak	35
2.3. Prebalentziak	74
III. Ondorioak	78
3.1. Eta orain zer?	92
3.2. Etorkizuna	96
IV. Eranskinak	102
I. Ikuspegi metodologikoa	
II. Lan-prozesua	
III. Tresna digitala: Urdaibai K-tool, gobernantza egokitzaileko azpiegitura gisa	
IV. Kontzeptu giltzarrien glosarioa	
V. Bibliografia	

I. Atala Esparru teorikoa eta prozesua

1.1 Ingurumen gatazkak gizarte-erronka konplexu gisa

I. Atala.
Esparru teorikoa
eta prozesua

XXI. mendea gizarte eta ingurumen erronka multzo batez definitu da, historian zehar bere magnitude eta elkarreragin mailagatik bakarrak direnak. Klima-alaketaren azelerazioa, biodibertsitatearen eta espezieen biziraupenerako beharrezko habitataren galerak, eta uraren eta beste baliabide natural batzuen eskaria planetako bizitza sostengatzen duten sistemak mehatxatzen ari dira (Portner et al., 2023; Sachs et al., 2024). Gobernu agendek erantzun hobe eman diete erronka horiei, adibide nabarmenak dira Garapen Iraunkorrerako Helburuak (United Nations, 2015), biodibertsitatea eta ekosistemen osotasuna babesteko “30 para 30” konpromisoa (UNEP, 2022) eta klima-alaketari buruzko Parisko Akordioa (UNFCCC, 2015).

Mota honetako arazo anizkoitzak eta elkarreragileak “arazo konplexuak” bezala izendatzen dira. Arazo konplexuak alderdi interesdun eta interes-talde ugarik definitzen dituzte, bakoitza arazoari buruzko ikuspegi desberdinekin, helburu edo irtenbide partikularrekin, beren balio sistemetan eta definizioetan oinarrituta (Rittel eta Webber, 1973). Konplexutasun horrek alderdi interesdunen helburuak eta politika publikoak lerrokatuta ez dauden egoerak sortzeko joera du, non banakako ekintzak beste talde batzuen beharrekin gatazkan sartzen diren. Lurraren erabilera, baliabide naturalen kudeaketa, biodibertsitatearen eta ekosistemen kontserbazioa, kutsaduraren kontrola eta kudeaketa, eta aisialdirako edo kulturarako espazio naturalen erabilera, faktore erabakigarriak dira erronka sozial konplexuenak konfiguratzeko (Balint et al., 2011).

I. Atala. Esparru teorikoa eta prozesua

Hala ere, bai maila lokalean bai estatu mailan, aipatutako nazioarteko akordioen aplikazioak eragin erreal eta sakonak ditu komunitateetan, eta sarritan eztabaida eta gatazka soziopolitikoaren iturri izan daitezke. Biodibertsitatea eta habitataren babesa helburu duten ekimenek gizarte eta ekonomia-agendak oztopatu ditzakete, baliabideetara sarbidea mugatuz eta esparru jakin batean egin daitekeena eta ezin dena mugatuz. Era berean, tokiko ekonomiaren berrindartzea helburu duten ekimen ekonomikoek, hala nola jarduera produktibo berriak edo turismoa, ondare kulturalaren eta ekosistema sentikorraren egoera aldatu dezakete. Testuinguru horretan, politika publikoen formulazioa oso delikatu da eta gatazka berriak sortzeko joera du (Fisher, 2022).

Ingurumen-arazo gehienetan, interes-taldeek balio berezia ematen diote baliabide natural edo espazio fisiko bati, beren historia kultural, ekonomiko, sozial eta politikoaren arabera. Ingurumenaren gaia balio, sinesmen eta esperientzia sakonagoen adierazpen sinboliko bihurtzen da, pertsona eta taldeek identifikatu egiten dutenean (Pascual et al., 2023). Ingurumenari buruzko gai gatazkatsu baten kudeaketak esperientzia eta balio-sistema sakonago horiek azaleratzen ditu, eta adierazi gabeko ezkutuko tentsioak edo tentsio narratiboak aktibatu ditzake, honako hauen inguruan besteak beste: kontserbazio kulturala eta aldaketa sozialak, eragin politikoa eta erabakiak hartzerakoan dagoen ordezkartzarik eza.

Horrela, ingurumen gai jakin baten inguruko erabaki politikoek azkar sor dezakete gatazka sozial bat, non alderdi interesdunek honelako galderak planteatzen dituzten: zergatik leku hori, eta ez beste bat, lehentasun bihurtzen da arduradun politikoentzat?, zergatik erabiltzen dira funts publikoak enpresa pribatuen eragina konpontzeko?, edo zergatik ez diegu lehentasuna ematen premiazkoagoak diren beste gai batzuei, hala nola ekosistema handien babesa klima aldaketa arintzeko? Posizio horietako bakoitzaren atzean sinesmen eta balio multzo bat dago, alderdi interesdunen lehentasunak definitzen dituena. Aldi berean, sinesmen horiek eraikitzen dira interes-taldeen ezagutza historiko, kultural, ekonomiko eta ingurumenekoetan (Ozkaynak et al., 2023).

I. Atala.
Esparru teorikoa
eta prozesua

SINESMEN ETA BALIO MULTZO HORIEK NARRATIBA KOLEKTIBOEN BIDEZ ADIERAZI OHI DIRA, ETA NARRATIBA HORIEK GATAZKA NOLA BIZI DEN EZ EZIK, LURRALDEAREN INGURUAN ETORKIZUNeko ZER IRUDITERIA DAUDEN ERE AZALTZEN DUTE.

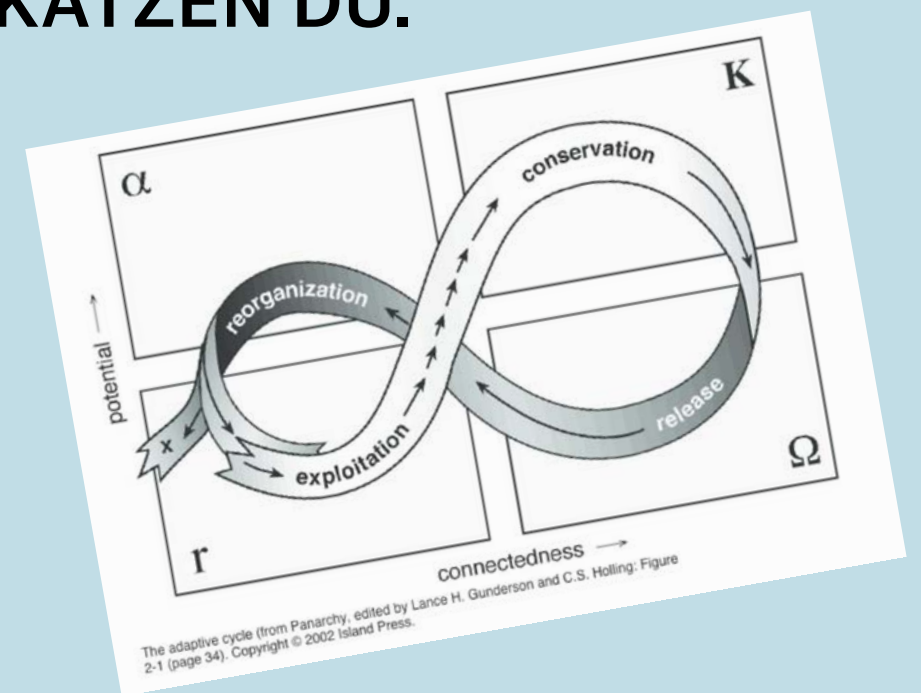

I. Atala.
Esparru teorikoa
eta prozesua

**BEHARREZKOA DA ESPARRU
INSTITUZIONALAK ETA
ALDE INTERESDUNEN ARTEKO
HARREMANAK BIRNEGOZIATZEA
ETA BIRKONFIGURATZEA,
ALDAKETA ETA DINAMIKA
BERRIETARA EGOKITZEKO, ETA
PROZESU HORREK ALDERDI
INTERESDUN GUZTIEN
KONPROMISOA ETA PARTE
HARTZEA ESKATZEN DU.**

(Fisher, 2022)

Gunderson eta Hollingen
egokitzapen-zikloa, 2002

Kontzeptualki, trantsizio sozioekologikoak ingurumenarekiko harreman sozialak aldatzen dituzten egoerak dira. Horrelako trantsizioak historian zehar gertatu izan dira. Hala ere, taldeen arteko konektibitatea handitzearekin, globalizazioarekin eta gai batean eragile sozialen aniztasun zabalago batek parte hartzearekin, bai eta trantsizio teknologikoek eta giza jarduerak sistema naturaletan dituen inpaktuek eragindako ingurumen aldaketa azkarrekin ere, trantsizio horiek gero eta nabarmenagoak izatea eta horien ondorioak modu zabalagoan aitortzea eragin dute.

I. Atala.
Esparru teorikoa
eta prozesua

**GARRANTZITSUA DA AZPIMARRATZEA
GIZARTEAK GERO ETA GEHIAGO
JABETZEN DIRELA GIZARTE ETA
INGURUMEN GAIEN ARTEKO INTERKONEXIOEZ
ETA ITXURAZ URRUN DAUDEN EDO
DESBERDINAK DIREN GAIAK ELKARRI LOTUTA
DAUDEN MODUEZ. INTERKONEXIO MAILA
HANDI HORREK ZAILDU EGITEN DU ARAZO BAT
BEREIZTEA ERLAZIONATUTA DAGOEN BESTE
GAIETATIK, ETA HORREK AREAGOTU EGITEN
DU INGURUMEN ARAZOEN KONPLEXUTASUN
SOZIALA. GAINERA, ELKARRI LOTUTAKO
INGURUMEN GAI UGARIEK AREAGOTU
EGITEN DUTE ERABAKIAK HARTZEAREN
KONPLEXUTASUN ZIENTIFIKOA ETA INGURUMEN
KUDEAKETAREN ARLOKO POLITIKA PUBLIKOEN
DISEINUA ETA INPLEMENTAZIOA. ARAZO MOTA
HORIETAN, POLITIKA TRADIZIONALAK GOITIK
BEHERA EGITEAK EDO NEURRI UNILATERALEN
APLIKAZIOAK GATAZKAK SORTZEN DITU, EZ
DUTELAKO BEHAR BESTE KONTUAN HARTZEN
GIZARTE ETA INGURUMEN FAKTOREAK
ETA SARRITAN INFORMAZIO MUGATUAN
OINARRITUTA DAUDELAKO. HAINBESTE
DIMENTSIO KONBINATZEAK ASKOTARIKO
EZAGUTZEN ARTEKO LANKIDETZA ESKATZEN DU**

(Fisher, 2014)

1.2 Trantsizio sozioekologikoei heltzeko gobernantza ikuspegiak

I. Atala.
Esparru teorikoa
eta prozesua

Trantsizio sozioekologikoen konplexutasunari aurre egiteko gobernantza eraginkorrak ikuspegi desberdin bat eskatzen du, planifikazio linealaren eta erabaki hierarkikoen ikuspegitik haratago. Ezein erakundek, adituk, enpresak edo alderdi interesatuk ere ez du arazo konplexu bati aurre egiteko behar adina informazio eta ezagutza. Gainerako eragileen informazioa eta ezagutza behar ditu bere ekosisteman. Gainera, gizarte eta ingurumen paisaiak etengabe aldatzen ari dira. Horri heltzeko, beraz, adimen kolektiboa behar da.

ARAZO HORIEN TESTUINGURU NORMATIBOA ETA GOBERNANTZA MARKOA IKUSPEGI EKOLOGIKOTIK HARTZEA ERABILGARRIA DA.

Ekosistema natural batean, organismo mota bakoitzak funtzio multzo bakar bat betetzen du, sistemaren funtzionamendu orokorrari laguntzen diona. Gizarte-arazo konplexu batean, alderdi interesdun bakoitzak eta erakunde bakoitzak bere lekua dute sisteman, eta sistemaren alderdi sozial, ekonomiko eta ekologikoei buruzko informazioa dute (Ostrom, 2005; Baird et al., 2018). Arazoa eraginkortasunez ulertzeko, funtsezkoa da aldean informazioa eta ezagutzak erabiltzea kudeaketa politika eta plan eraginkorrak sortzeko (Raymond et al., 2010).

Funtsezkoa da ulertzea nola aldatzen eta eboluzionatzen diren

I. Atala.
Esparru teorikoa
eta prozesua

alderdi interesdunen ikuspegiak eta beharrak denboran zehar, gobernantza moldagarriaren ikuspegia txertatzeko. Ez dago kasu guztietan aplika daitekeen estrategia bakar bat. Aitzitik, lankidetzazko gobernantza prozesuak dinamika aldakorrera diseinatu eta egokitu behar dira, eta arazo bakoitzerako epe espezifikoetan aplikatu.

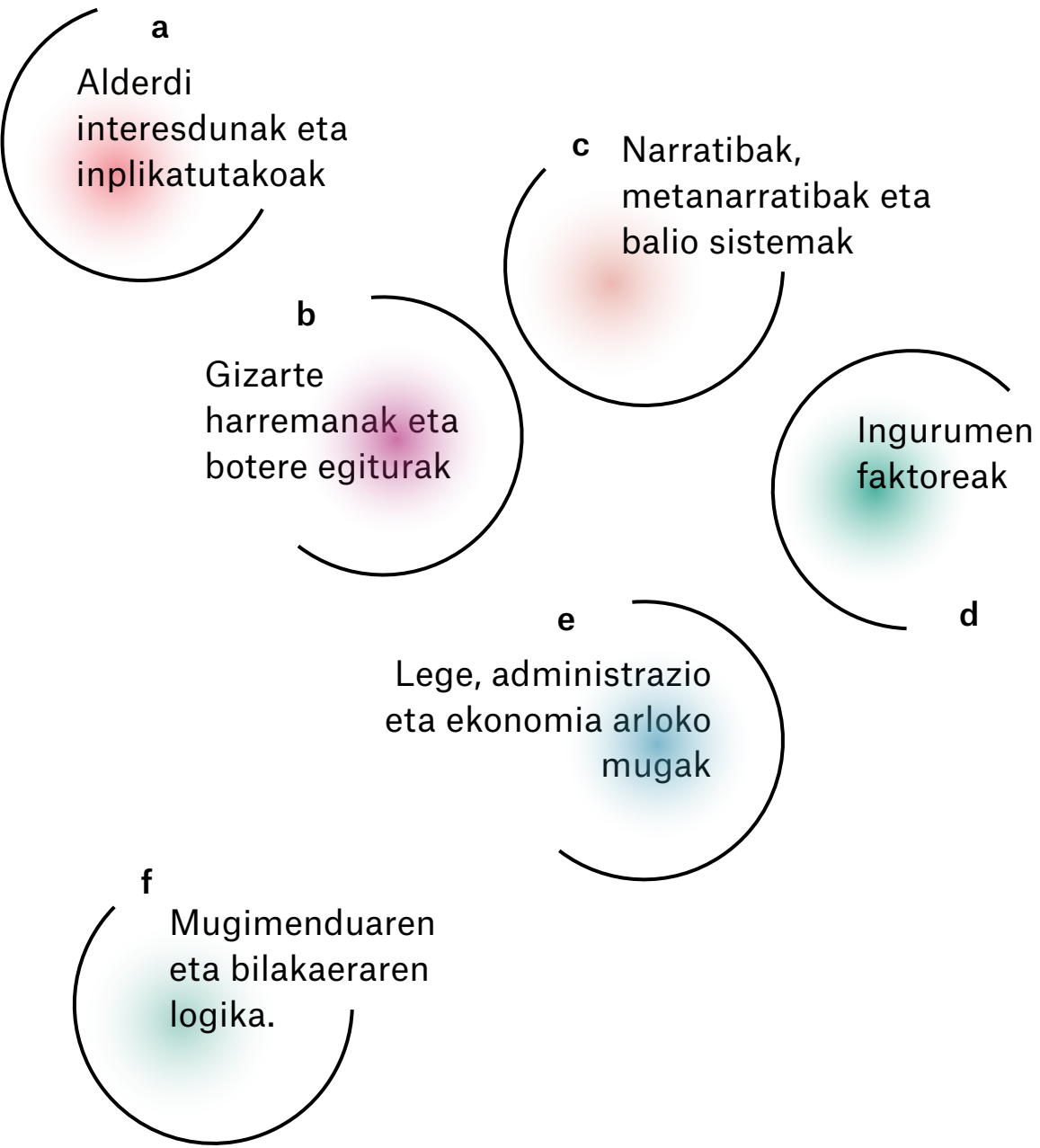
Erronka sozioekologikoei aurre egiteko lankidetzazko gobernantza prozesuak aberasteko tresna eta baliabide ugari daude. Horietako asko baliagarriak dira oro har eta informatiboak izan ohi dira, baina erabilera mugatua izan dezakete testuinguru edo kasu politiko jakin batean, errealitate administratibo, juridiko, finantzario eta politiko partikularretara egokitzen ez badira. Horregatik, erabilgarria da pentsatzea zein informazio mota behar diren politika eraginkorrak fundamentatzeko trantsizio sozioekologikoetan.

Informazio premia horien behin betiko zerrendarik ez dagoen arren, hainbat egilek aztertu dituzte, horien artean Ostrom (1990), Susskind et al. (1999) eta Balint et al. (2012). Arazo konplexuen kudeaketari buruz dauden orientabide gehienek informazio mota hauek biltzeko eta aztertzeko prozesuak barne hartzen dituzte:

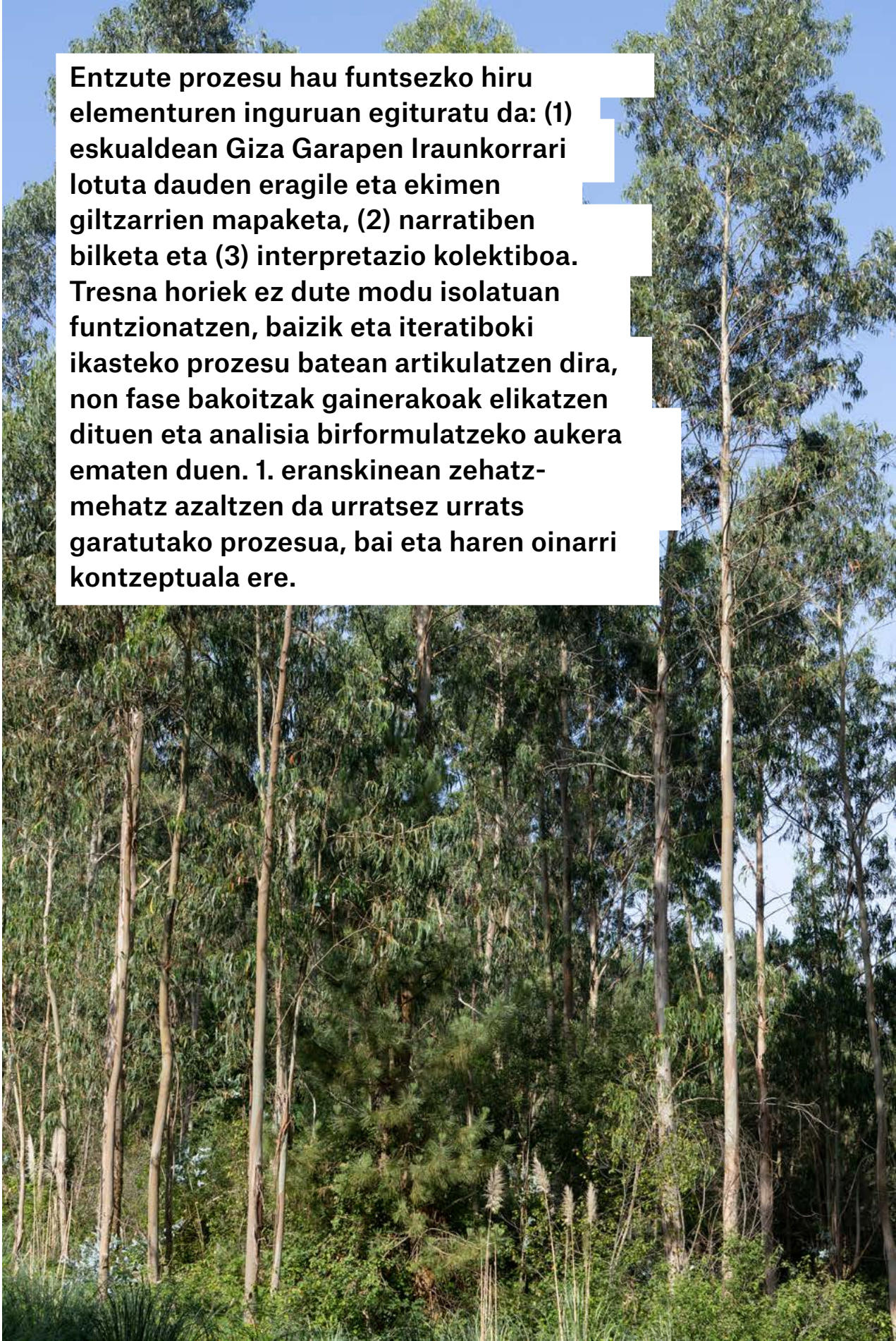
- Alderdi interesdunak eta inplikaturako alderdiak.
- Gizarte harremanak eta botere egiturak.
- Narratibak, metanarratibak eta balio sistemak.
- Ingurumen faktoreak.
- Lege, administrazio eta ekonomia arloko mugak.
- Mugimenduaren eta bilakaeraren logika.

Trantsizio sozioekologikoen konplexutasuna eta gobernantza eraginkor baterako informazio beharrak izugarriak izan daitezkeen arren, badira horien inplementazioa bideratzen duten funtsezko printzipioak. Besteak beste: arazoaren konplexutasun soziala eta ingurumenekoa sakon ulertzea; alderdi interesdunetatik

datozen informazio teknikoaren bolumen handiak kudeatzea eta prozesatzea; ezagutza hori laburtzea eta bistaratzea erabakiak hartzeko ardura dutenentzat, eta baldintza sozioekologikoetan dauden aldaketen etengabeko jarraipena egitea, denboran zehar politikak doitzeko eta egokitzeko.

Entzute prozesu hau funtsezko hiru elementuren inguruan egituratu da: (1) eskualdean Giza Garapen Iraunkorrari lotuta dauden eragile eta ekimen giltzarrien mapaketa, (2) narratiben bilketa eta (3) interpretazio kolektiboa. Tresna horiek ez dute modu isolatuan funtzionatzen, baizik eta iteratiboki ikasteko prozesu batean artikulatzen dira, non fase bakoitzak gainerakoak elikatzen dituen eta analisia birformulatzeko aukera ematen duen. 1. eranskinean zehatz-mehatz azaltzen da urratsez urrats garatutako prozesua, bai eta haren oinarri kontzeptuala ere.

II. Atala

Identifikatutako narratibak

II. Atala

Identifikatutako narratibak

Entzute prozesua eskualdeko banakako narratiben bilketan eta analisisian kontzentratu da. 2025ean, Agirre Lehendakaria Center-eko taldeak, AC4-Columbia University eta TZBZekin lankidetzan, 949 pertsonarekin izan ditu elkarrizketak. Kasu batzuetan, bigarren elkarrizketa bat egin da gai zehatzetan sakontzeko eta pertzepzioetan aldaketa esanguratsurik izan ote zen egiaztatzeko, uztailean aurretiazko txostena argitaratu eta udaz geroztik komunikabideetan zabaldutako informazioen ondoren. Horregatik, guztira 1002 narratiba bildu dira. Elkarrizketa guztiak grabatu dira —gutxi batzuk izan ezik, elkarrizketatuak ez baitu elkarrizketa grabatzerik nahi izan—, anonimizatu eta prozesatu dira eta honetarako sortutako espazio digitalean argitaratu dira: <https://urdaibai.agirrecenter.eus/>

Prozesuan parte-hartu duten pertsonak elur-bola bidezko laginketaren bidez identifikatu dira, ikerketa kualitatiboetan teknika ohikoenetako bat. Metodo honek aukera ematen du sare formaletatik kanpoko pertsonen ahotsak jasotzeko, normalean identifikatzeko zailenak direnak. Hasieran talde txiki bat aukeratzen da, eta horiek beste parte-hartzaile batzuk gomendatzen dituzte; prozesua errepikatzen da iritzien errepikapena agertu arte eta entzutean ñabardura berriak agertzeari uzten zaion arte.

Narratiba gehienak elkarrizketa erdi-egituratuen bidez bildu dira, galdera irekiekin, pertsonak askatasunez hitz egiteko aukera izan dezan beren ustez garrantzitsuenak diren gaiei buruz. Egitura ireki horren bidez, elkarrizketarako espazio bat sortu nahi izan da, narratiba kokatuak eta espontaneoak sortzen laguntzeko, aurrez definitutako kategoriak ezarri gabe.

Elkarrizketak honako gai hauen inguruan izan dira:

- Zer ari da gertatzen eskualdean?
- Zeintzuk dira zure ustez erronka nagusiak?
- Zer aukera daude?
- Testuinguru horretan, zer deritzozu Guggenheim Museoa Urdaibaira hedatzeko aukeraren inguruan?
- Nork irabaziko edo galduko luke honekin guztiarekin?
-

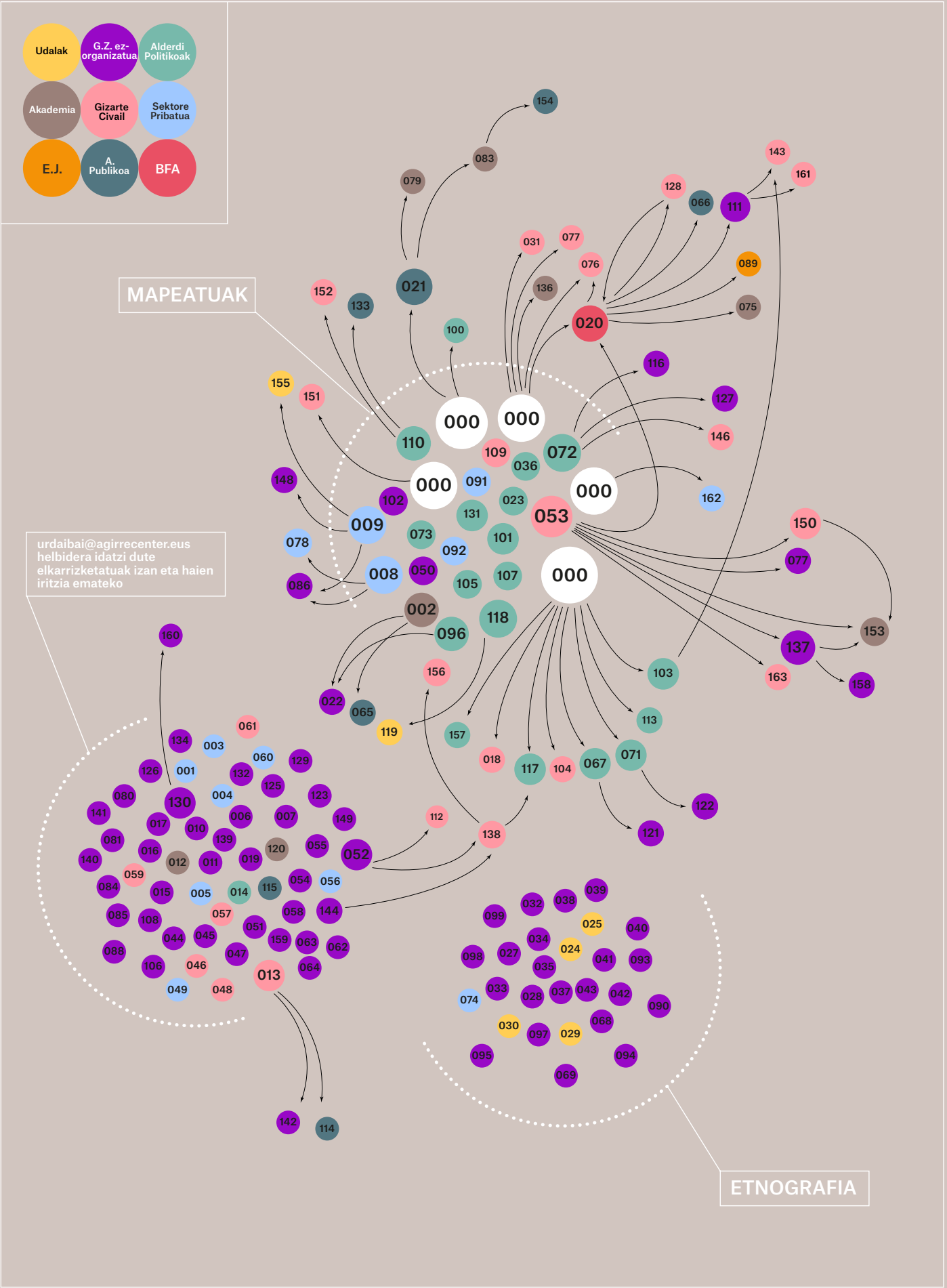
- Azken hilabetean, erakundeek proiektuarekin ez jarraitzea hartutako erabakiari buruz galdetu zen.

Elkarrizketa gehienak aurrez aurre eta telematikoki egin dira, nahiz eta iritzi idatzia eta audio bidezkoak ere jaso diren. Adinari dagokionez, parte-hartzaileen banaketa orekatua izan den arren, 45 eta 64 urte bitarteko pertsonak dira talderik ugariena (%42,89). Gazteen eta adin ertainaren presentzia ere nabarmena da: 18 eta 29 urte bitartekoak %13,49 eta 30 eta 44 urte bitartekoak %23,08 dira. Bestalde, 65 urtetik gorakoek parte-hartzaileen %20,55 ordezkatzan dute.

Generoari dagokionez, parte-hartzea oso orekatua izan da: emakumeak %52,37 eta gizonak %47,63. Parte-hartzaileen %5,58 eskualdetik kanpo jaioa da, baina bertan bizi da. Lurraldearen banaketari dagokionez, datuek erakusten dute prozesua bereziki sustraitua dagoela Busturialdea–Urdaibai eskualdean: Gernika-Lumo (234 pertsona) eta Bermeo (184 pertsona) dira ordezkartza handiena duten herriak. Ondoren, Mundaka (84), Ibarrangelu (32), Murueta (31), Gautebiz-Arteaga (31) eta Forua (29) daude, besteak beste. Era berean, eskualdetik kanpoko parte-hartzea ere nabarmena da, 137 pertsona Bilbo, Bizkaia eta Euskal Herriko beste toki batzuetatik etorritakoak direlarik.

Dimentsioa	Kategoria	Portzentaia %
Adina	18-29 urte	13,49
	30-44 urte	23,08
	45-64 aurte	42,89
	65 urte edo gehiago	20,55
Generoa	Emakumeak	52,37
	Gizonak	47,63
Migrazio egoera	Pertsona migrantea	5,58
	Gainerako parte hartzaileak	94,42
Lurralde banaketa	Busturialdea–Urdaibai eskualdearen barruan	85,57
	Eskualdetik kanpo (Bilbao, Bizkaia eta Euskal Herria)	14,43

1. taula. Parte hartzaileen portzentaiei banaketak

Elur-bola laginketaren bidez jasotako narratibak interpretazio kolektiboko espazioetan aztertu dira, profil etnografikoen bidez aurkeztuta. Profil horiek ez dira aldagai demografikoetatik abiatuta eraikitzen, baizik eta narratiben analisi gurutzatutik sortzen diren zentzu-patroi partekatuetatik. Horrez gain, tresna digitalean kodetze tematikoa eta erlazionala egiten da analisi hori osatzeko. Horri esker, hainbat pertzepzio nola konektatzen diren, zer kontraesan sortzen diren eta denboran zehar zer elementu errepikatzen, aldatzen edo indartzen diren ikus daiteke.

Busturialdea-Urdaibai

2.1 Entzute prozesuak identifikatutako gai nagusiak

Jasotako narratibak aztertu ondoren, hauek dira errepikapen, maiztasun eta intentsitate irizpideetan oinarrituta identifikatutako gairik esanguratsuenak.

• **Etxebizitza**

Narratibetan, etxebizitza zeharkako kezka gisa agertzen da, batez ere gazteek eta diru sarrera ertain eta baxuak dituzten pertsonak etxebizitza eskuratzeko duten zailtasunari lotuta, alokatzeko zein erosteko eskaintza eskasak baldintzatuta. Egoera hori lotuta dago erabilera turistikorako etxebizitzaren eskaintzaintzaren igoerarekin —bigarren egoitzak barne— eta ingurumen murrizketengatik etxebizitza berriak eraikitzeke dauden mugekin. Pertsona askorentzat, etxebizitza falta zuzenean lotzen da eskualdeko biztanle gazteen irteerarekin eta zahartze demografikoarekin, Busturialdea-Urdaibain bizi proiektu bat eraikitzeke aukera baldintzatuz.

• **Gobernantza**

Narratibek informazio eta gardentasun faltaren pertzepzio orokortua adierazten dute proiektuaren inguruan, eta horrek erakundeekiko mesfidantza elikatzen du eta, kasu batzuetan, interes

ezkutuen existentziaren susmoa ere bai. Maiz agertzen da erabakiak lurraldetik kanpo hartzen direlako sentimendua, eta herritarren parte hartzea fase informatibo edo kontsultiboetara mugatzen dela. Aldi berean, narratibek ikuspegi aniztasuna erakusten dute halako erabakiak nola hartu beharko liratekeen inguruan: entzute eta deliberazio prozesu kolektiboak, erreferenduma edo orain arte bezala ordezkaritza bidezko erabaki politikoak, edota irizpide tekniko, juridiko edo aditueta oinarritutako ikuspegiak dira ohikoenak.

• **Turismoa**

Turismoak jarrera anitzak eta, kasu askotan, anibalenteak sortu ditu entzute prozesuan. Narratiba batzuek tokiko ekonomia aktibatzeke eta enplegua sortzeke bide gisa defendatzen duten bitartean, beste batzuek turismoari lotutako lanpostuen kalitatea eta egonkortasuna zalantzan jartzen dituzte, eta eskualdean enplegu kualifikatuagoa sustatzeko beharra azpimarratzen dute. Era berean,

turismoak etxebizitzan, mugikortasunean, ingurumen presioan eta lurraldearen harrera gaitasunean dituen eraginei buruzko kezka adierazten dira, bai eta garapenerako estrategia gisa sektore bakar baten gehiegizko menpekotasunari buruzkoak ere.

• Garraioa

Garraioa narratibetan egiturazko muga gisa agertzen da Busturialdea-Urdaibaiko eguneroko bizitzarako, kontuan hartuta biztanleriaren zati esanguratsu batek eskualdetik kanpo lan egiten duela. Ibilgailu pribatuarekiko menpekotasun handiak, errepideen egoerarekin batera, eguneroko pilaketak sortzen ditu eta eskasa dela pertzibitzen den garraio publikoaren eskaintzak egoera hori areagotzen du. Gabezia horiek bereziki eragiten diete ibilgailu propiorik ez duten gazteei eta adineko pertsonei, batez ere herri txikietan; eskaera bidezko taxiaren gisako ekimenak aipatzen badira ere, oraindik mugatutzat jotzen dira.

• Demografia eta kultura

Narratibek biztanleriaren zahartzearen eta gazteek eskualdean geratzeko edo itzultzeko dituzten

zailtasunen inguruko kezka partekatua adierazten dute. Aldi berean, ehun kultural, elkarre sare eta arlo komunitarioaren balioa azpimarratzen da, tokiko identitatearen elementu nagusi gisa. Kultura, batetik, erresistentzia eta errotze eremu gisa agertzen da, eta, bestetik, lurralderako etorkizun alternatiboak irudikatzeko funtsezko baliabide gisa. Era berean, iradokitzen da Guggenheim Bilbao Museoak eskualdean egin ditzakeen beste ekarpen batzuk aztertzea, hedatzearen proiektuarekin aurrera ez jarraitzea erabaki ondoren.

• Medioambiente

Ingurumena adostasun sozial handiko eremu gisa agertzen da, ingurune naturala babestearekin lotuta, Urdaibaiko edozein garapen eredurako baldintza ukaezin gisa. Esparru horren barruan, Muruetak esanahi berezia hartzen du, bere dimentsio ekologikoa gaindituz, eta proiektuaren inguruan partekatzen diren mesfidantzak, memoriak eta mugak biltzen dituen sinbolo identitario, politiko eta afektibo bihurtzen da.

2.2 Patroi Narratiboak

II. Atala Identifikatutako narratibak

Entzute prozesuan bost patroi narratibo bereizi agertu dira, ekimenaren aurrean eta, modu zabalagoan, eskualdearen etorkizunaren aurrean kokatzeko modu desberdinak islatzen dituztenak. Homogeneoak edo itxiak izan beharrean, patroi hauek ahots pluralak biltzen dituzte —adinari, generoari, ideologiari edo lanbideari dagokionez—, antzeko argudioak, kezkak edo lehentasunak partekatzen dituztenak. Bost patroi hauek ez dute museoari buruzko jarrerak soilik erakusten, baita garapena, gobernantza, parte-hartzea eta identitatea Busturialdea-Urdaibain ulertzeko modu desberdinak ere.

Elkarrizketa berean, pertsona batek posizionamendu desberdinak har ditzake lantzen ari den gaiaren arabera. Une batzuetan 1. profiltera gehiago hurbil daiteke, eta beste batzuetan 2. profiltera, bere esperientziaren, lehentasunen edo hitz egiten ari den testuinguru zehatzaren arabera. Horrek erakusten du narratibak ez direla bloke finko edo baztertzaileak, baizik eta sare konplexu eta aldakorrak. Horregatik, aipamen batzuk Patroi Narratibo bat baino gehiagorekin lotuta ager daitezke. Gainjartze hori ez da koherentzia falta baten seinale, entzute prozesuaren aberastasunaren eta sakontasunaren adierazpen bat baizik.

001

Lehen patro
narratiboa

“Proiektu hau lotsagarria iruditzen jate inposatutako gauza bat dalako. Diru publikoa enpresa pribatu bati emateko erabiltzen ari gara. Eskualdean proiektuak gauza negatiboak baño ez duelako egingo” (0672).

“Guggenheim museoa Urdaibaira zabaltzearen aurka nago erabat”.

Lehen patro hau eskualdean museoa handitzeko aukeraren aurkako jarrerarik zuzenena da. Bere helburu nagusia da proiektu hori ez gauzatzea, eta uste du eztabaida gai horretan zentratu behar dela, eskualdearen garapenarekin zerikusia duten beste gai garrantzitsu batzuk badauden arren. Interpretazio kolektiboetan adin bat eta fikziozko lanbide bat esleitu badizkiogu ere, patro horren beraren barruan belaunaldi, genero, okupazio edo ideologia eta posizio politiko ezberdinek bat egiten dute. Bere argudioak sendoak dira: museoa Muruetako hezegunean kokatu ahal izateak ez du indarrean dagoen legedia errespetatzen, ez dago proiektuari buruzko informazio nahikorik eta erabakiak herritarren borondatearen kontra hartu dira.

001

Lehen patro
narratiboa

Kezka nagusi horri lotuta, garapen turistikoaren eredua zalantzan jartzen da. Busturialdea-Urdaibain, Euskal kostaldeko beste leku batzuetan bezala, turismo-masifikazio handia sumatzen da udan. Gaztelugatxeko San Joanen kudeaketarekin bizitako esperientziatik eraikitzen ditu bere iritziak patro narratibo honek. Narratiba hau bermatzen duten aipuek eskualdeko herritarrentzat eskuragarri egoteari utzi dion eta “merkantilizatu” egin den ondare-espazio publikoaz hitz egiten du. Kasu hori bera zuzenean lotzen da etxebizitzaren prezioaren igoerarekin, garraio-sarea saturatzearekin eta ekonomia produktiboa kalitate txikiko zerbitzu-eskaintzarekin ordeztearekin. Bere ustez, Gaztelugatxeko San Joanen bizitako esperientziak erakusten du museoak eragin negatiboa izan dezakeela eskualdean:

“Jartzen duzuna jartzen duzula beti etorriko da jendea, eta Gaztelugatxe eredua da, hori jasanezina da” (0677)

“Gaztelugatxeko San Joanen aurrekaria dugu, Juego de Tronos gaiarekin, beldur eta turismofoobia pixka bat sortu digu eta hori hor dago (0157).

“Beti erortzen gara akats berean hasiberri batzuk bezala eta turismo asko dagoen lekuak ikusten badituzu, uzten duten aztarna ekologikoa, onurak norentzat diren eta bertako biztanleen bizitza propioan eragiten duena eta bizi kalitatea izugarri jaisten da” (0234).

Horrez gain, horrelako jarduerak udalerrri txikietako eguneroko bizitzan duten eraginaz ohartarazten du.

“Non dago Rocadragón? Ez da Rocadragón, San Juan de Gaztelugatxe da. Eta, gainera, bai, Erreserba Biosfera da” (0508).

“Guk San Juan de Gaztelugatxe dugu aurrekaritzat, Juego de Tronos gaiaren inguruan, pixka bat beldurra eta turismofoobia sortu digu, eta hori presente dago” (0157).

Jasotako iritzien hitzez-hitzeko transkribapenak estilo sutsua eta haserrea erakusten du, baina ez da sakontasun edo ñabardura faltarekin nahastu behar. Patroi narratibo hau **ingurumen-ekintzaile eta -aditu askok partekatzen dute, eta museoa inguru horretan kokatzeak izan dezakeen eragin kolektiboan jartzen dute arreta; horrez gain, bizi-kalitateaz eta aisialdiaz arduratzen diren auzotarrek ere badute garrantzia.**

Lehen patro
narratiboa

Turismoa	Etxebizitza	Identitatea
Patroi horren ustez, akats handia da zonaldeko turismoa garapen sozio-ekonomikorako bide gisa garatzearen aldeko apustu eskusiboa egitea, enplegu prekarioak —aldi baterakoak eta soldata baxukoak— sortzen baititu, historikoki arrantza-jarduerari eta industriari lotutako kalitate handiagoko enplegua nagusi izan den eskualde batean. “Goizetan dagoen kotxe mugimendua izugarria da, kanpora joaten dena (...) eta jende hori, talentu hori galtzea penagarria da, tristea da, eta tamalgarriena da ez dutela ikusten horri buelta emateko beste estrategiarik, proiekturik edo zerbait dagoenik. (...) Turismoaren apustua iruditzen zait okerrago izan leikela” (0792).	Etxebizitzaren krisia oso presente dago patroi narratibo honetan “Ikusten da masifikazioa. Jente asko, bizitza gero eta garestiagoa... Niretzako ez dago ondo museo bat eitxia, Urdaibai bada museo bat, ez da behar beste ezer” (0017). “Erronka nagusia nik uste dot dala eskualdean bizi eta lan egiteko aukera izatea. Etxebizitza eskubidea izatea ez dago erraz” (0788). “Pisuen garestitzean, alokairuak ezin dituzu topatu, etxebizitzak erosteko gaur egun heldu dira prezio batzuetara... Donostirako Mirakontxako prezioan daude etxebizitza batzuk, ea ze pertsona sartu ahal den holako etxebizitza batean” (0793).	Ingurumen- eta gizarte- testuinguru horretan, ez da ulertzen ikaragarritzat jotzen den inbertsio bat, diru publikokoa, eskualdeari eta haren nortasunari lotuta ez dagoen turismo-tresna batean: “Funts publikoak bakarrik erabiliko dira enpresa pribatu bat bultzatzeko, Guggenheim Fundazioa enpresa pribatua baita erabat” (0192). “Gure kultura eta herritarren beharrianak non gelditzen dira? Eskualdean osasun-sistema duin bat behar dugu, herriko komertzioak bultzatzen dituzten laguntzak behar ditugu, euskara bultzatzen duten ekimenak behar ditugu, gazteon beharrianak entzutea behar dugu... Ez dugu makroproiektuetan diru publikorik xahutzea nahi” (0803).

Lehen patro
narratiboa

Ekologia	Gobernantza
Patroi-narratibo honek eskualdeko ingurumena zaintzeko tresna gisa eraikitzen du bere argudio sorta. Guggenheim museoa eskualdean zabaltzeak arriskuan jarriko luke lurraldearen aberastasun ekologikoa. “Edozein kultur proiektu egiteko egiten den lehenengo lana da irakurketa bat zonaldearen kultur beharrei begira eta kultur ekosistemari begira. Eta hemen ez da planteatzen ari dena. Batzuetan ahazten dugu ondare naturala kultura ere badela, eta ezinbestekoa da ondare natural horren errespetua eta ikuspegia Urdaibai eta Urdaibaiko bizimodua eta biztanleak ulertzeko” (0692). “Yo ando mucho por Busturia, por los caminos. Ves los animales, ves que vienen aquí a pasar el invierno. Creo que a ninguna mente sensata se le ocurriría empezar aquí a meter cemento para un museo” (0680). “Si se quiere promover la ecología, lo que se tiene que promover es la reducción de acciones en un territorio, no promover más visitantes y generar un museo en un territorio tan frágil como una reserva de la biosfera” (0798). “Nik Vox badagoela pentsatzen dut, Euskal Vox dago. Euskal Vox ez dau esaten —aldaketa klimatikoaren kontra nago—, esaten dauena da —ez da ezer pasatzen—” (0057 - contraste de Elantxobe).	Patroi-narratibo hau bereziki minduta dago bere ustez erakundeek proiektuan aurrera egiteko eman dituzten urratsengatik, lur kutsatuen garbiketa barne; izan ere, xantaia bezala ikusten du eta museoa handitzeko proiektutik aparte gertatu behar zuela uste du. Zentzu horretan, proiektuaren gardentasun eta komunikazio falta salatu du. Informazio nahikoa eta egiazkoa ez dela eman uste du. “Nahi ala ez, nahi dabena egingo dabe gure iritzien ganetik, ta hori argi dekot. Manipulatu dabez legeak, aldatu, baina ez herriaren onurarako, ez jenteari bide bat emateko bizitza aurrera egiteko” (0786). “Erabakiak hartzen dituztenak ez dira egunerokotasunean hemen bizi, eta gero betikoa da, hor badago interes partikularra, politikoa gehien bat, eta beste interes batzuk dituztenak, enpresak eta instituzioak. Hori argi eta garbi dago” (0836). “Arazo bat berton daukaguna da dauzen edo egon diren proiektuek gauzak ateratzeko, ez dabela eukitzen bisibildade handirik, ez die zabaltzen. (...) Orduan informazio eta gardentasun falta nabaria da. Orduan, esatie —hau egingo da—, dato gehixau emon barik edo ikertu barik horrek ze onura dakarren edo ze kalte ekarri leikezan... Danien gabiz itsu-itsuka” (0403).

001 — Argudioak

Lehen patroi
narratiboa

Azkenik, patroi-narratibo honen arabera, 1984an Biosfera Erreserba izendatzeak “laborategi” bihurtzeko izpiritua zuen, ingurumen aldetik babestutako ingurune batean egin zitekeen guztian esperimentatzeko, ekonomia eta teknologia berdeetan aitzindari izaten ikasteko edo I+G berdean nazioarteko erreferente izateko. Babesa eta garapen ekonomikoa bateragarriak izan behar direla uste du, baina “muga ekologiko bat dago, marra gorri bat, eta hor garapena ezin da sartu”.

“El arte, en su versión corporativa y museificada, no puede ocuparlo todo. No debería aspirar a ocuparlo todo. Y menos aún un espacio que lleva décadas explicándonos —con aves, mareas y barro— sus límites” (0622).

“Urdaibaik aukera handiak ematen dauz laborategi bezala modelu ekonomiko berriak dimentsio ekosozialarekin martxan jartzeko” (0584).

“Siempre caemos en el mismo error como unos novatos y si ves los sitios donde hay mucho turismo, la huella ecológica que dejan, los beneficios para quién son y lo que repercute a la vida propia de los habitantes del sitio y la calidad de vida baja muchísimo” (0234).

Etorkizunari begira, alferrik galdutako aukerak ikusten ditu lehen sektorean, eskualdearen identitate historikoa ordezkatzeko duen sektorean: “gu gara itsasoa eta lurra”. Bere ustez, Busturialdea-Urdaibaik aitzindari izan behar du gainbeheran dagoen lehen

sektore hori berreskuratzen, polo edo food hub bat sortzen kontsumo-espazioekin, biltegiekin, prestakuntzarekin, produktuen salmentarekin, sukaldaritzarekin, eskolentzako zerbitzuekin eta tokiko egoitzekin. Horrek, eskualdetik kanpora lanera joateko, goizero eskualdetik Bilbora edo Zornotzara izaten den “exodoa” arintzen lagunduko luke.

“Hoy en día paseas por el puerto de Bermeo y te dan ganas de llorar, porque está abandonada la pesca, está abandonado el primer sector, también la agricultura de toda la zona” (0665).

“Alde batetik, itsasoa, beste alde batetik, lurra. Arlo horietan uste dut indartu egin beharreko ideiak sortu behar direla, baserri arloan eta baita itsaso arloan” (0805).

“Uste dut badauzela biharrizan nahiko eskualdean, erronka asko dekoguz eta uste dot horretara bideratu behar dala diru publikoa eta ez enpresa pribatuak eta aberatsak aberasteko” (0550).

Azken finean, patroi honek ez du inertziaz kontra egiten. Ziur dago une garrantzitsua bizi dela eskualdearen etorkizunerako. Etorkizuna duen eskuladea nahi du, itsasoak eta lurak benetako euskarri izaten jarraituko duen Busturialdea-Urdaibai, eta berrikuntza berdearen aldeko apustua egingo duena, jada zaharkituta dauden turismo-ereduak errepikatu beharrean.

001 — Aldaerak

Lehen patroi
narratiboa

«Ezezko irmo» beraren baitan, ezezkoan bat egiten duten ibilbide desberdinak bereiz daitezke, baina esperientzia, marko ideologiko eta emozional desberdinetatik egiten dute. Lehen azpitaldea pertsona antolatuenek osatzen dute; diskurtso sendoa dute, legezkotasunean, paduran, hegaztietan eta Biosferaren Erreserbaren babes-estatutuaren defentsan oinarritua. Hauek dira oposizioaren geruza egituratuena. Era berean, adin guztietako ingurumenaren aldeko defendatzaileak nabarmentzen dira; hezkuntza-maila handia dute eta beren burua ahots aditu gisa identifikatzen dute, eta lurraldearen muga ekologikoetan, koherentzia klimatikoan eta presio turistikoaren inpaktu metatutan oinarritzen dute beren narratiba.

Aldi berean, patroi honek zentzu-geruza sakonago bat biltzen du: turistifikazioa, masifikazioa eta berezi eta preziatutzat jotzen den espazio natural baten eraldaketa itzulezinaren aukera uztartzen dituen beldurra. Pertsona askorentzat, ingurumenaren defentsak marko legitimo gisa funtzionatzen du beldur zabalago bat adierazteko: jada saturazio turistikoaren prozesu traumatikoak bizi izan dituen —bereziki Gaztelugatxeko

San Joanen esperientziaren ondoren— lurralde baten gaineko kontrola galtzea, eta horren ondorioak oraindik ere eguneroko bizitzan presente daude: etxebizitzaren gaineko presioa, mugikortasunean pilaketak, paisaiaren narriadura, ostalaritzaren prekarizazioa eta norbere lekutik sinbolikoki kanporatua izatearen sentsazioa. Argudio teknikoan —legedia, biodibertsitatea, inpaktu ekosistemikoa— eta emozionalen arteko elkarguneak —bizimoduaren babesa, kanpoko esku-hartzeari errezeloa, instituzioekiko konfiantza eza— azaltzen du profil honen hasierako indarra; izan ere, sektore mobilizatuak, aktibistak, ingurumen-adituak eta turismo masiboari lotutako narriaduraren esperientzia zuzena duten auzokideak biltzen ditu.

“Nik hau ez neban ezergatxik aldatuko, hemen badekogu mendixe, itsasoa, komunikazio onak... Nik uste dot bihar dogun dana dekogula eta nik uste gu bizi garela museo baten barruan. Azkenian, nagusitzen zoazienean gehixau baliatzen dozu hori dana. Ahal dozu hondartzan egon, mendira jun edo lagunekaz trago batzuk hartzen egon. Ze gehixau bihar dozu?” (0691).

Lehen patroi
narratiboa

Entzute prozesuaren analisi longitudinalaren barruan, esan daiteke patroi hau izan zela, hasiera batean, lanaren lehen faseetan gehien ordezkaturia, elur-bolan oinarritutako laginketa kualitatiboetan gertatu ohi den bezala, non lehenik ahots mobilizatuenak eta inplikatuak agertzeko joera duten. Hala ere, hilabeteetan zehar eta entzutea zabaltzen eta dibertsifikatzen joan ahala, hasierako narratiba horien zati esanguratsu bat 2. patroiarra aldatu da, eta entzute prozesu hau amaitzean, narratiba esparru nagusia osatzen du 2. patroiak.

Interpretazio kolektiboen espazioek erakutsi dute nola, patroiak hauek modu sinplifikatuan ordezkatzeko direnean eta NIMBY motako jarreraz hitz egiten denean («nire etxetik urrun», ingelesezko “not in my back yard” laburduraz), patroiak honetan koka zitezkeen pertsonak interpretazio kolektiboetan beren burua ordezkaturia ikusita, beren diskurtsoa 2. patroiko posizioetara hurbildu dute.

“Guk ez diogu esango museoari anpliazio bat egin behar daben edo ez, baina esango diogu Urdaibaien ezin dala izan.” (0150 - contraste de Bermeo) (25/06/2025)

“Bilboko Guggenheim Museoak handipen bat aurkitu dezala lege aldetik egokitzen dela,

Lehen patroi
narratiboa

gizarteak onartu egiten duenak, eta orduan egin dezala aurrera. Bere beharrianak bete ditzala, baina ez herritarren lepo. Ez eskualde guzti baten etorkizunaren lepo, hori ez da onargarria.” (0150 - segunda iteración) (29/10/2025)

Ikuspegi metodologikotik, eta AC4-Columbia Universityk balioztatutako interpretazio-markoa jarraituz, entzutearen bigarren iterazioetan eta interpretazio kolektiboen ondoren gertatzen diren aldaketa mota hauek ez dira ordezkapen lineal bat bezala ulertu behar, narratiben ekosistemaren bilakaera natural bat bezala baizik: entzuteak aurrera egin ahala, polarizazio gutxiagoko ahotsak agertzen dira, museoko zabalkundearen kritikak eta eskualdearen garapenari buruzko elkarrizketa zabalago bat integratzea bilatzen dutenak.

“No se apuesta por líneas de desarrollo para la comarca. Urdaibai se nos ha quedado estancada y en proceso de declive económico total” (0138)

“Eskualdea orain arte nik uste dut egon dela apur bat ahaztuta, eta orain aukera bat ikusten dabe ipintzeko Guggenheim-Urdaibaiko asuntu hori. Ez nago ados, nik uste hori baino arinago gauza pilo bat daudela egiteko, eskualde hau garatzeko, aurrera eramateko” (0797).

“Handitzearen aurka nago, baina eskualdearen garapenaz hitz egin nahi dut.”.

Bigarren patroir hori ere museoa handitzearen aurka dago, baina eztabaida eskualdearen garapenean zentratzea beharrezkoa dela uste du. Lehentasun edo premia kontua da. Patroi hori ideologia, genero eta belaunaldi ezberdinek ere partekatzen dute. Patroi honetan jasotako narratibek Urdaibai geldi eta gainbeheran dagoela diote. Eskualdeko Plan Estrategiko berriaren baitan instituzioak bultzatzen ari diren proposamenak eta lehentasunezko jarduera-eremu izendatzea (ZAP) ezagutu arren, inbertsio ekonomikoa nahikoa ez dela uste dute, azalekoa izan dela eztabaida, eta hain kritikoak ez diren eragileetara mugatua.

Prozesu horren emaitza turismoaren aldeko apustua izan daitekeenaren beldur dira:

“Dena gorrian” (0072); “Ezin dira arrautza guztiak saski berean sartu” (0036).

Lehen patroiairen antzera, eskualdean inbertsio publiko hori, hamarkadak itxaroten daramatzaten beste gauza batzuetara bideratuta egon beharko lukeela uste du.

“Berriztatzea edo inpultso berria ematea, nire ustez bai etorri beharko litzatekeela inbertsio publikoaren eskutik, baina badaude beste apustu batzuk” (0195).

“Ekonomia turismoari dago orain zuzenduta; industria alde batera uzten ari dira. Ez dago negozio berriak zabaltzen dituen jenderik, oso zaila da administratiboki, eta ez dago erraztasunik komunikazio aldetik: errepideak ez daude prestatuta hainbeste kotxe eta kamioi jasateko. Guztiz ahaztuta gaude” (0801).

“Bueno, bakarrik esango nuke irakasleak edo funtzionarioak geratzen direla, eta gizarte adinduek, nolabait esatearren, ezta? Lau ekintzaile egongo dira despistatuak, nik ezagutu moduan, baina ez da errepresentatiboa eskualdeko garapen ikur eta diru laguntza publikotik at dauzen inizatibak” (0791).

“No hay ni una industria que pueda trabajar. La gente de aquí se tiene que marchar fuera debido a que la zona está muy estancada” (0686).

“La zona está necesitada de un plan estratégico para la economía de la comarca, y no puede ser solo Guggenheim, porque la estrategia para la zona va más por la cosa industrial que por la turística, que ya tiene mucha presión” (0040).

Guggenheim Busturialdea-Urdaibaira zabaltzeko proiektuaren aurka badago ere, inbertsio eta azpiegitura berriak eskatzen ditu. Patroi honen iritziz, eskualdeko garapen ekonomikorako ekimenak deskonektatuta daude, eta ez dute azpimarratzen deskarbonizazioari lotutako eredu industrial, trebakuntza, ikerketa eta teknologia berriak sustatzeko beharra:

“Ez dot uste Guggenheim museoa txanpinoi modura txertatuta baliogarria izango denik, ez badago kokatuta beste garapen proiektu baten barruan” (0032). “Solo con eso no podremos abordar un programa integral para la comarca, recuperando la verdadera vocación potencial del concepto de Reserva de la Biosfera” (0893).

Ez dago berez proiektu turistikoaren aurka, baina lehentasuna biosfera babestea eta lurraldeari lotutako garapen ekonomiko iraunkorra eraikitzea izan behar dela uste du. Batez ere, eztabaida eskualdeko plan estrategikoaren inbertsio ekonomikoa kudeatzean zentratu beharko litzatekeela uste du.

Azkenik, kezka du elkarriketa bakarra museoari buruzkoa izateak, enplegu, industria edo etxebizitza arazo estrukturalak jorratzen ez diren bitartean. Gazteak eta pertsona migratuak ez direla entzuten ari sentitzen du. Busturialdetik eta Busturialderako pentsatu behar dela uste dute.

Bigarren patroi-
narratiboa

Konpromiso soziala

Arazoa ez da ekonomikoa bakarrik, garapen sozialak izugarri kezkatzen du. Patroi honek inguruko zaintza sistemaren prekarietateaz ohartarazten du, eta lan prekarioak garatzen dituzten pertsona migratuak tratatzen ari diren moduari buruzko beste begirada bat eskatzen du. Azpimarratzen du eskualdeko jasangarritasun soziala enpleguaren, zaintzaren, etxebizitzaren eta sare komunitarioen mende dagoela, eta museoak ez duela geruza horietako bakar bat ere jorratzen. Testuinguru honetan, etxebizitza, zaintza eta tokiko bizitza lotzen dituzten ahotsak dira —batez ere emakumeenak dira— eta museoak eskualdean jada dauden desberdintasunak areagotuko lituzkeela interpretatzen dute.

“Beti komentatzen dugu be bai, dimensio publiko komunitarioa askoz be gehiago landu beharko zala eta hori bebai erronka bat dala” (0584).

“Zaintza politika egoki bat, arreta handiagoa emakume zaintzaileekiko. Jakin zelan dagozan. Ez dakit horrek hartuko eban forma bat errebisio laboral edo ez dakit zelan izango zan, baina arreta bat” (0624).

“La escucha de los pueblos y los cuidados de los ciudadanos son prioritarios en un nivel de capitalismo avanzado que arrasa con todo por potenciar la economía” (0779).

“Ez dau komunitaterik etxebizitza barik, komunitatea galtzen ari da”. (0144 - bigarren iterazioa)

“Nosotros, por ejemplo, tenemos esa mentalidad, venimos para trabajar. Muchas veces la gente dice que nosotros venimos para robar puestos de trabajo, pero nosotros ocupamos puestos de trabajo de gente que no quiere trabajar ese horario” (0737).

Kokapena

Patroi narratibo honek museo Muruetan kokatzearen aurka egiten du, baina bere ustez, beste udalerrri handiagoek euskal ondarea balioan jarriko luketen kultur azpiegiturak hartuko lituzkete. Kokapena lehentasun okerrak irudikatzen dituen sinbolo gisa interpretatzen da. Garraioa hobetzen edo etxebizitza-arloko ekimen berriak bultzatzen inbertitu beharrean, hezegune babestu batean esku hartzea erabaki da.

“En Gernika no me importa, porque al final, te voy a decir, es un pueblo grande que igual hasta le viene bien a Gernika. Pero lo que es Murueta, eso es imposible” (0581).

“En Gernika, no está alterando la naturaleza, no lo veo mal tampoco. Pero en Murueta, sí me molesta. Me parece bastante salvaje hacer eso” (0591).

“Tengo mis dudas sobre la sede del museo en Murueta por su impacto global sobre la reserva, no así la de Gernika, que puede ser correcta por su menor impacto” (0854).

“Me gustaría decirte que no, pero creo que hay una diferencia en que el Guggenheim se sitúe en Gernika o en Murueta. Al final, un Guggenheim en Gernika... Bueno, es un pueblo que tiene un significado simbólico. Puedo llegar a entender que aquí se quiera hacer algo de esas dimensiones” (0556).

“La de Murueta y el paseo ecológico y todo eso... Eso sí que no lo veo (...) En Gernika pues igual tiene su aquel” (0666).

Bigarren patroi-
narratiboa

Museo-proiektua

Guggenheim Bilbao Museoaren webgunean Urdaibairako aurkeztutako proposamenari dagokionez, museo-proiektua ezagutzea eskatzen du, ez azpiegitura fisikoak bakarrik. Haren iritziz, edukitzailiaz bakarrik hitz egiten da, baina ez edukiaz.

“Quizás lo más importante no es el edificio, cuando hablamos de arte y cultura; lo más importante es atender a ver cuánto de arte sabe ese territorio. Cuando se está atendiendo a un público que va a llegar y no a un público que ya está en ese territorio” (0637).

“Si no se introduce un debate cultural y artístico en el meollo de la cuestión, no se van a poder sacar a relucir los contenidos de ese proyecto. Y si no salen los contenidos o ideas más concretas de lo que sería, evidentemente es mucho más difícil convencer a la ciudadanía, ya sea de Urdaibai o ya sea de fuera de Urdaibai” (0687).

“Si ves en la página del Guggenheim Bilbao hay un apartado que es un poco el proyecto que pretende ser la justificación del proyecto Guggenheim-Urdaibai y es la nada” (0812).

Gobernantza

Iritziek gobernantza-eredu zaharkitu bat kritikatzeko dute, non erabakiak goitik behera iristen baitira, entzuteko edo parte hartzeko prozesurik gabe:

“Nahi duguna da eskualdeko biztanleei galdetzea zer egin daitekeen hemen, baina ‘bai ala bai’ museo bat jartzeko mehatxua egin aurretik” (0169).

“Nik ez dakit beharrezkoa izango litzatekeen zuzenean holako erreferendum bat egitea, baina behintzat bai galdeketa parte hartzaile bat” (0789).

“Jendea mobilizatu egin da eta nik uste dut garrantzitsua dela gizarte osoak nola ikusten duen kontuan hartzea, batez ere holako proiektuetan. Egia da gero parte hartzea ez dela erraza, baina parte hartzea ez da izan behar aitzaki bat horrelako prozesuak martxan jartzeko. Erabakiak herritarroi hurbildu behar zaie, hori argi daukat” (0603).

Uste du denbora eta aukerak galdu egin direla, etorkizuneko ikuspegiarekin ez planifikatzeagatik eta borondate politiko faltagatik.

Lehen sektorea

Aukera garbiak ikusten ditu dibertsifikazioaren alde egingo balitz: lehen sektorea indartu, nekazaritzako elikagaien polo bat sortu, I+G berdea erakarri eta kalitatezko enplegua sortu:

“Biosfera erreserba batean egonda ekonomia eta teknologia berdetik tiratu dezakegu, I+D polo bat sortu dezakegu, erreferentzia izan gaitezke” (0103).

“Zuk ikusten badozu Gernikako inguruak, ikusiko dozu lehen sektorea dauela. Arrantza eta lurra bultzatu beharko zan, eta horretarako instituzioek lanpostu bat in biharko zabien. Nekazaritza jasangarria jarri ahal da, formakuntza bat ere bai horri bideratuta” (0692).

002 — Argudioak

Bigarren patroï-narratiboa

Patroi honek plangintza iraunkor eta koherente baten gabeziak eragindako nekea adierazten du: prozesu serio, jarraitu eta etengabe bat eskatzen da, ez proiektu ikonikoetan oinarritua, baizik eta Urdaibaiako bizilagunak ilusioz bete ditzaketen garapen egitura sendoetan.

“Garapena lehenik” ideia egindako aldaketa honek azaltzen du patroï hau prebalentzia handitzen joan dela prozesu osoan zehar, bereziki interpretazio kolektiboko saioen ondoren, non hasieran “depende” (4. patroia) bezala identifikatutako pertsona askok posizio hau modu zehatzagoan barneratu duten.

Ildo horretan, 2. patroïak lurralde eztabaidaren ardatz artikulatzaile gisa jotzen du gaur egun: museoa baztertzeaz gain, fokua birdefinitzen du eredu sozioekonomikora, industria faltara, etxebizitza krisira, erakundeen arteko koordinaziorik ezara eta eskualderako horizonte garbi baten gabezira.

002 — Aldaerak

Bigarren patroï-narratiboa

“Ez museoa zabaltzeari, baina garapenaz hitz egin dezagun” ikuspegian, diagnostiko komun batera bideratzen diren ibilbide desberdinak bereiz daitezke.

Lehen azpitaldea oinarri produktiboaren galeratik egoera irakurtzen duten pertsonen osatzen dute: enpresen ixiera, industria-ehunaren murrizketa eta zerbitzuen sektorearekiko (bereziki turismoaren) mendekotasun gero eta handiagoa. Sektore honek, alde batetik, lan prekarizatu eta urtaroen arabera dakar, eta bestetik, paisaia eta lurraldearen eguneroko bizitza kaltetzen ditu.

Pertsona hauentzat, museoko proiektua desiragarria ez izan arren, ez da arazo nagusia, baina benetako beharrak alde batera uzten dituzten lehentasunen adibide da. Industria, kalitatezko enplegua eta ibilbide-orri definiturik gabe, eskala handiko edozein proiektu tokiz kanpo gelditzen dela uste dute. Azpitalde honetan nostalgiaz betetako sektore bat ere badago, gaur egungo egoera fabriketako eta astilleroetako enplegu egonkorrekin alderatzen duena, eta museoaren hedapena zerbitzu prekarioen ekonomia batera daraman pauso bezala ulertzen duena.

Bigarren azpitaldea komunitatean eta bizikidetzan ardatza jartzen duten pertsonak biltzen ditu, batez ere emakumeak. Haien etxebizitzaren garestitzeak, zaintza-sistema eskasak, eskualde barruko mugikortasun mugatuak eta presio turistikoak bizikidetzan eragiten dute, eta hedapenaren proiektuak ez duela horrelako dinamikarik kontuan hartzen (edo areagotu ere egin ditzakeela) uste dute.

Hirugarren azpitaldea kultura, natura eta aisialdiko proiektuekin lotutako pertsonen osatzen dute; pertsona hauek uste dute kultur arloko ekimenak oso beharrezkoak direla, baina egungo museoaren proposamena ez dela batere egokia Busturialdeko eskualdearen beharrek eta garapen-eredu beharrezko batekin. Proiektu txikiak, lurraldearekin konektatuak, prestakuntza, sormena eta balio lokalaren sorrera ahalbidetuko dutenak irudikatzen dituzte.

002 — Profilaren bilakaera

Bigarren patroi-
narratiboa

Aurreko patroiean esaten zen bezala, elur-bolan oinarritutako lagin-kualitatiboetan, lehenik gehien mobilizatutako ahotsak agertzen dira. Ahotsen espektroa dibertsifikatzean, beste pertzepzioetako elementuak integratzen dituzten narratibak indartzen dira. Ikuspegi metodologikotik, patroi honen kontsolidazioa entzute prozesu longitudinal batekin koherentea da, patroi honek marko zabalagoa eskaintzen baitu ingurumen-arazoarekin soilik identifikatzen ez diren pertsonentzat. Lurraldeko lehentasunen azpimarra (industria jasangarria, etxebizitza, garraioa, zaintza eta enplegu egonkorra) esperientzia desberdinen arteko topaleku gisa funtzionatu du. Museoko hedapenaren eztabaidaren ardatz nagusi bezala, eskualdeak behar duen garapen ereduari buruzko gogoeta zabalago batera pasatzen da. 1002 narratiba aztertu ondoren, egiaztatzen dugu patroi hau dela gaur egun prebalentzia handiena duena.

003 — “Alde nago, zerbait egin behar dugu”.

Hirugarren patroi-
narratiboa

“Animaliek bai, baina gu be bai, los animales de dos patas que somos nosotros. Ze bestela, azkenean guk amaituko dugu erreserba indiar batean, ipiniko gaitue han eta hala, hasi berbetan euskeraz!” (0144).

“El reto es entender que el hecho de disfrutar de un entorno tan extraordinariamente privilegiado como el que disfrutamos en la Reserva de la Biosfera de Urdaibai... no nos debe convertir en caracoles: no tenemos que escondernos, no debemos tener miedo al atractivo turístico que tenemos” (0882).

“No podemos seguir siendo una reserva de indios” (0112 - segunda iteración)”

Patroi honek ordezkatzeko dituen museoaren balizko handitzearen alde daudenak. Gainbehera egoera baten aurrean inizatiba hartu behar dela da bere argudio nagusia. Bere hitzetan, instituzioek ekimen traktore eta disruptiboak planteatzeko ardura eta zilegitasun demokratikoa dute eta kritikak sor daitezkeela jakitun diren arren, beti proposamen berriak zalantzan jartzen direla argudiatzen dute... funtzionatzen duen arte. Normalean erakundeak kritikatzeko ditugula uste dute, nahikoa ez egiteagatik, eta egiten dutenean, zalantzan jartzen dituzte. Bilboko Guggenheim Museoarekin gertatu zenarekin alderatzen dute: hasieran gaitzespena... eta babes orokorra, eragin positiboa ikusi ondoren.

Patroi honek museoa handitzeko proiektuaren alde dauden belaunaldi, sexu eta ideologia ezberdinetako pertsonen narratibak biltzen ditu (ez da soilik alderdi politiko bati lotutako patroi narratiboa), baina baita gaur egun enplegurik ez duten (edo prekariora den) pertsona askorenak eta ostalaritzan, zerbitzuetan eta turismoan lan egiten duten kolektiboenak ere. Bereziki eskualde barruko herri txikienetan eta itsasadarraren eskuinaldean dago.

“A mí la idea inicialmente me gusta, porque al final es algo parecido a lo que se hizo en Bilbao en su día. Por supuesto, siempre que sea con respeto al medio ambiente y regulado” (0101).

“El Guggenheim está bien. Es un buen lugar para el turismo. Por aquí pasa bastante gente. Por ejemplo, la economía irá para arriba” (0727).

“Guggenheim —como ya lo hemos vivido en Bilbao— será un reclamo para el turismo internacional que seguro nos traerá un flujo turístico de calidad para el desarrollo económico de la comarca, el comercio y la hostelería, con sus puestos de trabajo directos e indirectos, que sin duda mejorará la expectativa de que nuestros hijos se puedan plantear quedarse a vivir y no tengan que buscar trabajo fuera, como ocurre ahora en la mayoría de las familias” (0882).

“Bueno, a mí todo lo que aporta al pueblo, que sea para su bien, me parece fenomenal, sinceramente” (0742).

Bere motibazioak ere ez dira homogeneousak. Kasu batzuetan, proiektuari baieztoko argi eta zuzena ematen zaio. Beste batzuetan, babesa “zerbait handia egin behar dela” ideari lotuago dago, eskualdeko egoera jasanezina delako, eta testuinguru horretan, museoa ongi etorria da. Urgentzia komun bat partekatzen da: ezin dugu horrela jarraitu.

Larrialdia

Uste du Urdaibaiko egoera jasanezina dela; hots, edo zerbait egiten da, edo eskualdea hil egingo da:

“Nik bakarrik esan gura dutena da proiektu hori aurrera ez badoa, zeozer egin behar dala” (0106).

“Ez baldin badute jartzen zerbait egin behar dute. Nik ez dakit soluzioa Guggenheim izango den. Aukera ona da, baina uste dut horrez aparte, nahiz eta Guggenheim baietz erabaki egitea, horrez aparte, beste zerbait egin beharko zen” (0821).

Patroi narratibo honek bizitzarik gabeko herriez hitz egiten du, taberna itxiekin eta komertziorik gabe, eta sentitzen du jende gaztea ezin dela geratu etxebizitza eta enplegu faltagatik. Bere iritziz, osasun zerbitzuak falta dira eta mugikortasun, ur, estolderia eta bestelako arazoak daude... Zenbait kasutan, nostalgiatik hitz egiten da,

“izan garena eta jada ez garena”, —“hemen biharra beti izan da arrantza eta orain geratu da apur bet zaharkituta, ez dau industria bet, komertzio aldetik gero eta eskasagoa...” (0749)

eta azken urteetan itxitako enpresak zerrendatzen ditu. Era berean, tokiko nortasuna galtzen ari dela sentitzen du, Urdaibai dekoratu polita baina hutsala bihurtzen ari dela. Ideia nagusia geldirik ez geratzea da. Patroi honen argudioa laburbiltzen duen ideia da geldirik gelditzeak ez duela balio. Enpresa itxiak, kalitatean behera doan osasun zerbitzua, mugikortasun arazoak eta ur defizita zerrendatzen dira paralisi sentsazioa indartzeko.

Esperientzia positiboak

Patroi honek behin eta berriz aipatzen du Bird Center arrakasta kasu gisa. Bere ustez, proiektu honetan padura batean jarduera fisikoa egon da eta inor ez da kexatu. Proiektu honek milaka pertsona erakartzen ditu urtero, eta ez da uste ingurunean eragin negatiborik izan duenik.

“Eta gero, ikerketa naturagaz, txoriak, ze Bird Center be ez da publikoa, inizatiba pribatua da” (0543)

“Y tampoco sabemos qué proyecto hay. Nadie sabe que va a montar ahí una torre Iberdrola. A lo mejor es como el de los pájaros de Laida, el Bird Center, que puede ser algo de madera, bajo, con lo cual se adhiere bastante al medio. No tiene por qué ser una torre Iberdrola ahí monstruosa.” (0577)

Desberdintasunak eskualdean

Patroi narratibo honek herri handiek eta txikiek, batez ere itsasadarraren eskuinaldean eta barrukaldean kokatzen direnak, bizi duten errealitate desberdinaz ohartarazten du. Bere ustez, proiektua zabaltzearen aurkako ahots askok pribilegio egoera batetik egiten dute, eta udalerrri txikiagoen despoblazio eta zerbitzu faltaren errealitatea ezagutu gabe. Lehen sektorea aipatzen da etorkizunerako aukera gisa, baina inork ez du nahi bere seme-alabak arrantzan edo nekazaritzan aritzea.

“Sentsazio orokorra daukat, planteatzen diren politika gehienak eta planteatzen diren proposamen gehienak doazela bideratuta hiri erdi-handietara. Eta horrek ekartzen duena da herri txikiak hustutzea” (0512).

“Ni baserritik etorri nintzen eta orduan begi bistakoa da azken urteotan eta azken urte gutxitan gertatzen ari dena. Husten ari dira herri txikiak. Dato moduan, lehen tabernatxoa bazegoen herri txikitxoan, ba, gaur egun ez dago” (0602).

“Herri txikietan, bizi dira turismoaz eta aspaldiko urteetan hortik joan dira” (0760).

“Cuanto más mejor. Más cosas, más gente, más vida, más trabajo. Los pueblos pequeños es lo que tiene, si no... está muy muerto. Aquí por ejemplo, todas las semanas vienen buses que visitan todos los pueblos pequeños. Necesitamos más cosas de esas. Entonces por nosotras que lo hagan, pero le tienes que preguntar a la gente de aquí” (0842).

Hirugarren patro
narratiboa

Desestazionalizazioa	Ekologia
Beste kasu batzuetan, beharbada lan-arloan turismoari negozio gisa eta ostalaritzari lotuago daudenetan, neguan turismorik ez egotea aipatzen da, eta uste du proiektuak inguruko turismoa urtaroen arabera ez egokitzea eragin dezakeela: <i>“Turismoa errealidade bat da gure eskualdean gaur egun, baina errealidade hori bilakatu behar dogu garapenerako aukera” (0030).</i> Museo bat ez ezik, geruza asko dituen proiektu bat izatea gustatuko litzaioke: kultura, enplegua, natura eta inguruko beste elementu batzuk. Proiektuaren alde badago ere, informazio guztia ez duela aitortu du, eta gehiago jakin nahiko luke argi erabaki aurretik. Bere ustez, kontua da geldi ez geratzeko aukera gisa ikustea. <i>“Lana etortzeko aukera bat da, eta ez hori bakarrik, zenbat eta jende gehiago etorri, gauza gehiago jarriko diez. Aparte ez dago oso ondo finkatuta zer eingo dan. Jakin arte zer izango dan... Nik neuk ez dut ikusi inondik inora zer egingo daben. Falta da proiektu zehatz bat apurtxo bat jakiteko zer eta nondik nora...” (0485).</i> <i>“Puede ser una oportunidad de mejora para los que vivimos aquí y una oportunidad de mejora de implementar un modelo de turismo sostenible que objetivamente controle ese flujo de visitantes, sin que fuese tan descontrolado. Yo creo que tenemos todos los recursos y la capacidad para poder promoverlo” (0892).</i>	Ekologistatzat du bere burua, baina ez du uste lurraldea babesteak ezer ez egitea esan nahi duenik. Eskualdeak benetako lana emango duten mugimendua, jarduera eta proiektuak behar dituela iruditzen zaio. Ez dadila bakarrik museo bat izan. <i>“Que no sea solo un museo”. “Como posible idea lo veo bien, siempre y cuando se haga con el máximo respeto al medio ambiente, tenga una orientación en clave de promoción de la naturaleza y, sobre todo, que no se quede solo en eso” (0893)</i> <i>“Argi dago aktibitateak sortu behar direla ekonomia sortzeko, eta horrek espazioak oso erakargarriak dire. Eta nik pentsatzen dot ahal direla gauzak egin babestuta bebai” (0110 - bigarren iterazioa).</i>

Hirugarren patro
narratiboa

Proiektuaren aldeko jarrera honetan, ildo desberdinak bereiz daitezke, eskualdea aktibatu beharra partekatzen dutenak, nahiz eta posizio horretara iristeko arrazoiak oso desberdinak izan. Lehen azpitaldea ostalaritza eta turismoan lan egiten duten pertsonak, askotan migratuak, biltzen ditu. Argiki proiektuaren alde daude, lan-aukera berehala sor daitezkeelako. Ez dute eztabaida zabalik bilatzen lurralde-eredu edo gobernantza gaiei buruz; beharra eta diru-sarrera egonkorragoen itxaropena dute ardatz. <i>“Una cosa que es muy básica e importante en la vida es tener un trabajo, poder vivir, no pedir ayudas a nadie, vivir de tu trabajo, ¿sabes? Pero no todos los migrantes tenemos acceso a un trabajo” (0404).</i> <i>“Ni alde nago. Hemen ez dago lanik, ordun egin dezatela. Nire semea bilbon dabil lanean, nik ere kanpoan egin nuen lana. Hemen aukera askorik ez dau, ordun...ba aukera bat izan daiteke” (0845).</i> Bigarren azpitaldea negozio txikiek eta tokiko enpresariak osatzen dute, museoa bezero berriak erakartzeko eta merkatuak zabaltzeko	aukeratzat ikusten dutenak, alegia. Ez dute inguruko gunetako turismo-saturazioaren eredu bera errepikatu nahi, eta “urrezko arraultzen oiloa hiltzeko” arriskuari buruz ohartarazten dute. Uste dute, erregulazio egokia izanez gero, zabalkuntza bizitzaren kalitatearekin eta oreka ingurumenarekin bateragarria izan daitekeela. <i>“Vemos pasar cientos de grupos cada semana y muchos de ellos los controlamos nosotros, y sí que vemos que estamos en un momento de crecimiento y de oportunidad a raíz de que el Guggenheim puede ser un tirón bastante importante” (0891).</i> Hirugarren azpitaldeak proiektua ez hainbeste museo-edukiagatik, baizik eta ordezkatzten duenagatik ulertzen duten pertsonak biltzen ditu: mugimendua, proiektua, ekimena. Kolektibo honentzat Guggenheim ekintzaren sinbolo bat da, geldituta dagoen eskualde batean. Beste proiektu batzuk ere onartuko lituzkete, handitasun nahikorik balute inertzia apurtzeko. <i>“Lana emon behar da eta nik uste dot Guggenheimek lana emango duela. Orduan,</i>
---	--

003 — Profilaren bilakaera

Hirugarren patro
narratiboa

1. eta 2. patroiekin alderatuta, patroi honek prebalentzia nahiko egonkorra mantendu du entzute-prozesu osoan zehar. Bere intentsitatea ez da nabarmen handitu, baina ez da murriztu ere egin. Ikuspegi bat adierazten du, ez hainbeste hedapenari buruzko informazio zehatzean oinarritua, baizik eta eskualdearen geldialdiaren irakurketan. Patroi honetan kokatzen diren pertsonak ez daude proiektuaren xehetasun guztiak ezagutzeko zain; haien proiektuarekiko babesa, aldaketa estruktural bat behar dela eta eskualdeak proiektu eraldatzaile bat behar duela sentitzen dutelako sortzen da.

Interpretazio kolektiboko saioek ñabardura garrantzitsu bat agerian utzi dute: ez da “bai edozein prezioan”, baizik eta “bai, mugimendua beharrezkoa delako”, eta horrekin batera ingurumenaren araudi taxutua eta argitasun instituzionala eskatu dute. Museoko hedapena inflexio puntu posible gisa agertzen da, ez proiektu identitario gisa bakarrik.

Metodologikoki, patroi hau iragan hurbilean enplegu eta ongizate ekonomiko oparoa izan duten testuinguruetan agertzen da, non ekintzak kautelazko jarreraren gainetik lehenestea nagusitzen den. Patroiaren egonkortasunak adierazten du, hedapen proiektuak guztiz konbentzitu gabe ere, proiektu honen dimentsioak kolektibo desberdinak elkartzeko gaitasuna duela, eskualdeak ekintza, mugimendu eta etorkizuna berreskuratzeko premia izanik.

003 — Profilaren bilakaera

Hirugarren patro
narratiboa

Azken hilabeteetan proiektuaren garapen teknikoaren zailtasunei buruzko adierazpen instituzionalen ondorioz, patroi honek bere frustrazioa adierazten du, eskualdearentzat beste aukera galdu bat bezala ulertuz. Narratibek ohartarazten dute “domino efektuaren” arriskua proiektua ez bada gauzatzen: aurreikusitako inbertsioa gal daiteke eta Guggenheim Museoak eskualdearentzat izango lukeen aurreikusitako “efektu traktoreak” kontrako eragin bat sor dezake.

“Egiten ez bada, lehenengo eta behin esan, politikariek kikildu egin zarie, zaratien aurrean atzera bota zarie, eta esan: beittu, koldar batzuk zarie. (...) Proiektu on bat da hau, teknikoki ondo garatuta dago, ondo dau lotuta eta aurrera eroan behar da. Klaro baietz” (0080 - bigarren iterazioa).

“Uno de los errores ha sido la falta de información con evidencias claras. Como dicen, —el dato mata el relato—. Si los datos justifican el proyecto, muchas resistencias se desinflan. Pero sin datos, las dudas persisten” (0133).

“Debo señalar que no conozco los detalles del proyecto salvo por las cuatro ideas que se han publicado en diferentes momentos en la prensa. Resulta difícil posicionarse con rigor sobre un proyecto que aún no está definido ni he podido consultar” (0893).

“Egiten den moduaren arabera, ez daukat behar adina informazio”.

Laugarren patro honek ez du posizio guztiz definitua eta ekimenaren garapenaren arabera, museo handitzearen alde edo kontra agertuko liratekeen pertsonak ordezkatzan ditu. Aurreko patroiekin partekatzen dute informazio faltaren kritika, eta horregatik uste dute ezin dutela jarrera argirik izan. Patroi hau bitarteko eremu batean mugitzen da, non informazio estrukturalaren faltak edozein jarrera baldintzatzen duen. Ez dio proiektuari printzipioengatik uko egiten, baina babestu ere ez du egiten: bermeak, konparazioak, eszenatokiak eta datu egiaztagarriak behar ditu. Adierazten duena ez da erresistentzia, baizik eta kontuz ibiltzea eta arduraz jokatzeko jarrera.

Patroi honetan jasotako narratibek ez dute baztertzen, termino absolutuetan, Busturialdea-Urdaibaiko Guggenheim baten ideia, baina eskualderako datu argiak eta plan serio bat falta direla uste du. Uste du ebidentziak egongo balira benetan kalitatezko enplegua sortuko lukeela eta ez lukeela ingurunea kaltetuko, erresistentzia asko ñabartuko liratekeela:

“Como cualquier otro proyecto. Su tramitación debe garantizar los criterios de protección medioambiental. La Reserva de la Biosfera implica compaginar desarrollo social con protección medioambiental” (0312).

“El reto de la comarca es poder vivir y trabajar respetando un entorno natural único en Euskadi” (0828).

“La Reserva limitar sí que limita, pero yo creo que tiene que estar limitado. Es que si no, no nos va a quedar nada que esté relacionado con la naturaleza” (0764).

Hori horrela izango dela pentsatu nahi du, baina datu argirik eta bermerik gabe, mesfidantzak bere horretan dirau. Bere ustez, eskualdean oso ondo bizi da, kritikatu egiten ditu

“mikrolokalismo” portaera batzuk, non eskualdeko pertsona askok uste duten Bilbon lan egitea bizi-kalitate eskasaren adierazgarri dela, eta Bilborako exodoaren narratiba minimizatzen du lan egiteko: “ez da mundua erortzen eskualdetik kanpo lan egiteagatik” (0392).

Oro har, ez du arazorik ikusten museo bat eraikitzeke, ondo eginez gero, eta espero du Guggenheim Fundazioak ez duela bere marka ingurumenean eragin negatiboa izango duen proiektu batekin lotuko. Alde horretatik, kokapena oso garrantzitsua dela iruditzen zaio:

“Inguru batzuk Gernikan daude, Urdaibaiko estuarioa hartu beharrik gabe. Arazoa da hor jarri nahi dela, toki horretan, hor dugun mirari guztiarekin. Ez nago hori egitearen kontra, baina ez hor” (0264).

“Urdaibaiko Guggenheim egin behar bada, bat nator Gernikan egitekoarekin, baina ez Muruetan” (0826).

Laugarren patroï narratiboa

Informazioa	Enplegua	Kokapena
Patroi honentzat, prozesu honetako arazo nagusia informazio eta ikuspegi estrategiko falta da. Bere ustez, posizionatzerako orduan, zenbat jende etorriko den jakiteko datuak behar dira, nola kudeatuko den jakiteko. Aldi berean, turismotik haratago eskualderako garapen-eredurik ez dagoela sentitzen du, eta ez dela aprobetxatzen ari inguruko potentzial ekonomikoa, industrial eta zerbitzuen potentziala. <i>“Nik esango nuke ez dagoela transparentzia asko ezta informazio asko” (0708).</i> <i>There’s a big lack of transparency, and they should be made with more transparency” (0587).</i> <i>“Ezta be inongo argitasunik emon. Hori beste kontu bat da. Informazioaren transparentzia eta inongo argitasunik emotea.” (0537)</i> <i>“A mí me parece muy significativa la falta de transparencia, porque de hecho no solo por parte de las instituciones, también del Guggenheim” (0812).</i> <i>“Quienes están en contra lo están por egoísmo o por miedos infundados, ya que nadie sabe qué se va a hacer” (0848).</i>	Halaber, uste du eskualdea prest dagoela bere etorkizuna birpentsatzeko, biztanle gehienek partekatzen dituzten beharretatik abiatuta: <i>“Erdian dago eskualde bat bere burua berpentsatzeko prest dagoena, hori bai. Eta batzen dituenak, bai aldekoak zein kontrakoak, uste dut dela etorkizunera begira kalitatezko lanpostuak lortzeko nahia. Hor erdian horiek daude, baiezkoak eta ezezkoak izango dira, baina denek nahi dute hori modu batera edo bestera” (0344).</i> Jarrera horri eusten diotenek uste dute eztabaida zilegi dela soilik frogatzen bada zabaltzeak enplegu egonkorretan lagun dezakeela, eta ez bakarrik sasoiko edo kalitate txikiko lanetan. <i>“Eskualdearen gehiengoarentzat arazo larria suposatuko luke, beste gauza askoren artean langileen prekarizazioa eta bizitzaren garestitzea ekarriko lukeelako... Lanbide hauek: tabernetan zerbitzari lanak, hoteletako langileak... Lan prekarioak, askotan kontratu gabeak, izango lirateke eskuragarri geratuko liratekeen bakarrak” (0881).</i>	Beste aukera batzuk aztertzea gustatuko litzaioke, bai kokapenari dagokionez, bai eraikinen formatuari dagokionez. Eredu horren barruan, eraikin txikiagoak, modularragoak, kokapen desberdinen arteko errotaziokoak, arkitektura efimerokoak eta, ez kutsatzeaz gain, ingurunean eragin birsortzailea izan dezaketenak egiteko iradokizunak aurkitu ditugu. Azaldutako lehen patroiak bezala, kezkatu egiten du lur kutsatuen garbiketa museoa egiteko xantaila gisa ulertzeak, erakundeen betebeharra izan beharrean, beste edozein gauza kontuan hartu gabe: <i>“Oin Dalia konpondu, erosi terrenue eta deskontaminatuko dugu danon artien kontaminaute dauena” - (0200).</i> <i>“En cuanto al centro ubicado en Gernika, la idea de levantar un espacio cultural en una ruina industrial no le puede parecer mal a nadie. En cuanto a la ubicación en el astillero, sin mayor conocimiento, a cualquiera le suena raro que en una reserva de la biosfera se establezca una actividad concurrida, aunque dicha actividad sea de tipo cultural” (0804).</i>

Laugarren patroï narratiboa

Euskal kultura	Partaidetza
Patroi narratibo honek ere tokiko errotzeaz pentsatzen du. Museo bat eginez gero, uste du ez lukeela zentzurik izango Bilboko Guggenheim erreplikatzeak, baizik eta abangoardiako euskal kulturarekin lotuta eraiki beharko litzatekeela. Urdaibaiko kultur proiektu batek legitimitatea izango luke soilik tokiko komunitatetik eta komunitatearentzat antolatzen bada, eta uste du Guggenheimen logoak ez diola nahitaez ezaugarri horiei erantzuten. <i>“Urdaibaiko Guggenheim Bilbokoaren seme txikia litzateke, eta ez diot Gernika edo Urdaibai markarekin loturarik ikusten.” (0826).</i> <i>“Zer egingo da bertan? Artearen izenean, baina ze arte? Gure herriko artistek ezin badute arteaz bizi, ez delako haientzat lekurik ez laguntzarik, ez al litzateke zentzuzkoagoa euskal artea biziberritzeko haiekin hitz egitea eta haiei protagonismoa ematea?” (0867).</i> <i>“Es una empresa extranjera y con intereses en el arte estadounidense... No compra arte local ni fomenta el desarrollo de los artistas locales... Este tipo de movimientos se deben debatir principalmente con artistas locales y no con empresas...” (0779).</i>	Prozesuaren gardentasun falta kritikatzeko badu ere, ez da bereziki parte-hartzera deitua sentitzen, batez ere erakundeekiko mesfidantza erakusten duelako. Erakundeen desafekzio horrekin batera, prozesuan zehar ahots batzuk ere sortu dira, elkarrikteta pertsonaletan edo interpretazio kolektiboko espazioetan zuzenean parte-hartu nahi izan ez badute ere, modu informalean edo zeharka interpelatzen zaienean iritzi argia adierazten dutenak. Patroi honek ahots lauso, zuhur eta ziurtasun gehiagorik gabe posizionatzeko mesfidantza duten pertsona horiek jasotzen ditu. <i>“Nik uste dot jende gehiena dauela horren kontra eta ez dabe eitzen kasurik. Aurrerantz segiduteko asmoa daukiela emoten dau. Orduan, zergaitik?” (0775).</i> <i>“Entiendo que estos procesos de ‘escucha’ se presentan como espacios abiertos, pero requieren tiempo, mirada y cierta responsabilidad” (0622).</i>

Laugarren patro
narratiboa

“Egiten den moduaren arabera” jarrera barruan kontu handiz ibiltzeko eta zuhurtziazko jarrera informatua aurkitzen dugu. Lehen azpitalde bat osatzen dute eztabaidetan konparaketa, eszenatoki ezberdinak eta ebaluazio teknikoak erabiliz parte-hartzen duten pertsonak, eta argibide argiak behar dituztenak posizionatu aurretik (ingurumen, ekonomia eta/edo logistika esparrukoak, besteak beste); proiektuari buruzko azaleko azalpenak ez dira nahikoak. Hedapena ez dute baztertzen, baina berme egokiak izan arte ez dira proiektuaren alde jarriko. Talde honetan bereziki teknikariak edo eskualdeko negozio-arloko pertsonak nabarmentzen dira.

“Tiene sus partes buenas y sus partes malas. Por ejemplo, desde que se ha empezado a escuchar sobre el Guggenheim, toda la vivienda se ha disparado, los precios de los pisos han subido, todas las lonjas que había anteriormente vacías se están empezando a hacer como pisitos turísticos pequeñitos.(...) A nivel de que venga la gente, que vea y que se conozca esto mucho más, está bien porque es una zona súper bonita y hasta ahora no ha sido nada visitada y es muy desconocida” (0741).

“Nik, turismo munduko teknikaria naizenez, eta kontuan hartuta ez daukagula aukera askorik garapen ekonomikorako, Guggenheim moduko proiektuak

ez ditut txarto ikusten. Kontua da non eta zelan” (0126).

Bigarren azpitalde batek Muruetako kokalekuaren aurkako mezua partekatzen du, bere balio ekologiko eta sinbolikoagatik, beste patro narratibo batzuek bezala, baina zabalik agertzen da Gernikan edo dagoeneko eraldatutako eremu urbanoetan alternatibak aztertzeke. Ez dute bateraezina ikusten proiektu kultural bat eta Erreserba, betiere lekua hautatzea eta eraikinaren eskala Urdaibaiko testuingurura egokitzea bermatzen bada. Pertsona hauentzat, gakoa ez da museoa, baizik eta kokapena eta nola integratzen den lurraldean.

“Elementu ugari daude eta proiektu kultural edo azpiegitura kultural izatea nahiko nuke, eta ez museo pasibo bat” (0083).

“En Murueta es impensable, en el sitio que es. Es imposible hacer una obra, no te dejan hacer una casa de no sé qué características como para meter ahí un muerto como quieren meter ahí en las rías. Es que no. ¿Y en Gernika? Bueno, pues nos guste o no, sitio sí que hay” (0445).

“Ulertzen dut Gernikara eramaten bada bultzada bat behar duelako, (...) baina ez dut inondik inora ikusten Muruetakoa, (...) leku hori berreskuratu behar da baina naturarako” (0918).

Laugarren patro
narratiboa

Badago gazteagoen azpitalde bat ere, hasierako “ez” bat adierazten duena, baina informazio nahikorik ez duela onartzen duena. Onartzen dute, proiektuan etxebizitza, mugikortasuna edo gazteentzako enplegua bezalako gaiak landuko balira, bere jarrera berrikusi ahal izango luketela. Haien posizioa ez da ukazio ideologiko edo ambientala, baizik eta eskualdeko baldintza materialekin duten ezinegon zabalagoaren isla, eta proiektuarekiko jarrera hori erantzunaren menpekkoa da.

“Nosotras no tenemos tiempo de ponernos a leer un poco de eso... Solo sabemos que estaban queriendo abrirlo... Algunos dicen que, por ejemplo, va a quitar mucho a los recursos naturales y otros dicen que va a ser muy bueno para el turismo” (0738).

“Niri proiektu horrek zalantza asko sortzen dizkit. Kategorikokamente kontra edo alde nagoela, puntu horretara heldu arte, erantzun bako galdera asko dago” (0434).

004 ————— Profilaren bilakaera

Laugarren patroia
narratiboa

Interpretazio kolektiboko saioetan, patroia narratibo honetatik hurbil dauden pertsonak tarteko posizioetan mantendu dira, egiaztagarria den informazioa eskatuz eta argi utziz bere jarrera proiektuaren zehaztapenaren menpe dagoela. Ez dute haien burua ordezkatuta ikusten 1. patroia proiektuaren ukazio zuzenean eta ezta 3. patroia bultzadan ere.

Prozesua aurrera joan ahala, informazio nahikorik ez izateak eta proiektuaren inguruan egindako interpretazio desberdinek, komunikazio zikloari eta hedabideetan agertu diren informazioei lotuta, pixkanaka-pixkanaka ahots hauek posizio zehatzagoetara bultzatu dituzte. Parte esanguratsu batek bere jarrera 2. patroia aldatu du, proiektu territorial egituratu baten beharra eta garapen ereduari buruzko eztabaida zabalagoa lehenetsiz. Beste zenbait ahots 3. patroia mugitu dira, aukera eta mugimenduaren pertzepzioak erakarririk, eta beste batzuk, aldiz, 1. patroia lekualdatu dira, estuarioaren inguruko ingurumen eta babes neurriak argi ez zirela ebazten interpretatzean.

004 ————— Profilaren bilakaera

Laugarren patroia
narratiboa

Ikuspegi metodologikotik, patroia honek adierazten du konplexuak diren patroia narratiboen ekosistemetan ohikoa izaten dena: informazio markoak osatu gabeak edo aldakorrek direnean, posizio baldintzatuak handitzen dira, baina berraztertzen dira inguruan narratiba sendoagoak agertzen direnean. 4. patroia honek funtzionatu du pasabide gisa, posizio finko gisa baino, eta bere eboluzioa gizarteari datu egiaztagarriak eta bermeak eskaintzeko gaitasunarekin lotuta egongo da.

005

Bosgarren patro
narratiboa

“Al final, llevamos en crisis mucho tiempo, esto se ha hecho muchas veces, nunca ha salido nada y ya estamos un poco hasta las narices, cansados. Dices... otra más, ¿para qué?” (0132).

“Bigarren sektorearen inguruan ere saiakerak egin dira; esleitu ziren azterketak, bideragarritasun-planak eta jarduera batzuk berrizteko eta egokitzeko planak idatzi dira, baina ez dira gero jokabide ausartak burutu. Hau ere paperetan geratu da” (0889).

“El museo se hará sí o sí”, dicho por algunos responsables políticos, pone en duda el carácter democrático y la voluntad de escucha de los mismos” (0916).

“Nire iritzia ez ditu gauzak aldatuko”.

Prozesu parte-hartzaileei eta instituzionalei dagokienez, ezintasuna, desafekzioa eta eszeptizismoa adierazten duten pertsonak dira bosgarren eredu honen ordezkari nagusiak. Haien ustez, beraien ahotsak ez du erabakien norabidea aldatzeko adina kontatzen. Askotan ziurtzat ematen dute instituzioek erabakia hartuta dutela eta, beraz, parte-hartzeak ez duela zentzurik. Patroi honi atxikitako pertsona batzuk entzute-prozesuan parte-hartzen ari dira, baina eszeptizismoz egiten dute.

005

Bosgarren patro
narratiboa

Aurreko patroia bezala, kontraesankorra da, alde egon litezkeen eta publikoki ez posizionatzea nahiago duten pertsonak ordezkari ditzakeen neurrian, baina baita museoa handitzearen aurka dauden eta, azkenean, entzute-prozesua aintzat hartuko den konfiantzarik ez duten pertsonak ere. Era berean, interpretazio kolektiboko saioek iradoki dute pertsona batzuek jarrera bat har lezaketela, baina ez dutela hartzen, gutxiengotzat edo deserosotzat jotzen duten iritzi bat adierazteak izan ditzakeen ondorio sozial edo pertsonalen beldur direlako.

Patroi honen ezaugarriak konplexutasuna eta anibalentzia dira. Iritzi kontrajarriak sortzen dituzten gizarte eztabaida guztietan bezala, profil hau partekatzen duten narratibek uste dute nolabaiteko zailtasuna egon daitekeela, baita “isiltasun-espinala” ere, gai horri buruzko iritzi publikoak adierazteko orduan, eta entzute prozesuak ahalegin berezia egin behar duela narratiba eta ahots ezku horiek identifikatzeko.

Bosgarren patroï narratiboa

Deskonexioa	Mesfidantza
Bildutako narratiben arabera, beren ahotsak instituzioentzat balio ez duela uste duten pertsonen argudio ugari erabiltzen dituzte. Kasu batzuetan, argudio kritikoak dira erakundeen eta gizartearen arteko deskonexioarekiko, baina beste batzuetan gaiari buruzko informazio edo ezagutza faltari egozten diote: “Herritarrok jakin behar doguz gauzak, baina batzutan herritar guztiok ez dekogu ahalmena eta ezagutza gauzak erabakitze” (0187). <i>Bereziki garrantzitsua da eredu horrekin identifikatzen diren pertsona migratuen narratibak kontuan hartzea.</i> “Eso es cosa de vascos, a nosotros mejor no nos preguntes, nosotros somos migrantes. Si te llamas Iñaki o Nico y juegas en el athletic si te integran, pero si no.... Los vascos son muy cerrados. Por mi que lo amplíen, a mi me da igual. Mientras yo tenga trabajo...” (0820). “Nosotros no somos de aquí. Eso lo deciden los de aquí. Yo si tengo opinión pero a nadie le interesa saberla. Ese tema es vuestro” (0819). “No conozco bien lo que quieren hacer y no somos de aquí. Eso se lo tienes que preguntar a la gente de aquí, van a tener otro sentir. Nosotros te diríamos que por nosotras bien, que se haga” (0842).	Patroi hau oso kritikoa da ekimenaren kudeaketarekin, eta gizarteak ezagutzen ez dituen ezkutuko interesak egon daitezkeela uste du. Murueta inguruan espekulazio inmobiliarioarekin lotutako balizko interesak berariaz aipatzen dira, eta kostaldeei buruzko araudian berriki izan diren lege-aldaketak aipatzen dira, behar izanez gero arauak hautsi daitezkeela erakusten duen frogarik argiena direlakoan. Mesfidantza da patroï honen ardatz nagusietako bat. “Hitz egiten ari garena dagoeneko erabakita dago, eta ni parte hartzen ari naiz, baina berez ezarrita datorren gauza bat bada...” (0041) “Proiektuak ez ditu eskualdearen beharrianak asetzen... Herritarrekin kontsulta barik inposatu nahi den proiektua. Prozesu parte hartzaile barik. Modu autoritarioan landua eta erabakia. Entzute prozesu batez zuritu nahi dena” (0085). “Ezin dana izan da beste Guggenheim bat eitzie bakarrik agintarixen poltsikoak betetzeko eta gu nolabait esploteta egoteko” (0743). “Zergaitik aldatzen dira Itsas Lehorreko Zonako babes neurriak? Babes neurri horiek galtzen dute sentidurik Biosferako Erreserba batean interes pribatuak inportanteagok direlako?” (0023). “Eskualdea baztertuta dago, eta lehentasunak Bilbo handiaren inguruan ezartzen dira. Agerian utzi ez arren, Guggenheim museoaren proiektua ildo berean doa: Bilbo eta inguruko turismoa indartzea, eskualdea eguneko txangoa egiteko amu bihurtuta” (0890).

Bosgarren patroï narratiboa

Beste larrialdi batzuk
Eredu honek jasotzen du, halaber, beste larrialdi batzuk daudela museoa baino lehen landu beharko liratekeenak. Horien artean, etxebizitza, garraioa edo osasun-zerbitzuak nabarmentzen dira. Etxebizitza arazo larri eta errearena dela uste du: ezinezko alokairuak, edozein gazteren aukeretatik kanpo dagoen etxebizitzaren erostea: “Etxebizitza da arazorik larriena momentu honetan. Ezinezkoa da etxebizitza bat eskuratzea, VT gehiegi daude. 700 euroko alokairua dugu, segun eta non, erostea ezinezkoa da, gazteek diru-laguntzekin lortzen dute alokatzea. Alde zaharrien bizitxie, un lujo...” (0037). Patroi honen ustez, luxu bihurtzen da dena, baita pisu xume bat alokatzea ere, eta azken urteetan nagusitzen ari den turismo ereduarekin lotzen du hori ere. Bere argudioek erakundeen lehentasunak herritarren benetako beharrekin bat ez datozela indartzen dute. “Etxebizitzaren arazoagaz ez dabe jokatzeko behar litzatekeen ausardia eta arduragaz, eta hemen benetan arazo potoloa daukagu. Nik gura dot gure seme-alabak hemen hasi eta hemen geratzea, ez ihes egin behar izatea beste herrialde edo herri batera. Eta ez dot ikusten benetan erronka horiei erantzungo deuten politika publiko sendo eta koherenterik.” (0361) “Etxebizitza da imposible herritar normal batek lortutea. [...] Da imposible erostea pertsona batek etxea hemen, eta urte osoko alkilerra ez dau. VT edo bakarrik edo tenporalak. Egoera da apur bat desesperantea bertan bizi bazara” (0510). “Lo primero, aquí no hay pisos. Ese es un problema grande. También faltan hoteles, para que la gente venga de fuera... El gobierno tiene que ver las cosas de verdad, que trabajamos aquí, que no tenemos pisos” (0727). “Tienen pisos turísticos muchas personas del pueblo, y de todos los colores” (0144 - segunda iteración).

Bosgarren patro
narratiboa

“Nire iritziak ez ditu gauzak aldatuko” esaldian, hainbat azpitalde bereiz daitezke, distantzia eta mesfidantza antzeko sentsazioa partekatzen dutenak, baina bide desberdinetatik heltzen dira.

Lehen azpitaldea adineko gazteak dira, erabaki-guneetatik deskonektatuta daudenak, etorkizun ezezagun batera begira eta bestelako premiekin: etxebizitza, lana edo mugikortasuna. Elkarrizketetan, eztabaidatik urrun sentitzen dira, eta postura bat eskatzen zaienean, batzuetan inguruko “ez” nagusiarekin lerrokatu daitezke, baina museoak ez duela toki nagusirik euren kezketan aitortzen dute.

“Gaur egun gazteek bi erronka nagusi ditugula esango nuke: lehendabizikoa etxebizitzarena, eta bigarrena lana” (0881).

“Nire inguruko gazteiek ikusten dotez ez dauela aukera askorik hamen bizitzeko. Lan egiteko, kanpora joaten dira Bilbora, Amorebieta edo holako lekuetara. Eta gero, etxebizitza bat edo lortzeko eskualdien, nik argi dekot hemen nahi dotela bizi, baina ez dago aukerarik edo erosteko ezta laguntzarik, edo alkilerrekin joateko dauzen prezioak dire...” (0536).

Bigarren azpitaldea indarrean dagoen eredu ekonomikoarekin kritikoagoak eta politizatuagoak diren gazteek osatzen dute. Proiektua erroik arbuiazen duten lurralde eta ekonomia-eredu kapitalista eta erauzketa

eredu baten beste sintoma bat dela uste dute. Talde hori eszeptikoa da erakundeen partaidetza prozesuen aurrean, kosmetikotzat eta benetako erabakietan eragin gutxikotzat jotzen baitituzte.

“Eta Guggenheima jarriz gero, etorriko zan turismo gehixau... nik uste dot horrek ekarriko duela beste mota bateko turismoa, masifikatuko zela eta hemen dekogun lasaitasun hori eta ingurunea apurtu edo galtzen joango zela” (0740).

“Nik uste horrek balio dabela bakarrik batzuk restaurantiak jartzeko, beste batek makropoligono baten zerbait jartzeko eta horren kontura bizitzeko. Azkenian, herrixak ez dau irabazten” (0739).

“Guggenheim museoak biosferaren erdigunean kokatzeak arazo larriak ekarriko dizkie bertako landarediari, animaliei eta baita herritarrei ere” (0868).

Hirugarren azpitaldean, eskualdean bizi eta eskualdeko enpleguaren zati handi bati eutsi arren (ostalaritza, zainketak, garbiketak), aitortza politikoari dagokionez “hemengoak ez direla sentitzen” dioten pertsona migratuak daude. Elkarrizketak izan dituzten pertsona batzuek ez zuten proiektuaren berri, edo soilik “azaletik” entzun dute, baina ez dute beren burua eztabaidaren protagonistatzat hartzen, eztabaida “euskaldunena”

Bosgarren patro
narratiboa

dela uste baitute. Pertzepzio hau indartu egiten da, parte-hartzaile batzuek zalantzan jartzen baitute pertsona migratuek entzute prozesuan parte-hartzea. Bere lehentasuna bizirautea da, bere lana eta etxebizitza mantentzea, ez eztabaida publikoetan sartzea.

“Yo soy argentino, no soy de acá. Pero vivo aquí. El progreso... ¿Qué te voy a decir?” (0841).

“Me parece fenomenal, sinceramente. Aunque yo te digo, en el Museo de Gernika nunca he estado. Yo me he dedicado a trabajar y poco más” (0742).

“Nosotros no somos de aquí. Eso lo deciden los de aquí. Yo si tengo opinión pero a nadie le interesa saberla. Ese tema es vuestro” (0819).

Laugarren azpitaldean pertsona migratu asko daude, baina ez modu eksklusiboan, eta aldentze bat adierazten duten langile prekarizatuek adierazten dute. Museoa bere horizontean sartzen da soilik kontratu hobeak edo lanordu gehiago ekartzen baditu.

“Para nosotros, que somos migrantes, es muy difícil conseguir trabajo. Una vez que conseguimos trabajar tenemos que aguantar muchas cosas. El horario, los contratos temporales. Pero nos aguantamos” (0737).

“No conozco bien lo que quieren hacer y no somos de aquí. Eso se lo tienes que preguntar a la gente de aquí, van a tener otro sentir. Nosotros te diríamos que por nosotras bien, que se haga” (0842).

Azkenik, etsipenezko pertsonen azpitalde bat dago, aurretik izandako kontsulta prozesu edo espazioetan parte-hartu dutenak emaitza ukigarririk ikusi gabe. Adierazi dute normalean alde aurretik erabakita zegoena egiten dela, eta haien parte hartzeak ez duela ezer aldatuko. Eztabaidaren balioa ez dute ukatzen, baina eraginkortasuna zalantzan jartzen duzue.

“El museo se hará sí o sí”, dicho por algunos responsables políticos, pone en duda el carácter democrático y la voluntad de escucha de los mismos” (0916).

“Basogintzaren arloan ere... Errigoitin saiakera handia egin genuen aurreko bi lege-agintaldietan, orain kaxoi batean sartuta badago ere. Pena!” (0889).

005 — Profilaren bilakaera

Bosgarren patroï
narratiboa

Patroi honek garrantzi handia hartu du analisi narratiboan. Kolektibo zaurgarrienen zailtasun ekonomikoak eta parte-hartze prozesu tradizionalekiko konfiantzarik eza azpimarratzen dituzten pertsonak eta argudioak konbinatzen ditu. Eskualdeko egiturazko arazoak kondensatzen ditu eta museoeko eztabaidatik haratago doazen ordezkaritza lubakiak ikusgarri egiten ditu.

Patroi honek ez du hainbeste funtzionatzen proiektuaren aurkako edo aldeko jarrera gisa, baizik eta museoaren handitzeari buruzko eztabaidarekiko desfekzio eta distantzia sentimendu gisa, eskualdeko beste egiturazko arazo batzuetan arreta jarritz.

Metodologikoki, patroï honek gogorarazten du, pertsonak benetako eragiteko ahalmenik ez dutela sentituz gero, edo elkarrizketa publikoa erakunde eta komunitateetatik urrun dagoela sumatzean, uzkuertzeko joera izaten dela. Erronka ez da ahots hauek “bai” edo “ez” posizio batera eramatea, baizik eta parte-hartu nahi izateko baldintzak sortzea, ahalegina alferrikakoa ez dela sentiarazteko.

2.3 Prebalentziak

II. Atala Identifikatutako narratibak

Aurretik adierazi bezala, prozesuaren hasieratik, narratiben arkitektura bat ikusten da museoaren hedapenaren aukerari buruzko bost posizio nagusi barnebiltzen dituen. Ez da posible gehiengo edo gutxiengoez hitz egitea —ikerketa kualitatiboa delako—, baina bai prebalentziaz, tendentzietan, presentzia eta dentsitatean, argumentuen garapenaren heldutasunean edo denboran izan duten errepikapenetan oinarrituta. Prebalentziak interpretatzea posible izan da narratiben bolumena, maiztasuna eta intentsitatea, eta 2025ean egin diren zazpi kontraste saioei esker, patroi narratiboei buruzko aurretiazko txostenean jasotzen den bezala.

Prozesuaren lehen fasean (otsaila-ekaina), posizio nagusia 1 patroia zen, hau da, museoaren hedapenaren aurkako jarrera zuzena. Nagusitasun hau batetik elur bola laginketa logikarekin azaltzen da (pertsona aktibo eta mobilizatuen ahotsak jasotzen dira lehenik) eta bestetik proiektua baztertzeko iritzien kontzentrazioarekin. Narratiba hauek eduki indartsua dute ingurumen, lege eta elementu sinbolikoen aldetik, eta ekologian profil altuko adituak, ingurumen aktibistak, kultur sektoreko profesionalak eta turismo masiboak eragindako kalteengatik kezkatutako bizilagunak biltzen dituzte. Patroi honek beste zentzu sakon bat ere jasotzen du: turistifikazio, masifikazio eta espazio natural bakarra eta preziatua betirako eraldatzeko beldurra. Pertsona hauentzat, ingurumenaren defentsak balio du marko legítimo bezala, eskualde baten kontrola galtzeko beldur zabalago bat adierazteko - turismo-dentsitate altuko prozesuak bizi izan dituen (San Juan de Gaztelugatxeren kasua)- eta egunerokotasunean ondorioak ikusten dituen: etxebizitzarenganako presioa, mugikortasun kongestioa, paisaiaren degradazioa eta lurraldetik kanporatze sinbolikoaren sentsazioa. Arrazoi teknikoaren eta emozio territorialen arteko konfluentzian dago patroi honen hasierako indarra, mobilizatutako sektoreak, adituak, aktibistak eta turismo masiboaren eraginez kaltetutako bizilagunak biltzen dituen.

Hala ere, prozesuak aurrera egin ahala, eta interpretazio kolektiboko

saioen ondoren, prebalentzia 2. patroira aldatu zen, eta gaur egun 2. patroia da patroirik esanguratsuena. Patroi horrek ezetza adierazten dio museoren proiektuari, baina eztabaidaren grabitate zentroa eskualdeko garapen eredura eramaten du. Zeharkakotasun gehiago duen profila da, eta eremuaren narriadura ekonomikoaz, industria faltaz, etxebizitza eskasiaz eta Busturialdea- Urdaibairako marko estrategiko koherente baten beharraz kezkatuta dauden pertsonak biltzen ditu. Museoaren aurka daude, bai, baina irakurketa zabalago batetik: proiektuak ez die lurraldearen benetako lehentasunei erantzuten. Profil hori aberastu egin da 4. patroitik eta azaleratzen ari diren diskurtsoetatik datozen ñabardurekin: hasieran “depende” esaten zuten batzuk azkenean “ez” horretan kokatu dira, baina lehentasuna etorkizun sozioekonomikoa da. Hurrengo esaldian laburbildu daiteke patroia hau, “ez museoaren handitzea, baina bai garapenari”.

Aldi berean, 3. patroiak (“proiektuaren alde”) prebalentzia egonkorra izan du. Oso posizio desberdinak dituzten profilak biltzen ditu: nolabaiteko egonkortasun ekonomiko eta profesionala duten pertsonak, museoaren palanka bultzatzaile gisa ikusten dutenak; turismo sektoreko enpresak, ostalaritzan eta zaintzan lan egiten duten eta egoera zaurgarriagoan dauden pertsonak; eta barnealdeko herri txikiak biztanleak, gainbehera larria sentitzen dutenak eta museoan mugimendu eta proaktibitate seinala bat ikusten dutenak, urteetako eztabaida hutsalen ondoren.

4. patroia (“egiten den moduaren arabera”), hasierako faseetan presentzia handiagoa zuena, diluituz eta posizio zehatzagoetara birbanatuz joan da: zati bat 2. patroira eta beste zati bat 3. patroira. Profil horren ezaugarri bereizgarria da informazio argia, datu egiaztagarriak eta ingurumen bermeak etengabe eskatzen dituela. Informazio faltak pertsona horietako asko azkenean kontrako posizioetara eramaten ditu.

Azkenik, 5. patroiak (“nire iritzia ez ditu gauzak aldatuko”) gero

II. Atala Identifikatutako narratibak

eta garrantzi kualitatibo eta kuantitatibo handiagoa hartu du. Patroi honetan beren baldintza materialek (bereziki etxebizitza, lan prekarietatea, garraioa edo zaintza) edozein eztabaida kultural itzaltzen dutela sentitzen duten ahotsak sartzen dira. Bat egiten duten hainbat azpitalde daude: lurraldearekiko deserrotze sententzia duten gazteak; ostalaritzan eta zaintzan enpleguaren zati handi bati eutsi arren, eztabaida “eurena ez dela” eta eragiteko gaitasun oso txikia dutela adierazten duten pertsona migratuak edo erakundeekiko mesfidantzazatik parte hartzen ez duten ahotsak.

III. Ondorioak

1. Parte hartzea

Parte hartzea askotarikoa eta heterogeneoa izan da. Prozesuak 1002 narratiba jaso ditu, eta horrek erakusten du eskualdearen etorkizunerako ekarpen esanguratsua egiteko interesa eta borondatea dagoela. Elkarrizketen eta etnografiaren bolumen horri esker, posizio esplizituak ez ezik, bestelako pertzepzio, tentsio eta patroik narratiboak ere ikus daitezke, kontsulta dispositibo tradizionaletan agertzen ez direnak. Aniztasunak ez dakar argudioen arteko simetriarik, baina bai lurraldea ordezkatzeko duen mapa narratibo bat. ALCtik eta AC4tik biziki eskertzen dugu elkarrizketa horiek egiten denbora eman duten pertsonen parte hartzea. Era berean, prozesuan parte hartu nahi izan ez duten pertsonak errespetatzen ditugu.

Gazteen parte hartzea txikiagoa izaten hasi zen, baina perspektiba hauek lortzeko ahalegina eginez, batez ere antolatu gabekoen ikuspegiak jaso nahian, 18 eta 29 urte bitarteko parte-hartzaileen %13,49ra iritsi gara. 45 eta 65 urte bitarteko biztanleriaren presentzia handia da beste adin tarte batzuekin alderatuta (%42,89). Datu horiek, neurri handi batean, eskualde zahartu baten demografia islatzen dute.

Entzute prozesuak proiektu hau ikusteko modu desberdinak argitara ateratzea ahalbidetu du. Ez dago ikusteko modu bakarra eta ñabardura asko daude. Zuri beltzeko argazki baten aurrean, koloretako argazki eta irudi asko ditugu orain, ikuspegi aberatsagoa eta konplexuagoa ematen digutenak.

2. Sinesgarritasuna.

Mobilizatutako sektoreetan, hasiera batean, kezka agertu zen prozesuak aldeztu aurretik hartutako erabakiak legitimatzeko balioko zuelakoan, dinamika komun bat prozedura hutsgisa jotzen diren partaidetza aurrekariak dituzten testuinguruetan. Hala ere, uztailaren lehen emaitzak argitaratzeak, eta ingurumen kritikak, kritika sinbolikoak eta legalak osorik jasotzeak, aldaketa nabarmena eragin zuen prozesuaren zintzotasun metodologikoari buruzko pertzepzioetan. Une horretatik aurrera, entzute prozesuak narratiba gehiago bildu ditu, entzute prozesua independentzia irizpide nahikoarekin jarduten ari dela uste dutenak, eztabaida publikorako gune legitimo bilakatuz. Mesfidantza ez da erabat desagertzen, baina ñabardura esanguratsuak sartzen dira.

Prozesuari dagokionez, egiaztatu dugu denboran zehar jarraipena duen entzute mota hau garestia dela (maila materialean eta humanoan) eta zailtasunak sortzen dizkiela erakundeei, azken emaitzei buruzko gardentasun eta ziurgabetasun mailagatik. Hala ere, egiaztatu dugu horrelako esku hartzeek konfiantza handiagoa sortzen dutela gizartean, politika publikoaren eta herritarren pertzepzioaren arteko deskonexioak kontratu sozialaren oinarriak zalantzan jartzen dituen testuinguru honetan.

3. Adostasunak

Desberdintasunak badaude, baina baita adostasun handiak ere, eskualdearen garapenaren inguruan. Jasotako narratiben arabera, inork ez du zalantzan jartzen ingurumenaren babesa eta Busturialdea-Urdaibaiko garapen sozio-ekonomikoa edo Biosferaren Erreserbaren markoa errespetatzeko beharra. Nazioarteko mintegian egiaztatu ahal izan zenez, ez daude horren adostasun zabalak sortzen dituzten antzeko gatazka askorik. Adostasun horiek zume paregabeak dituzte, aniztasunetik abiatuta, eskualdean etorkizun partekatua eraikitzeko.

Museoa eztabaidaren zati garrantzitsu bat da, baina entzute prozesuak begirada zabaltzera eta eskualdean giza garapen jasangarria bultzatzen jarraitzeko erronka eta aukeretan arreta jartzera gonbidatzen gaitu.

4. Inklusioa

Migratutako pertsonen narratibei dagokionez, erabaki guneetatik bi norabideko bazterketa tazitoaren erronka identifikatzen dugu, ez nahitaez eskualdeari dagokiona, baizik eta euskal gizarte osoari dagokiona. Alde batetik, uztailean argitaratutako aurretiazko ondorioetatik abiatuta, narratiba askok harridura adierazten zuten migratutako pertsonen artean proiektuaren aldeko argudioak ezagutzean. Kolektibo horren zati handi batek proiektua babesten du lan arrazoiengatik (turismoa eta ostalaritzaren indartzea), eta horri lotuta eztabaida “ez dela berea” sentitzen du, eragiteko gaitasun txikia baitauka.

Etorkizunari begira, egokia litzateke komunitate horiek eta beste kolektibo batzuek eskualdearen garapenari eta Euskal Herri osoan landu beharreko trantsizioei buruzko eztabaidan parte hartzeko eta aitortzarako mekanismo espezifikoak aztertzea.

5. Kontraesanak

Jasotako narratiben analisiak kontraesan ugari erakusten ditu, ez bakoitzarenganako gaitzespen gisa, baizik eta gizartearen parte diren eztabaida irekien adierazle gisa. Gogor kritikatzeko da pisu turistikoaren eragina, baina etxebizitza horietako asko tokiko jabeenak dira. Identitatearen defentsa eta euskaraz artatua izateko eta bizitzeko nahia elkarbizitzan dago beti aitortua eta integratua ez den eskulanaren dependentzia handiarekin. Biosfera Erreserba balio partekatu eta ondasun komun gisa aipatzen da, baina, aldi berean, espazio publiko batzuen erabilera ia pribatua defendatzen da, aisialdirako eta eguneroko paseoetarako esaterako. Aldi berean, ingurunea zaintzeko beharra aldarrikatzen da, baina ibilgailuaren erabilera indibidualarekiko mendekotasun handia mantentzen da. Azkenik, lehen sektorearen babesa aldarrikatzen da etengabe, baina horrek gehiago eragiten du identitatearen sinbolo gisa, belaunaldi berrientzako perspektiba bital errealista gisa baino. Pertsona askok arrantza eta nekazaritzarentzako babesa eskatzen dute, baina ia inor ez dago bertan lan egiteko prest, eta ez du nahi bere seme-alabek horretan lan egiterik.

Gizarte eta gizaki guztiei dagozkien kontraesan horiek ez dituzte narratibak baliogabetzen, ñabardurak egiten dituzte eta haien konplexutasuna islatzen dute. Entzute prozesuak moralizatu gabe izendatzeko aukera ematen du, autokritika partekatuko gune bat irekitzeko. Jarrera guztiek egiaren zati bat badute, guztiek dute inkoherentziaren zati bat, eta hori naturaltasunez onartu beharko da, baldin eta garapen eredu zintzoagoa eta iraunkorragoa eraiki nahi badugu.

6. Garapen-eredua ardatz gisa

Identifikatutako narratibek kontserbazioaren, turismoaren, etxebizitzaren, enpleguaren eta mugikortasunaren arteko efektu gurutzatuak ikusarazteko aukera ematen dute. Interes legitimoak dituzten baina tentsioan dauden eragile ugari. Horregatik, narratibek islatu dute eztabaida ez dela soilik museoa zabaltzeari buruzkoa, baizik eta eskualdeko trantsizio sozioekologikoari nola heldu eta eskualdeko eragile bakoitzak zer paper izan dezakeen.

Testuinguru horretan, Guggenheim museoa Urdaibain zabaltzeko aukerari buruzko desadostasuna “proxy” bihurtu da, eskualdearen eredu sozioekonomikoari eta eraldaketari buruzko eztabaida sakonagoaren ordezkari, alegia. Narratibak bi adostasun zabaletan elkartzen dira: biosferaren babesa eztabaidea ezina da, baina proposamen sozioekonomiko bideragarriekin batera joan behar du; eta turismoa jada ez da balio positibo gisa ikusten termino absolutuetan. Lehen oparotasunaren eragile jotzen zena, gaur egun etxebizitzarako, mugikortasunerako eta gizarte kohesiorako arrisku ikusten da. Patroi gehienek eredu garapen modu orekatuagoetara bideratzea eskatzen dute, enplegu egonkorrekin, tokiko itzulkin eta presio turistikoari mugekin.

Entzute prozesuak aukera eman digu euskal gizarte osoari eragiten dioten kezkak eta kontraesanak ikusarazteko, ez bakarrik Urdaibairi dagozkionak. Turismo jasangarriaren eredu berri bat eraikitzea, eskualde guztietako trantsizio sozioekologikoa babestea eta errealitate bera hautemateko modu desberdinak ulertzea gu guztiok interpelatzen gaituzten erronkak dira.

7. Diskurtsoaren eraldaketa

Bai proiektua errefusatzeko duten parte hartzaileak, bai proiektua babesten dutenak edo zalantzak dituztenak bat datoz: lurraldeak jardun, mugitu eta erabaki estrategikoak hartu behar ditu, biosferaren erreserba batean garapen berdearen aitzindari gisa. Hasierako Not In My Back Yard-ek (“nire etxetik urrun”, zeinean proiektuari uko egiten zioten pertsona askok begi onez ikusten zuten beste eskualde batzuetan gauzatzea) Urdaibairen etorkizunean ardaztutako posizio zehatzago baterantz eboluzionatu du. Bilakaera hori funtsezkoa da: adierazten du erresistentzien zati handi bat ez dela estatikoa, baizik eta agertoki alternatiboetara irekitzen dela ingurumena babesteko, lurralde-koherentziako eta gizarte itzulkin irizpideak betetzen badituzte. Sortzen ari den ñabardura hori bereziki garrantzitsua da etorkizuneko politika publikoko agertokietarako, irtenbide negoziatuagoak eta ez hain polarizatuak imajinatzeko aukera ematen baitu.

Prozesuak berak eskualdeko proiektua eta garapena ikusteko hainbat modu kontrastatzeko aukera eman du. Kontraste horri esker, lehen diskurtsoetan ez zeuden ñabardurak sartu dira.

8. Loteslea edo ez loteslea?

Busturialdea-Urdaibaiko entzute prozesua hasiera hasieratik sortu zen dispositibo ez lotesle gisa. Bere helburua eztabaida aberastea izan da. Hala ere, prozesuaren ikaskuntza nagusietako bat da, formalki loteslea izan gabe, ondorio material eta politiko errealak izan dituela, eztabaidaren esparrua berrantolatuz, eztabaida aberastuz eta erabakiak hartzeko prozesuan lagunduz.

9. Entzute prozesua, lankidetzazko gobernantzarako dispositibo gisa

Pertzepzioen bilketa soilaz haratago, prozesuak lankidetzazko gobernantzarako tresna gisa funtzionatu du. Museoa handitzearen aurkako sektoreetan bereziki, bere kezkak eta proposamenak entzunarazteko, kontrastatzeko eta ikusteko gune bihurtu da. Erakunde publikoek, bestalde, komunitatearen eremuan informazioa taldean entzuteko eta interpretatzeko tresnak txertatzeak dakartzan zailtasunak eta balio erantsia bizi izan dituzte.

Hori da nazioarteko mintegiak planteatzen digun ikaskuntza handienetako bat. Proiektuen hasieran eta amaieran momentu puntualetan entzun beharrean, lankidetzazko gobernantza prozesurik emankorrenak dira lurraldearekin etengabeko entzute eta interakziorako gaitasuna garatzen dutenak, eta horrek aukera ematen du aldaketak eta egokitzapenak egiteko ekimen konplexuei denbora errealean. Sare antolatuekin ez ezik, herritarrekiko zuzeneko interakziorako bideak ere sor daitezke.

Museoa handitzeko proiektuarekin ez jarraitzeko erabakia hartu ondoren, proiektuaren aurka zeuden erakundeek beren kezkak eta iradokizunak aintzat hartuak izan direla ikusi dute. Aldi berean, prozesu hori erraztu duten erakundeek, normalean gehiegizkotzat jotzen diren arrisku politiko eta elektoralak beren gain hartuz, sentitu ahal izan dute eskualdearen garapenaren aldeko apustua ekarpen oso zehatzekin aberastua izan dela. Eragile sozial eta instituzional horien ahalegin guztiak aitortu beharko lirateke. Zero gehitzen duen konfrontazio bat beharrean, entzute prozesuak aukera eman du etorkizuneko agertoki bat ikusteko, non eskualde osoak irabazten duen.

una EXPERIENCIA ÚNICA para VERANO
¡¡¡ VEN A NADAR CON TIBURONES !!!

**Para todos los públicos
todos los días de verano
desde Bermeo**

MAKOPAKO
BASQUE SHARK DIVING

3.1 Eta orain zer?

III. Ondorioak

Hemendik aurrerako erronka ez da eztabaida ixtea, baizik eta eztabaidari berriro ekitea eta eduki berria ematea, sortutako hutsunea paralisi edo desfekzio bihur ez dadin. Unean uneko irtenbide berriak planteatu beharrean, jasotako narratibek egungo plan estrategikoa indartzea eskatzen dute, dagoeneko konprometituta dauden azpiegiturretan egin beharreko inbertsioak osatzeko ekimen berriekin. OCDEk horrelako prozesuetarako iradokitzen duen bezala, ekimen horiek entzute prozesuan jasotako tematikak jorratu beharko lituzkete (Etxebizitza, Garraioa, Kultura, Enplegua, Turismoa, Kultura eta Ekologia), arlo jakin batean ahalegin guztiak jarri beharrean. Inbertsioaren arriskua kontrolatzeko eta ikuspegi guztiek beren iritzia kontuan hartzen ari direla ikus dezaten ahalbidetzeko modua da. Plan estrategikoa ezartzeko eskualdeko eragileen arteko elkarrikeraketa prozesuak zehaztuko du zeintzuk sustatu beharko diren etorkizunean eta zeintzuk baztertu.

Jasotakoaren arabera, entzute prozesua aktibo egon liteke tokiko lidergoarekin (dauden beste parte hartze prozesu batzuk integratuz), kontraste eta deboluzio publikorako espazio egonkor gisa, izaera pedagogikoa eta esperimentala indartuz. Horrek ahots berriak sartzen jarraitzea ekarriko luke – bereziki gazteak, pertsona migratuak eta udalerri txikietako biztanleak –, belaunaldien arteko eta lurraldeen arteko elkarrikeraketa lantzea, eta garapen agertoki berriak simulatzeko gai diren tresnak aztertzea (narratibak datu enpirikoekin konektatzea eta hainbat erabakiren lurralde inpaktuak aurreikustea). Entzute prozesua, eztabaida zehatz batean agortu beharrean, babesaren eta garapenaren arteko tentsioak kudeatzeko tresna estrategiko bihur liteke, nortasuna, jasangarritasuna eta ongizatea uztartuko dituen proiektu kolektibo bat artikulatuz.

Prozesuaren indargune nagusia da dinamika sozialak ikusarazteko eta aztertze gaitasuna duela, eta dinamika horiek ukiezinaren mailan egon ohi direla. Esanahi kolektiboa, ezkutuko tentsioak eta narratibak politika publikoetarako adimen garrantzitsu bihurtzea, prozesuaren ekarpen nagusietako bat da. Lurraldea osatzen duten kontakizunen eta harremanen aniztasuna identifikatzeko aukerak, diagnostikoa aberasteaz gain, erabaki jakin batzuekiko legitimitatea —edo mesfidantza— sozialki nola eraikitzen den ulertzeko aukera ematen du.

Entzute sakonaren, mapaketaren eta interpretazio kolektiboaren bidez, prozesuak aukera eman du hasierako informazioa nabarmen zabaltzeko eta horren gainean gobernantza aukera bidezkoagoak, legitimoagoak eta testuinguruan kokatuagoak eraikitzeko. Narratiba pluralak eta botere-harremanak azaleratzean, prozesuak sistema sozioekologikoaren dimentsio normalean ikusezinak —balioak, pertzepzioak, zentzu-esparruak eta konfiantza-sareak— informazio partekatu eta sozialki ulergarri bihurtzen ditu, gobernantza moldagarriko prozesuen berri emateko gai. Hori egitean, alderdi interesdunei aukera ematen die egungo egoeraren konplexutasuna hobeto ulertzeko eta ikaskuntzarako eta lankidetzarako plataforma komun bat ezartzeko, beharrezkoa dena ondorengo erabaki, diseinu edo plangintza faseei aurre egiteko.

Azkenik, Busturialdea-Urdaibaiko entzute prozesuak agerian uzten du gizarte berrikuntzaren praktikan tentsio etiko nagusi bat: itzulpenaren politika. Tokiko pertzepzioak ikusarazteak kontu-ematea eta elkar ulertzea indartu ditzake, baina mesfidantzak edo polarizazioak ere eragin ditzake, zuhurtziaz eta erantzukizunez kudeatzen ez bada. Esperientziak baieztatzen du entzutea ez dela datuak biltzeko ariketa neutral bat, baizik eta ekintza politiko sakon bat, erakundeen,

komunitateen eta ekosistemen arteko harremanak etengabe birkonfiguratzen dituenak.

Esperientzia hau kontuan izanda, esan dezakegu Urdaibaik baldintza guztiak betetzen dituela Euskal gizartearen Giza Garapen Iraunkorrerako ikaskuntza aurreratuko gune bihurtzeko. Inguruaren ezaugarriez gain, lurraldearen eraldaketa berri bat bultzatzeko ahalegin instituzional eta sozialek eta, batez ere, herritarren konpromisoak talentua eta inbertsioak erakartzeko aukera ematen dute, ondoren Euskal Herri osora eskalatu daitezkeen ekimen zehatz batzuk probatzeko.

3.2 Etorkizuna

III. Ondorioak

Urdaibain garatutako esperientziak atea irekitzen dio lurralde gobernantzaren eredu aurreratuagoetarako bideari. Sortutako datubase kualitatibo eta erlazionala datu sozialen lehen katalogo bat da, eta informazio objektiboa (eragileak, ekimenak, politikak, adierazleak) nahiz informazio subjektiboa (narratibak, pertzepzioak, ulermen markoak) biltzen ditu. Entzute prozesu honetarako ALC eta AC4ek sortutako plataforma digitalak aukera ematen du denboran zehar tokiko narratibek eta pertzepzio kolektiboek izan duten bilakaera aztertzeke, bai eta aktoreen mapa dinamikoa eta udalerrien, erakundeen eta sektoreen arteko interkonexioak bistartzeko ere. Horrela, gobernantzaren azpian dagoen gizarte-ehuna kolektiboki behatu, arakatu eta uler daitekeen zerbait bihurtzen du.

Horrela, tresna digitalak funtsezko funtzio integratzailea betetzen du: datu kualitatiboak — narratibak, profil etnografikoak eta metanarratibak — harreman eta erakunde egiturekin konektatzen ditu, erabakiak hartzen diren gizarte substratuak denbora errealean nola eboluzionatzen duen ikusteko aukera emanez. Gaitasun hori bereziki garrantzitsua da konplexutasun handiko testuinguruetan, non erabakiak ez dauden soilik aldagai teknikoen mende, baizik eta esparru kulturalen, konfiantzazko harremanen eta pertzepzio partekatuen mende.

Agertoki horretan, posible litzateke ekonomia edo ingurumen joerak proiektatzera mugatzen ez diren simulazioak aztertzea – hala nola etxebizitzaren prezioak edo klima inpaktuak –, baizik eta narratiben, konfiantza mailen eta esanahi kolektiboen bilakaera ere barne hartzea, lurralde garapenaren erabaki estrategikoei erantzuteko. Ikuspegi horrek aukera handia ematen du euskal erakundeek gobernantza kolaboratiboan berrikuntzaren alde egiten duten apustuan sakontzeko.

Entzute prozesuan jasotako informazioa funtsezkoa da Biki Digital Sozialak eraikitze bidean aurrera egiteko, datu kuantitatiboak eta kualitatiboak denbora errealean integratzen dituzten sistema sozial eta kulturalen dinamiken irudikapen digital gisa ulertuta. Eredu prediktibo tradizionalak ez bezala, sistema horien helburua ez da giza erabakiak ordezkatzeko, baizik eta erakundeek egoera konplexuak ulertzeko eta kudeatzeko duten gaitasuna anditzea eta balizko inpaktuak eta arrisku sozialak aurreikusteko duten simulazioak egitea.

Ikuspegi horretan, teknologiak mundu fisikoaren eta digitalaren arteko bitartekari gisa jarduten du, eta prozesu ez-linealetara eta narratiba kolektiboetako aldaketetara egokitzen den bi norabideko informazio fluxua ahalbidetzen du. Aldagai teknikoak ez ezik, konfiantza mailak edo onarpen sozial edo polarizazioa ere txertatzen duten agertokiak simulatzeko aukerak erabaki publikoen kalitate demokratikoa hobetzeko abagunea sortzen du.

Esperientzia kolektiboari esker, informazio hutsune garrantzitsuak identifikatu ahal izan dira: oraindik gutxi ordezkaturako ahotsak, atzematen zailak diren harreman loturak, ingurumen inpaktuei, etxebizitzari edo mugikortasunari buruzko datu kuantitatibo kontsolidatuen falta, eta informazio normatibo edo administratiboa eskuratzeko mugak. Aldi berean, gabezia horiek aukera berriak ematen dituzte. Tresna digitalak iradokitzen du etorkizunean prozesuaren fase batzuk zabaldu edo partzialki automatizatu daitezkeela, bilketa eta analisi sistematikoagoak erraztuz. Dagoen oinarri kualitatiboa geruza legal, administratibo, kuantitatibo eta ingurumenekoekin konbinatuz gero, lurraldearen eredu bizirantz eboluzionatu ahal izango litzateke, aldaketa dinamikak islatzeko ez ezik, aurre hartzeko ere gai izango litzatekeena.

Hala ere, eredu horien garapenak erronka esanguratsuak ere planteatzen ditu: informazio kualitatiboaren bolumen handien kudeaketa, giza kuradoretza adituaren beharra, analisi narratiboa automatizatzeko zailtasuna testuingurua eta esanahia galdu gabe, eta opakotasun algoritmikoari lotutako arriskuak. Hori dela eta, norabide horretan egiten den edozein aurrerapen inklusioaren, gardentasunaren, kontuematearen eta kontrol demokratikoaren printzipio argiak izan behar ditu oinarri, eta teknologia horiek deliberazioaren zerbitzura dauden ondasun publikotzat hartu behar dira, eta ez kontrolerako tresna teknokratikotzat.

IV. Atala Eranskinak

1. Eranskina

Ikuspegi metodologikoa

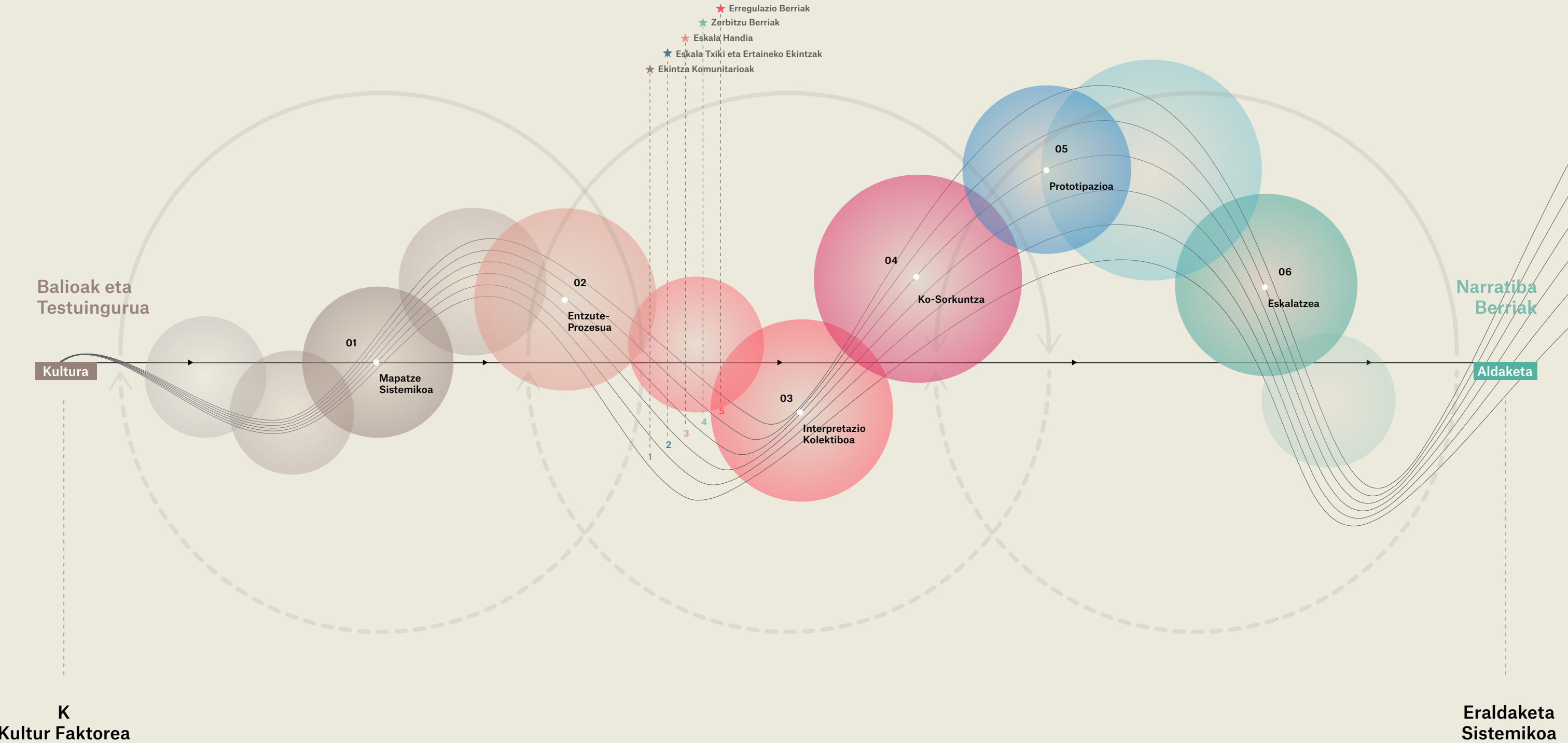
Ikerketa hau konplexutasunaren esparruan kokatzen da, eta, beraz, arazoen ulerkuntza sistemikoa eta dinamika kultural eta lurralde-dinamikekin lotutako esku-hartze egokitzalea ahalbidetzen duten tresnak behar dira (Rittel eta Webber, 1973). Horretarako, etengabe aldatzen ari diren inguruneetako informazioa atzematen, aztertzen eta interpretatzen laguntzen duten teknikak erabili behar dira.

Analisiak kontuan hartu behar du identitate kolektiboek eta gizarte-harremanek nola eragiten duten haien konfigurazioan, jabetzean eta eraginean. Ikerkuntza fase sekuentzialetan egituratzen duten beste ikuspegi metodologiko batzuek ez bezala, entzute-prozesu honek azterketa-prozesu ez-lineal bat planteatzen du, atzeraelikadura etengabea.

Entzute-prozesu hori funtsezko hiru elementuren inguruan egituratu da: **(1) aktoreen mapaketa, (2) narratiben bilketa eta (3) talde-interpretazioa**. Tresna horiek ez dute modu isolatuan lan egiten, baizik eta ikaskuntza iteratiboko prozesu batean artikulatzen dira, non fase bakoitzak gainerakoak elikatzen baititu eta aukera ematen baitu azterketa aurrera doan heinean ikerketa birformulatzeko.

Hurrengo ataletan, hiru teknika horietako bakoitza zehazten da, mapaketatik hasita. Izan ere, funtsezko tresna da berrikuntzaren ekosistema ikusteko, interkonexioak identifikatzeko eta sistemaren barruko arrakalak eta aukerak aztertzeko.

(1) Eragileen, ekimenen eta plan estrategikoen Mapaketa.

Ekosistemaren denbora errealeko bisualizazioa

1. Eranskina: Ikuspegi metodologikoa

(1) Mapaketa

Entzute prozesuaren barruan, mapaketa tresna garrantzitsua da ekosistema soziala, instituzionala eta ekonomikoa ikusteko, eztabaidak garatzen diren testuinguruan. Horri esker, eragileak, harremanak, diskurtsoak, ekimenak eta lurraldean dauden gatazkak identifika daitezke. Diagnostiko estatiko baten ordean, mapaketa tresna bizia da, entzute prozesua aurrera doan heinean eguneratzen dena.

Mapaketaren bidez, eragile giltzarrienak, koalizioak, parte-hartze tarteak eta botere mota desberdinak identifika daitezke, bai bigunak (kapital soziala, legimititate sinbolikoa) eta baita gogorak ere (baliabide ekonomikoak, gaitasun normatiboa). Ariketa honek funtsezko garrantzia du lurraldean eragina nola banatzen den ulertzeko eta zein ahots ikusgarri ez diren aztertzeko ere.

Gainera, mapaketak laguntzen du Giza Garapen Jasangarriarekin lotutako ekimenak identifikatzen, eta, horrela, azter daiteke ekimen horiek herritarrek entzute prozesuan zehar adierazitako behar eta pertzepzioak betetzen dituzten edo ez.

(2) Entzutea

Eraldaketa prozesuen dimentsio kulturalak

Entzute prozesu honen helburua Guggenheim Bilbao Museoa Busturialdea eskualdean hedatzeari buruzko narratiba eta pertzepzio desberdinak identifikatzea izan da. Iritzi horiek gai horri buruzkoak izan daitezke, edo herritarrek eskualdearen etorkizunerako garrantzitsutzat jotzen dituzten beste gai batzuei buruzkoak. Entzute prozesuari esker, pertsona bakoitzak erabaki du iritzi zehatzak edo hausnarketa orokorragoak eman nahi dituen.

Ongi egituratutako entzute prozesu komunitario batek hainbat informazio-iturri konbinatu behar ditu: elkarrizketak, foku-taldeak, behaketa etnografikoa eta informazio kuantitatiboaren azterketa, besteak beste. Helburua patroï-narratiboak identifikatzea da, hots, ñabardurei balioa ematea eta dauden iritzien sinplifikazioa saihestea. Proposamen honek tresna etnografikoak aplikatu ditu diskurtso publikoak ñabartu eta segmentatzeko, ezkutuko narratibak identifikatzeko eta gai honi buruzko elkarrizketa eraikitzaileago bat ireki ahal izateko.

Zer da entzute prozesu bat?

Entzute prozesua tresna bat da, aukera ematen duena komunitate baten narratibak denbora errealean atzeman eta hauek gizartea eraldatzeko dinamiketan nola eragiten duten ulertzeko. Kontua ez da soilik informazioa biltzea, baizik eta aktoreek beren errealitatea eta eraldaketarako gaitasuna ulertzeko modua egituratzen duten pertzepzio, esanahi eta eraikuntza kulturalak identifikatzea.

Entzuteak kontraesanak, anibalentziak eta tentsioak ikusarazteko aukera ematen du, bai eta horiek naturaltasunez onartzea ahalbidetu ere, eztabaida publikoak besteen iritzietan dagoen egia-zatiren bat aitortzen laguntzeko eta norberaren jarreraren inguruko ikuspegi autokritikoagoa sustatzeko helburuarekin.

Ikuspegi honetatik, entzutearen xedea ez da jarrerak balioztatzea edo baliogabetzea, baizik eta horiek eraikitzen diren esanahi-markoak ulertzea. Ikuspegi hori bereziki garrantzitsua da gatazka

soziopolitiko eta ingurumeneko testuinguruetan, non erabaki teknikoak identitateekin, balioekin eta esperientzia historikoekin uztartzen diren.

Modalitatea	Definizioa eta helburuak	Ahalmenak	Ahalmenak
Konsulta	Herritarrek edo talde espezifikoek gai jakin bati buruz dituzten iritziak, balorazioak edo proposamenak jasotzeko tresna. Kontsultatutako pertsonen jarrera edo lehentasunak ezagutzea da helburua. (Font et al., 2012; OECD, 2001)	Epe laburreko erantzuna, argia eta irmoa.	Ez du ñabardurarik sortzen. Elkarrizketarako aukera blokeatzen eta mugatzen du.
Inkesta	Galdetegi egituratu bidez kuantifikatu daitezkeen datuak biltzeko tresna, gehienetan galdera itxiekin. Bere helburua populazio espezifiko baten jarrerak, pertzepzioak edo portaerak neurtzea da (Creswell, 2014)	Datu estatistikoak eta kuantitatiboki adierazgarriak lortzeko aukera ematen du.	Ez du ñabardurarik edo sakontasunik atzematen; galderek baldintzatzen dituzte erantzunak; formulazioan edo interpretazioan alborapenak izateko arriskua dago.
Prozesu parte-hartzailea	Talde-dinamika, non pertsonak gai edo proiektu bati buruz eztabaidatu, proposatu eta erabakiak hartzen dituzten. Herritarrek plangintzan eta erabakiak hartzean zuzenean eragitea du helburu (Arnstein, 1969) Herritarrak erabakietan inplikatzeko ahalbidetzen du; erantzunkidetasuna bultzatzen du.	Herritarrak erabakietan inplikatzeko ahalbidetzen du; erantzunkidetasuna bultzatzen du.	Betiko berberak parte hartzen dute: denbora, prestakuntza edo interes zuzenak dituztenek; bigarren maila batean utziz entzunak izateko behar handiena izan lezaketenak. Talde antolatutako edo botere sinboliko handiagoa dutenak dira protagonista espazioan, hain artikulatuak ez diren edo "deserosoak" diren ahotsen gainean. Itxaropen faltsuak sor ditzake: erabakiak prozesutik kanpo gertatzen dira gehienetan.
Entzute prozesua	Hurbilketa kualitatiboa, komunitate baten bizipenak, kontakizunak, pertzepzioak eta narratibak sakonki ulertzea bilatzen duena. Helburua da perspektibak biltzea horiek interpretatu eta aztertzeko, proposamenak eta erabakiak zuzenki egin gabe. (Hammersley & Atkinson, 2007; Clifford & Marcus, 1986)	Esperientzien konplexutasuna eta aniztasuna antzemateko aukera ematen du; ezagutza sakona eta testuinguruan kokatua sortzen du; profil etnografiko eta narratibo kolektiboak eraikitzen laguntzen du. (Geertz, 1973; Denzin & Lincoln, 2011)	Ez du eragin zuzenik bilatzen, ezta berehalako emaitza operatiborik ere; ikusgarritasun politiko txikiagoa, proposamen zehatzik egiten ez bada. (Marcus, 1995); emaitzak interpretatzen dituenaren mende dago, neurri handi batean.

2. taula. Herritarrek parte hartzeko lau modalitateen konparazio-laburpena —kontsulta, inkesta, prozesu parte-hartzailea eta entzute prozesua—, definizioaren, helburuen, ahalmenen eta muga arabera. Iturria: Geuk egina

Narratiben garrantzia

Narratibak ez dira diskurtso indibidualak, azaleratzen diren testuinguru soziokulturala erreproduzitu, zalantzan jarri eta eraldatzen duten eraikuntza kolektiboak baizik (Balasch & Montenegro, 2003).

ALCren ikuspegitik, narratibak profil etnografikoetatik abiatuta aztertzen dira, eta profil horiek ez dira irizpide demografiko hutsetan oinarritzen, pertzepzio eta portaera eredu partekatuetan baizik. Horrek esan nahi du narratibak elkarren kontrakoak izan daitezkeela, baina horiek guztiek sistema beraren barruan jarduten dute, eta ekimenen arrakasta edo porrota baldintzatzen dute (Espiau, 2022). Ez dago benetako narratiba bakar bat, ikuspegi ugari baizik, eta ikuspegi horiek partzialtasunean eta kokapenean ulertu behar dira (Haraway, 1988). Errealitatea modu sinplistan islatu beharrean, ikuspegi horrek aukera ematen du interpretazio-espazioak irekitzeko eta narratiba desberdinek gizarte errealitatea nola eratzen duten ulertzeko (Haraway, 1988; Balasch & Montenegro, 2003). Hori egia unibertsala bilatzen duten ikuspegi positibisten eta edozein analisi egituratu baliogabetzen duten jarrera erlatibisten aurkakoa da.

Beraz, ALCren entzute ikuspegiak narratiba horiek profil etnografikoetan segmentatzea proposatzen du, pertzepzio eredu partekatuak islatzen dituztenak. Horretarako, ikerketa hau batez ere elkarrizketa sakonetan zentratzen bada ere, entzute kanal desberdinak konbinatzea gomendatzen da (elkarrizketak, artikulak akademikoak, behaketa parte-hartzailea, ikus-entzunezkoak, etab.), eta prozesua denboran mantentzea, ekintza puntual bakar gisa egin beharrean.

Entzute prozesu honetan, batez ere, metanarratibak identifikatu nahi dira. Horretarako, icebergaren teknika erabiltzen da, profil etnografikoetan irudikatuta dagoena, eta narratiba maila

desberdinak bereiztea ahalbidetzen duena: azaleko narratiba, ezkutuko narratiba eta metanarratiboa (Espiau et al., 2024). Azaleko narratiba argi eta garbi adierazitako iritziei dagokie, baina ez dute beti islatzen aktoreek nola erreakzionatzen duten. Ezkutuko narratiban, diskurtsoan antzeman daitezkeen sinesmen inplizituak sartzen dira, zuzenean adierazten ez badira ere. Metanarratibek osatzen dituzte komunitate batek aldaketarako aukera hautemateko modua eta bere testuingurua definitzen duten botere-harremanak egituratzen dituzten balio sakonak. Metanarratiba horiek identifikatzea funtsezkoa da entzute prozesuaren formulazioa eta harrera baldintzatzen duten esparru ideologikoak ulertzeko, dauden narratiben azterketa sakonagoa egiteaz gain, gizartea eraldatzeko funtsezko puntuak detektatzeko aukera ere emanez.

Laginketa elur-bolan

“Elur-bola” bidezko ikerketa, metodologia kualitatiboaren laginketa-metodo ezagunenetako bat da. Atkinson eta Flint-en arabera (2001), bere balio erantsi nagusia da prozesua aberastu ahal izatea sare formal edo egituratuen parte ez diren pertsonen ahotsekin. Normalean, identifikatzen zailenak diren edo ezkutuan dauden iritzia dira. Ikertzaileak hasierako kontaktu (hazi) kopuru txiki batekin hasi ohi dira, ikerketaren irizpideekin bat datozenak eta bertan parte hartzera gonbidatuak direnak. Ondoren, parte-hartzaileei eskatzen zaie onar dezatela beste kontaktu batzuk gomendatzea, ikerketaren irizpideekin bat datozenak eta parte-hartzeko prest egon daitezkeenak, eta haiek, aldi berean, beste parte-hartzaile potentzial batzuek gomenda ditzakete, eta abar. Ikertzaileek beren sare sozialak erabiltzen dituzte lehen loturak ezartzeko, eta hortik abiatuta garatzen da laginketaren bultzada, parte-hartzaileen kate gero eta handiagoa atzemanez. Laginketa saturazio puntura iritsitakoan amaitu ohi da. Iritziak, sare ezberdinetatik etorri arren, errepikatzen diren eta jasotako narratiben artean ñabardura esanguratsurik aurkitzen ez den unea da.

Entzute prozesu honetan, “elur-bolaren” laginketaren bidez jasotako narratibak kontraste espazioetan aztertu dira, bermatzeko ahots bakar bat ere ez dela prozesutik kanpo geratu eta sareek ez dutela edukia baldintzatu. Hala, elur-bolaren laginketak sare sozial errealean barruan jarduten du, eta horrek bereziki erabilgarri egiten du harreman-ekosistemak, konfiantza-dinamikak eta bazterreko narratibak ulertzeko, laginketa kuantitatiboek ez bezala (ausazkoa, geruzatua), zeintzuek adierazgarritasun estatistikoa bilatzen baitute, baina gizarte-elkarreraginetatik eta lotura ikusezinetatik azaleratzen den konplexutasuna eta sakontasuna galtzearen kontura, biztanleria agregatu homogeneo gisa interpretatuz.

1. Eranskina: Ikuspegi metodologikoa		(2) Entzutea	
Modalitatea	Definizioa eta helburuak	Ahalmenak	Mugak
Ausazko laginketa sinplea	Teknika kuantitatibo honetan, biztanle guztiek hautatuak izateko aukera bera dute. Lagin adierazgarria eta estrapola daitekeena lortzea du helburu. (Creswell, 2014)	Emaitzak biztanleria osora hedatzeko aukera ematen du; hautaketa-alborapenak minimizatzen ditu; estatistikoki sendoa da.	Sare- eta testuinguru-dinamikak alde batera utz ditzake; zaila da populazio ikusezin edo uzkurretara iristea; lagin-esparru osoa behar du, eta zaila da testuinguru konplexuetan lortzea. Ordezkaragarritasunari buruz aurrez finkatutako interpretazioak dituzten laginak.
Laginketa geruzatua	Teknika kuantitatibo honek biztanleria azpitaldetan (estratuak) banatzen du eta bakoitzaren lagin proportzionalak hautatzen ditu. Haren helburua da azpitalde esanguratsu guztien ordezkaritza ziurtatzea. (Creswell, 2014)	Gutxiengoak edo azpitalde espezifikoak ordezkatzen direla ziurtatzen du; doitasun estatistikoa handitzen du ausazko laginketa sinplearekin alderatuta.	Biztanleriari buruzko informazio zehatza eskatzen du aldez aurretik; kategoria artifizialak sobera izan ditzake; ez du harreman-dinamikarik edo testuinguruko narrazio-dinamikarik atzematen. Ordezkaragarritasunari buruz aurrez finkatutako interpretazioak dituzten laginak.
Laginketa elur-bolan	Metodo kualitatiboa, non hasierako parte-hartzaileek (haziek) kontaktu berriak gomendatzen dituzten, sarea zabalduz asetasunera iritsi arte. Sare formaletan sartzeko zailak diren edo ikusten ez diren ahotsak atzematea du helburu. (Atkinson & Flint, 2001)	Ezkutuko edo bazterreko pertsonengana iristeko aukera ematen du; konfiantza eta sarbidea sortzen ditu harremanen gertutasunetik; narratiba anitzak eta kontestualak jasotzen laguntzen du.	Sare-alborapenaren arriskua (zirkulu sozial jakin batzuetan bakarrik ibiltzen da); ez da estatistikoki adierazgarria; hasierako sareetatik kanpoko ahotsak kanpoan utz ditzake; norberaren konfiantzaren araberakoa da.

3. taula. Laginketa-estrategiak gizarte-ikerketan: definizioak, ahalmenak eta mugak. Creswell (2014) eta Atkinson eta Flint (2001) lanetan oinarrituta. Geuk egina

(3) Interpretazio kolektiboa

Demokrazian sakontzea

1. Eranskina: Ikuspegi metodologikoa

(3) Interpretazio kolektiboa

Interpretazio kolektiboa funtsezko prozesua da entzute prozesuaren barruan, mapeoan eta entzutean lortutako aurkikuntzak kontrastatzeko eta balioztatzeak aukera ematen baitu. Prozesu horretan hainbat eragilek hartzen dute parte, entzute prozesuan parte hartu duten aktorek barne, eta informazioaren azterketa partekatua sustatzen dute. Teknika horren bidez, emaitzak legitimatzeaz gain, interpretazio berriak eta entzute-ildo berriak sortu nahi dira. Interpretazioaren dimentsio hori funtsezkoa da entzute prozesuei norabidea emateko. Prozesu hori ez da une puntual gisa ulertu behar, ikerketa osoan zehar askotan errepikatzen den praktika gisa baizik.

Ikuspegi metodologiko batetik, interpretazio kolektiboa deliberazio espazio gisa uler daiteke, non alde batetik mapaketa aurkezten den, eta bestetik, identifikaturiko narratibak (profil etnografikoen bidez) aurrez-aurre jartzen diren entzute fasean, askotan elkarren artean kontraesankorrak direnak edo datu objektiboetatik urrun daudenak.

Narratibak aurrez aurre jarritz, dauden ekintzak aktoreen pertzepzioekin gurutzatzeaz gain, estrategia berriak bidera ditzaketen arrakalak eta aukerak identifika daitezke. Haraway-k (1988) dioen bezala, ebaluazio oro ebaluazio hori egiten duenaren ikuspuntuak baldintzatzen du, eta, horregatik, ezinbestekoa da azterketa ahots ugari kontrastatzea eta aberastea.

Kontraste saio horietan, entzute prozesuan identifikatutako erronkak eta aukerak aurkeztu dira, eta profil etnografikoak erabili dira, herritarren segmentuen arteko antzekotasunak eta desadostasunak nabarmentzeko. Ariketa honek hainbat helburu nagusi ditu: esperientzia kolektibotik abiatuta ikaskuntza bultzatzea, ondorioak ateratzea, analisiari ikuspegi berriak eranstea, parte-hartzaileen sarea indartzea eta ikerketa prozesua balioztatzea. Beraz, kontraste saio horiek, egindako analisia balioztatzeaz gain, aukera ematen dute puntuitsuak identifikatzeko eta aktoreekin elkarrizketan ikerketa birformulatzeko, ikuspegi metodologiko berarekin sustatutako beste proiektu batzuetan aplikatu den logika parte-hartzaileari jarraituz. Ikuspegi metodologiko horrek saihestu egiten du analisi esparru zurrunka ezartzea, St. Pierre-ren ikuspegi post-kualitatiboarekin lerrotatuz (Guttorm et al.-en aipatua, 2015), ikerketa etengabeko zalantzan mantentzearen alde egiten duena.

Gainera, Bourdieu-ri jarraituz (1999), erabakigarria da datuen interpretazioan indarkeria sinbolikoaren balizko presentzia kontuan hartzea. Kontzeptu honek hizkuntzaren eta gizarte egituraren bidez jarduten duten menderatze-forma sotilei egiten die erreferentzia, zenbait narratiba zalantzan jarri gabe natural gisa barneraraziz. Kontraste saioek, hain zuzen ere, joera horiek minimizatu nahi ditu, aktoreek beren pertzepzioak aurretiko baldintzarik gabe adierazi ahal izateko espazio bat sustatuz. Logika horri jarraituz, ez da nahikoa datuak aztertzen dituztenen posizionamenduak esplizitatzea, baizik eta horien inplikazioak eta ezagutzaren ekoizpen-prozesua osatzen duten botere-harremanak aztertu behar dira (Biglia eta Vergés-Bosch, 2016).

Ikuspegi interseksional batetik, ezin da gizarte-aktoreen ikuspegi homogeneo bat onartu, generoak, gizarte-klaseak eta jatorriak baldintzatzen baitute berrikuntza-prozesuetarako sarbidea eta parte-hartzea (Viveros, 2016). Horregatik, interpretazio kolektiboak ahots eta esperientzia desberdinak integratzea bilatzen du, desberdintasun estrukturalen erreprodukzioa saihestuz. Balioztatze mekanismoa izateaz harago, ezagutzaren ekoizpena demokratizatzeko eta botere egiturak zalantzan jartzeko estrategia bihurtzen da prozesu hau.

Interpretazio kolektiboko saioak errepikatu egiten dira entzute prozesuan zehar, eta funtsezko zenbait elementuren inguruan egituratzen dira. Lehenik eta behin, ordura arte egindako prozesua azaldu behar da, mapeoaren aurkikuntzak eta entzutea barne. Ondoren, galdera gidatu batzuk egiten dira, kontrastea egiteko.

Ezagutzen al dituzu patroi horiek? Sortutako profilek zenbateraino islatzen dute lurralde-iritziaren espektro zabala? Zure burua islatuta ikusten duzu? Zer falta zaigu? Zenbat eta zer ekimenek erantzuten diete profil horietan identifikatutako beharrei? Norekin gehiagorekin hitz egin beharko genuke?

Galdera horien helburua elkarrizketa sortzea da, parte-hartzaileek beren ikuspegia eman dezaten lortutako emaitzei buruz. Gainera, garrantzitsua da saioetan askotariko parte-hartzaileak egotea, generoa eta adina orekatuz. Parte-hartzaileen kopurua gehienez 15 pertsonakoa izan da, parte-hartze eraginkorra bermatzeko eta eztabaida sustatzeko, eta 90 minutu iraun ditu, ideiak trukatzeko aukera eman dezan eztabaidak arintasuna galdu gabe.

Saioak grabatu eta transkribatu egin dira, eta jardueren konstantzia izateko argazkiak egin dira. Saio horietan parte hartu dutenak entzute prozesuan beren narratibekin lagundu duten pertsonak eta erakundeak izan dira, baina parte hartu ez duten beste organismo edo pertsona batzuk ere bat egin dute.

Interpretazio kolektiboa aurkikuntzen balioztatze soiletik haratago doan prozesu metodologikoa da. Perspektiba ezberdinak gurutzatu, narratiba nagusiak zalantzan jarri eta esanahi berriak elkarrekin eraikitzen diren espazioa da. Azkenean, berrikuntza prozesu eraldatzaileenak ez dira agertzen banakako eragileek ekintza isolatutik, baizik eta elkarlaneko ekosistemetatik, non ezagutza eta erabakiak modu kolektiboan eraikitzen baitira (Mazzucato, 2014). Ikuspegi horretatik, partaidetza-metodologiek aukera ematen dute “Nireari buruz zer berri?” ardatz duen ikuspegi batetik “gurea zertan datzan” oinarri duen ikuspegi batera igarotzeko, eta, horretarako, berrikuntza lankidetza-prozesuen bidez eta askotariko esperientzia eta ezagutzetara zabalik dauden prozesuen bidez baino ez da posible.

Eztabaida-guneen aukerak eta mugak

Modalitatea	Definizioa eta helburuak	Ahalmenak	Mugak
Focus group	Pertsona-talde txiki baten bilera egituratua, gai jakin baten inguruko talde-elkarreraginetik abiatuta pertzepzioak, sinesmenak eta esperientziak aztertzeko. Eztabaida sortzea eta narratiba partekatu edo dibergenteetan sakontzea du helburu.	Adostasunak eta desadostasunak identifikatzeko aukera ematen du; interakzioa eta esperientzien kontrastea sustatzen ditu; datu kualitatibo aberatsak sortzen ditu.	Ahots batzuek elkarrizketa menderatzeko arriskua; talde-presioa; estatistikoki orokortu ezin diren emaitzak.
Herritarren foroa	Eztabaida publikoko gune irekia, non hainbat pertsonak beren ikuspegiak azaldu eta guztien intereseko gaiei buruz gogoeta egiten duten. Ahots aniztasuna zabaltzea eta zentzu partekatuaren eraikuntzan pertsona gehiago inplikatzeko du helburu.	Ahotsen inklusioa eta aniztasuna sustatzen du; talde-hausnarketa errazten du; komunitatearen eta kideatasunaren zentzua indartzen du.	Talde handiak kudeatzeko zailtasuna; aurrez-aurre dauden posizioen artean egon daitezkeen tentsioak; eragin mugatua, jarraipena egiteko edo ekintzetara itzultzeko mekanismorik ez badago.
Interpretazio kolektiboa	Aurrez bildutako narratibak eta datuak aztertzeko eta interpretatzeko lankidetzaren prozesua, hainbat ikuspegi integratuz, errealitate edo lurralde bati buruzko esanahi partekatuak eta ulermen kolektiboak eraikitzeko.	Ezagutza kolektiboki bereganatzen laguntzen du; enpatia eta elkar ulertzea bultzatzen ditu; testuinguruan jarritako interpretazio-sakontasuna eta -abertasuna ematen ditu.	Abstraktutzat edo ez oso operatibotzat har daiteke; errazte-trebetasunak behar ditu; ez du zertan erabaki edo ekintza zuzenak izan.

4. taula. Parte hartzeko modalitate kualitatiboak eta azterketa kolektiboa: definizioa, ahalmenak eta mugak. Erreferentziak: Krueger & Casey (2015); Font & Blanco (2007); OECD (2001); Denzin & Lincoln (2011); Balasch & Montenegro (2003); Chambers (1994).

2. Eranskina
Lan prozesua

Ariketa honek estuki lotura du entzute prozesuarekin; ez da hasierako diagnostiko hutsa, baizik eta monitorizazio eta doikuntza etengabe baten tresna, ekosistemako aldaketetara egokitzeko aukera ematen duena. Politikak, eskualdeko plan estrategikoek bezala, aukera ematen du ikuspegi sistemiko batetik ikusteko nola botila-lepoak, funtsezko eragileak eta erakundeen arteko ezarpenek aldaketa eraldatzailea mugatzen duten. Halaber, hilabete hauetan zehar 265 eragile, 208 ekimen eta 15 Plan Estrategiko identifikatu dira.

• **Eskualdearekin lotutako eragile nagusiak:** 265 eragile nagusi identifikatu dira, eta hauek aztertu eta kategoriatan sailkatu dira, honela: izena, deskribapena, udalerri, kontaktua, tipologia (governuz kanpoko erakundea, enpresa pribatu, administrazio publikoa, akademia, gizarte zibila, erakunde erlijioso, mugimendu soziala, finantzaketa-erakundea, fundazioa, udala, instituzioa, elkarte, beste), arlo tematikoa (enplegua, ingurumenak, identitatea, turismoa, zerbitzuak eta zaintza, etxebizitza edo Guggenheim), pertsona inplikatuak, inbertsio bolumena, gaitasuna, elkarreraginak, adierazleak eta lideratzen edo parte-hartzen duten proiektuak. Horrela, eragile desberdinen arteko harremanen analisia eta haien eboluzioa egin daiteke.

• **Eskualdearekin lotutako proiektu nagusiak:** 208 proiektu identifikatu dira, eta hauek aztertu eta kategoriatan sailkatu dira, honela: izena, udalerria, eragin-maila (komunitarioa, eskala txikia eta ertaina, eskala handia, zerbitzu publikoak, legeria eta

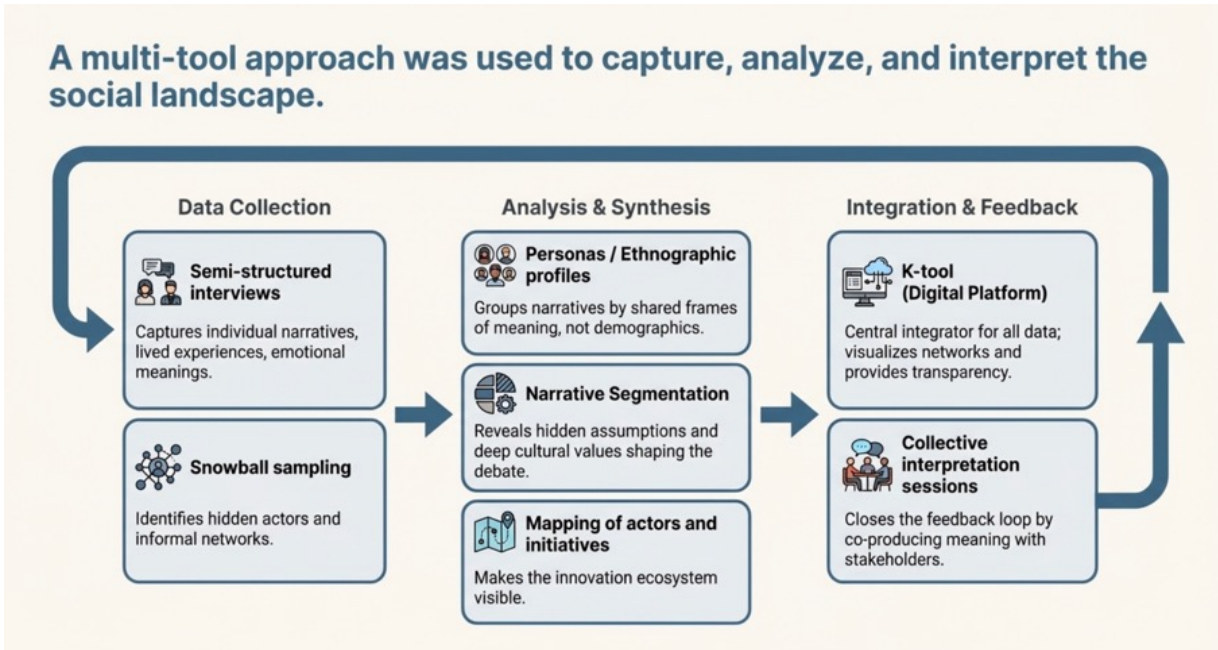
finantzaketa), deskribapena, sektorea (lehena, bigarrena edo hirugarrena), bazkideak (administrazio publikoa, enpresa pribatu, akademia eta hezkuntza, gizarte zibila, beste), arlo tematikoa —aurrekoen berdinak—, aurrekontua, eragile liderra, eragileak, elkarreraginak eta adierazleak eta pertzepzioak.

• **Eskualdearekin lotutako Plan Estrategikoak:** 15 Plan Estrategiko identifikatu dira, eta hauek aztertu eta kategoriatan sailkatu dira, honela: izena, deskribapena, udalerri edo eskualdea, eragin-maila —goikoen berdinak—, sektorea —goikoein berdinak—, arlo tematikoa —goikoen berdinak—, bazkideak —goikoen berdinak—, aurrekontua, eragileak, elkarreraginak, adierazleak eta pertzepzioak.

Lehenik eta behin, eragile eta ekimenak identifikatu dira, horretarako eragile giltzarrien eta proiektuen zerrenda bat prestatu delarik. Ondoren, eragile hauek ekosistemaren barruan duten rola araberak sailkatu dira. Horrela, elkarreraginen analisia egin da, ez bakarrik egungo harremanak identifikatzeko, baita harreman berriak sortzeko aukerak behatzeko ere. Informazio guztia Ktool tresna digitalean sistematizatu da —geroago azalduko dena—, eta horrek kontsulta eta eguneratze etengabea ahalbidetzen du.

Ekosistema baten bistaratzea ez da argazki estatiko bat: eragile eta ekimen horien arteko elkarreraginak eta denboran zeharreko eboluzio dinamikoak islatzen ditu. Mapaketak Busturialdea-Urdaibaiko ekosisteman dauden eragile desberdinen tipologiak bistaratzen ditu. Bestalde, eskualdearen garapena sustatzen duten ekimen desberdinen tipologiak mapatzen dira, eta haien arteko eta eragile eta ekimenen arteko elkarreragin-mailak lantzen dira.

2. Eranskina
Lan prozesua

Entzute-prozesua

Gaur egun, entzute-prozesua hasi zenetik hamar hilabete igarota, konpromisoa hartu genuen 1.000 narratibetatik 1.002 jaso ditugu. 949 pertsonak parte hartu dute, eta horietatik 53-k bigarren iterazioko elkarriketak ere egin dituzte. Elur bola laginketa, etnografiak, mapaketa eta deialdi publikoen bidez, guztira 1.700 pertsona baino gehiago identifikatu dira.

Azterketa honen testuinguruan elur bola laginketa hautatu da, Busturialdea-Urdaibai eskualdearen sakontasuna eta konplexutasuna modu errealistan behatzeko aukera ematen duelako, metodo kualitatibo gisa. Laginketa mota honek, lehen parte-hartzaileek gomendatutako kontaktuen bidez sarea zabaltzea, alegia, sare formalen barruan agertzen ez diren ahotsak lortzea ahalbidetzen du, edo ikusteko zailak direnak (Atkinson eta Flint, 2001). Era berean, konfiantzaren gainean oinarritutako harreman-dinamika sortzen du, eta hori bereziki lagungarria da narratiba anitz, testuingurura egokituak eta eguneroko praktketan oinarritutakoak identifikatzeko, ikerketa kualitatiboan funtsezkoa den moduan (Creswell, 2013).

Elkarrizketa mota	Guztizkoaren gaineko ehunekoa
Elkarrizketa pestonalak (bakarra)	%86,51
Bi elkarrizketa pertsonal (Bigarren iterazioko elkarrizketa / sakontzea)	%5,58
Elkarrizketa idatzia	%4,53
Interpretazio kolektibotan parte hartzea elkarrizketa egin gabe	%2,85
WhatsApp-eko elkarrizketa audio bidez	%0,53

5. taula. Parte-hartzaileen portzentajezko banaketak

Prozesua elkarrizketa labur eta irekiekin hasi genuen. Helburua izan zen elkarrizketak egin genizkien pertsonen aukera ematea mahai gainean garrantzitsutzat jotzen dituzten ideiak eta kezkek ekartzeko, inori baldintzarik jarri gabe. Saio bakoitzaren amaitzean, jasotako informazio guztia aztertu da, eta elkarrizketetan behin eta berriz agertzen diren ideiak taldekatu dira, garrantzitsuenak identifikatuz. Ondoren, iritzi hauek segmentatu eta patroik narratiboetan antolatu dira. Uztailetik aurrera, elkarrizketa sakon batzuk egin dira gai zehatzetan sakontzeko, sortutako ideietan, patroik nagusien eta kontraste saioetan jasotakoa analizatzeko. Bigarren iterazioko elkarrizketen helburua lehen analisian kontrastatzea izan da, batez ere, entzute prozesuan jasotako pertzepzioen eboluzioa behatzeko, adibidez, erakunde desberdinen jardueraren eragina neurtzeko. Horretarako, pertsona batzuk berriro elkarrizketatu ditugu. Bigarren iterazioko beste helburu bat lehen iteraziotik falta zitzaizkigunak narratiba-profilak lortzea izan da: gazteak, helduak eta migratzaileak.

2. Eranskina
Lan prozesua

Guztira, 949 pertsonaren ekarpenak jaso dira. Elkarrizketa motaren arabera, pertsonalak dira nagusi (86,51%), jarraian bigarren iterazioko edo sakontzeko elkarrizketak daude (5,58%), hau da, bi aldiz elkarrizketatutako pertsonak.

Adinen arabera, parte-hartzaileen banaketa orekatua bada ere, 45 eta 64 urte bitartekoak dira talde nagusia (%42,89). Gazte eta adin ertainak ere nabarmenak dira, 18 eta 29 urte bitartekoen %13,49 eta 30 eta 44 urte bitartekoen %23,08. Bestalde, 65 urtetik gorakoek parte-hartzaileen %20,55 ordezkatzen dute.

Generoari dagokionez, parte-hartzea oso orekatua izan da: emakumeak %52,37 eta gizonak %47,63.

Parte-hartzaileen %5,58 eskualdeko pertsona migratzaileak izan dira. Banaketa lurraldeari begiratuta, datuek erakusten dute prozesua bereziki Busturialdea-Urdaibai eskualde sustraitua dagoela: Gernika-Lumo (234 pertsona) eta Bermeo (184 pertsona) dira ordezkaritza handiena duten udalerriak. Ondoren, Mundaka (84), Ibarrangelu (32), Murueta (31), Gautegiz-Arteaga (31) eta Forua (29) daude, besteak beste. Era berean, eskualdetik kanpoko parte-hartzea ere nabarmena da, 137 pertsona (14,43%) Bilbo, Bizkaia eta Euskal Herriko gainerako lekutik.

2. Eranskina
Lan prozesua

Kokapena	Udalerri edo lurraldea	Portzentaia %
Busturialdea-Urdaibai	Gernika-Lumo	%24,66
	Bermeo	%19,39
	Mundaka	%8,85
	Busturia	%3,48
	Ibarrangelu	%3,37
	Murueta	%3,27
	Gautegiz-Arteaga	%3,27
	Forua	%3,06
	Muxika	%2,00
	Sukarrieta	%1,90
	Arratzu	%1,69
	Ajangiz	%1,47
	Errigoiti	%1,16
	Elantxobe	%1,05
	Kortezubi	%1,05
	Nabarniz	%1,05
	Ereño	%0,32
	Mendata	%0,21
	Morga	%0,21
Busturialdea baina ez Urdaibai	Ea	%2,63
Urdaibai baina ez Busturialdea	Arrieta	%1,05
	Amorebieta-Etxano	%0,42
	Munitibar-Arbatzegi Gerrikaitz	%0,00
Besteak	Bizkaia	%7,48
	Bilbao	%4,32
	Euskal Herria	%2,63

6. taula. Parte-hartzaileen banaketa ehunekotan, lurraldearen arabera

Beste kanal batzuk

Era berean, ikerketa aberastu da bigarren mailako entzute-iturrien bidez, elur bolako sare nagusienek jasotzen ez dituzten ahots eta esperientzietara sartzeko aukera eman digutenak. Interpretazio kolektiboko saioek ondorio nagusietako bat agerian utzi zuten: migratzaile, gazte eta adinekoen ikuspegietan sakontzeko beharra. Horretarako, teknikak etnografikoak erabili dira, hala nola behaketa parte-hartzailea, argazkigintza eta “life journeys” delakoaren jarraipena, beren ibilbideak eta eguneroko praktikak modu kokatuan jarraituz. Hurbilketa honek ahotsak bistaratzen ditu, normalean ezkutuan geratzen direnak halako prozesuetan, eta horrela ikuspegi sozial eta kultural sakonago eta ñabartuagoa ematen du museoa inguruan dauden pertzepzioei buruz.

Interpretazio kolektiboa eta analisi narratiboa

Prozesu hau ALC eta AC4-ren analisi hipotesietan oinarritzen da hasieran. Horrela, sortutako hipotesiak herritarrekin kontrastatzen ditugu eta ahalik eta talde anitzenenekin elkartzen saiatzen gara. Horretarako, elkarrizketetatik taldekatutako patroi narratiboak hainbat perfiletan ordezkatu ditugu; amaierako emaitza baino gehiago, tresna bat dira kontraste saioetarako, orain arte lortutako aurkikuntzak balioztatzeko eta ñabartzeko aukera ematen digutenak. Gainera, profil hauek ez dira estatikoak, moldagarriak baizik, entzutea aurrera doan heinean garatzen direnak.

Guztira, zazpi kontraste saio egin dira jasotako informazioa kontrastatzeko eta hobetzeko; hasieran hiru perfil aurkeztu ziren, baina gerora beste bi sortu dira. Saioen batez besteko iraupena ordu eta erdikoa izan da, eta guztietan galdera berdinak egin dira:

Profil hauek ezagutzen dituzue?

- Sortutako profilek lurraldeko iritzi-espektrora zabala islatzen dute?
- Zertan sakondu behar dugu?
- Zer kenduko zenukete?
- Zein ideia edo profil falta zaigu?
- Norekin hitz egin beharko genuke?

2. Eranskina Lan prozesua

Kontraste saioetan ateratako ondorioak fintzeko, bigarren iterazio bat hasi dugu aurrez elkarrizketatutako pertsona talde batekin, aniztasuna berriro bermatzeko. Hauei uztaileko aurkezpenean aurkeztu genituen ondorio eta profilei buruz informatu diegu, eta galdetu diegu zerbait faltan sumatzen duten edo prozesuaren eboluzioan aldaketarik antzeman duten. Laburbilduz, ikusi nahi izan dugu eboluziorik izan den ala ez, eta zein norabidetan gertatu den.

• Ibarrangelu

Lehen kontraste saioa ekainaren 11n izan zen Ibarrangeluko Kultur Etxean, eta 11 pertsonak parte hartu zuten. Udaleko alkateak eta Eusko Jaurlaritzako ordezkari batek parte hartu zuten, baita Guggenheim Urdaibai Stop (GUS) plataformak, Gernika Gogoratzuz elkarteak, Erika erakundeak eta EHUKo irakasle batek ere; horrez gain, ikasle bat, doktore bat eta komunikabide bateko pertsona bat ere bertan izan ziren. Kontraste saio goiztiar honetan 4 profil kontrastatu ziren: 001, 003, 004 eta 005. Parte-hartzaileen artean 002 perfilaren beharra agerian geratu zen.

• Murueta

Bigarren kontraste saioa ekainaren 18an izan zen Muruetan, Eskola Zaharrean, eta Ibarrangelun bezala 11 pertsonak parte hartu zuten. Alkateaz gain, EAJko burkide bat, Behargintzako ordezkari bat, GUS plataformako ordezkari bat, ikastetxe publiko bateko gurasoen elkartearen kide bat, ikasle bat eta alkate ohia egon ziren, besteak beste. Bigarren saio honetan bost profil kontrastatu ziren.

• Bermeo

Hirugarren saioa ekainaren 25ean izan zen Bermeoko Kultur Etxean, eta 14 pertsonak parte hartu zuten. Saio honetan Eusko Jaurlaritzako lehen lehendakariordeak parte hartu zuen. Alkatea, GUS plataformako ordezkari bat, UNESCO Etxeako ordezkari

bat, LAB sindikatuko kide bat, EAJko bi zinegotzi eta EH Bilduko zinegotzi bat, ikasle bat eta mediku jubilatutako bat ere gerturatu ziren. Bost profil kontrastatu ziren.

• Gernika

Laugarren saioa uztailaren 2an izan zen Gernikako Elkartegian, eta 12 parte hartzaile izan ziren. Kasu honetan, Bizkaiko Ahalak Nagusiaren parte hartzea izan genuen. Horrez gain, jubilatutako batek, ikasle batek, Errigoitiko alkateak, Gernika Gogoratuz elkartearen ordezkari batek, GUS plataformako bi ordezkari, musika eskolako langile batek, argitaletxe bateko langile batek eta Ernai gazte erakundeko kide batek parte hartu zuten. Berrirori ere, bost profil kontrastatu ziren.

• Elantxobe

Udalerri batean ospatutako bosgarren eta azken saioa izan zen; uztailaren 7an izan Elantxobeko adinekoen egoitzan, eta 13 pertsonak parte hartu zuten. Alkateaz gain, EAJko legebiltzarkide bat, GUS plataformako ordezkari bat, jubilatutako bat, prozesuaren parte hartzaileetako aditu bat, bi udaliar, ingurumen teknikari bat, Unibertsitateko langile bat, hezitzaile sozial bat, zentro publiko bateko zuzendari bat, operario bat eta ikasle bat egon ziren, besteak beste. Bost profil kontrastatu ziren.

• Gazteak

2025eko uztailaren argitaratu zen aurretiako txostenak argi utzi zen moduan, gazteen ahotsa ez zegoen aski ordezkaturik; hau da, zailtasunak izan genituen talde horretara heltzeko eta beren iritzia jasotzeko. Horregatik, seigarren kontraste saioan tokiko ikastetxe bateko ikasleekin bildu ginen azaroaren 24an. 12 ikasleek parte hartu zuten, eta saioan bost profil kontrastatu eta balioztatu ziren.

2. Eranskina Lan prozesua

• Pertsona migratzaileak

Zazpigarren kontraste saioa Gernikan izan zen azaroaren 24an eta 4 pertsonak parte hartu zuten, zeinetan bost profilak kontrastatu genituen.

• Nazioarteko adituak

Abenduaren 1ean eta 2an, Urdaibaiko Ekoetxean, ALC eta AC4 Columbiak nazioarteko mintegi bat antolatu zuten, Hiroshima Unibertsitatearen eta bere Bakearen eta Jasangarritasunaren Hezkuntza eta Ikerketa Sarearen (NERPS) lankidetzarekin, gobernantza-sistemei, parte-hartze-prozesuei eta naturaren eskubideei buruz. Mintegiak nazioarteko adituen parte hartzea izan zuen, hirigintza, arkitektura, arte eta turismo arloetan (Joshua D. Fisher, AC4-Columbia Climate School-eko zuzendaria; Karin Okada, AC4-Columbia Climate School-eko kolaboratzailea; Jacqueline M. Klopp, Columbia Unibertsitatea; Thaddeus Pawlowski, Columbia GSAPP / Center for Resilient Cities and Landscapes; Tamara Muruetagoiena, Fresh Produce; Lidia Cano Pecharroman, Texas Unibertsitatea Austinen; Hu Meng Qu, Hokkaido Unibertsitatea; eta Kayo Funato, Hiroshima Unibertsitatea).

Era berean, Busturia, Ajangiz, Muxika, Sukarrieta, Gautegiz Arteaga, Elantxobe, Ibarrangelu eta Ereño udalerrietako ordezkariak parte hartu zuten, Busturialdea-Urdaibain bidezko trantsizio baterako beharrezko baldintzei buruzko ikuspegia partekatu zutenak. Tokiko eragileek ere parte hartu zuten; hala nola Gernika Gogoratuz, BC3, IHOBE edo Arantzazu Lab. Guztira, 51 pertsona izan ziren.

3. Eranskina

Tresna digitala: Urdaibai K-tool gobernantza moldagarriko azpiegitura gisa

Proiektu honetarako, Agirre Lehendakaria Centerrek tresna digital bat sortu du (urdaibai.agirrecenter.eus), prozesuan zehar sortutako material guztia gizartearen eskura modu gardenean jarriaz: elkarrizketa transkribatuak, ikus-entzunezko materialak, kontraste saioak, eragileen eta ekimenen ekosistema. Horrela, edonork uneoro egindako lana jarraitu eta kontrastatu ahal izan du, prozesuaren trazabilitatea eta haren legitimitate publikoa indartuz.

Plataformak —urdaibai.agirrecenter.eus domeinuaren bidez publikoaren eskura dagoena—, prozesu osoa denbora errealean bistaratzea ahalbidetu du, eta ikerketan sortutako informazioa gizartearentzat, modu irekian eta doan, eskuragarri jartzen du. Sistemak datuak erakusten ditu mapen, erlazio-grafoen, taulen eta ikusgarritasun ulergarri baten bidez, eta etengabe eguneratzen da. Informazio guztia publikoa da, baina kode alfanumerikoen bidez anonimizatuta dago, parte hartzaileak babestuz eta identifikazio indibidualaren edozein aukera saihestuz.

3. Eranskina. Tresna digitala

Metodologiaren ikuspegitik, K-Tool ez da informazio biltegi soil baten gisan ulertu behar, baizik eta gobernantza azpiegitura gisa, datu kualitatibo eta erlazional bolumen handiak integratzeko aukera ematen duena, eta modu adierazgarrian gizarte eraldaketa prozesuen dimentsio kulturalak txertatzea ahalbidetzen dituen. Konplexutasunak, gatazkek eta eragile anitzek osatutako testuinguruetan, entzute eta analisi prozesuen digitalizazioa ez da aukerakoa, baldintza beharrezkoa bihurtzen da denboran zehar prozesu legitimoak, trazagarriak eta egokigarriak mantentzeko.

K-Tool-en berrikuntza nagusietako bat denbora errealean datu objektiboak eta pertzepzio sozialak uztartzeko gaitasuna da, tradiziozko eragin-azterketa edo plan estrategikoen sistemetan ohikoa ez den zerbait. Horrela, tresnak aldi berean erakusten du zein ekimen, politika edo eragile dauden lurraldean, eta nola ikusten dituzten herritarren segmentu desberdinek, tentsioak, desegokitasunak, hutsuneak eta kontraesanak ikusgarri eginez ekintza instituzionalaren eta eguneroko esperientziaren artean.

Tresna modulu interkonektatu desberdinetan antolatuta dago:

- **Mapaketa-modulua**, eragileen, ekimenen eta plan estrategikoen arteko erlazioak eta haien eboluzioa denboran zehar bistaratzea ahalbidetzen du. Moduluak aukera ematen du esku-hartze mailak identifikatzeko (komunitarioa, ertaina eta handia), eragile mota desberdinak (administrazio publikoa, gizarte zibila, sektore pribatua, akademia) eta ekosistemaren kontzentrazio edo fragmentazio patroiak identifikaziorako. Mapaketa-moduluak jasotzen ditu identifikatutako 265 eragileak, 208 ekimen aktiboak eta aztertu diren 15 plan estrategikoak. Elementu bakoitzak bere fitxa du, tipologia, jarduera-arloa, lurralde-escala eta beste eragile edo ekimenekin duen erlazio motaren arabera sailkatzeko aukera emanez.

Mapaketa hau ez da argazki estatiko gisa landu, baizik eta entzutearekin etengabeko elkarrizketan. Tresnak aukera ematen du eragile eta ekimen mapak jasotako narratibekin gurutzatzeko,

horrela lurraldean nor aritzen den ikusteko ez ezik, baita eragile, politika edo proiektu horiek gizarte ikuspegi desberdinetatik ere nola ikusten diren behatzeko. Gurutzaketa hau gako garrantzitsua izan da tentsioak, hutsuneak, gainjartzeak eta deskonexioa identifikatzeko, existitzen dena plano instituzional edo estrategikoan eta eguneroko esperientzian eta lurraldeko bizipenetan adierazitakoaren artean bereizteko.

- **Entzute-modulua**, sakoneko entzute prozesuen —hainbat kanal erabiliz— kudeaketara zuzenduta dago. Modulu honetan sistematizatu eta aztertu dira prozesuan zehar egindako elkarrizketak, guztiz transkribatuak eta tresna digitalean argitaratuak. Horrela, plataforma erabiltzen duen edozein pertsonak zuzenean kontsulta ditzake jasotako narratibak, prozesuaren gardentasuna, trazagarritasuna eta irisgarritasuna bermatuz. Informazioa funtsezko bi ardatzen arabera aztertzen da: segmentazioa (errealitate berari buruzko ikuspegi aniztasuna) eta narratiba-sakontasuna (diskurtso esplizitu, narratiba inplizitu eta metanarratiben artean bereizita). Egitura honek aukera ematen du narratiba jakin batzuei gizarte-erantzuna aztertzeko eta euren eboluzioa denboran ikusteko. Gainera, moduluak narratiba bisualen atal espezifiko bat barne hartzen du, entzute prozesuan egindako 100 argazki hautaketa jasotzen duena, testuinguru etnografiko desberdinetan. Irudi bakoitza gai-arloen arabera sailkatuta dago, eta plataforman publikoki eskuragarri dago, testu-formatutik haratago narratiba-erregistroak zabaltzeko eta lurraldeko esperientzia eta pertzepzioak modu ikusgarri eta kokatuan irakurtzeko aukera ematen du.

- **Interpretazio kolektiboaren modulua**, non saio deliberatiboak dokumentatzen diren eta kontraste-espazioak nola kudeatzen diren, aniztasun, oreka eta kalitate deliberatiboaren irizpideak barne hartuz. Moduluak gobernantza-panel gisa jarduten du, prozesuaren sakontasun demokratikoa denbora errealean monitorizatzeko aukera emanez. Moduluak zazpi fitxa jasotzen ditu, egin diren interpretazio kolektiboko saio bakoitzeko bana. Fitxa bakoitzean dokumentatzen da saioa burutu den udalerria, formatuaren mota (presentziala

edo online, kasu honetan guztiak presentzialak), parte-hartzaileen kopurua, kontrasterako erabilitako materialak —prozesuaren une bakoitzean egindako profil etnografikoak nagusiki—, parte-hartzearen oreka (generoaren arabera banatuta), parte-hartu duten aurrez mapatutako eragileak eta saioan balioztatu diren profilak —ñabardurak ñabardura—. Era berean, saio guztiak grabatu eta transkribatu dira osotasunean, eta transkribapenak tresna digitalean daude eskuragarri. Tresnak itzulpen automatikoaren funtzionalitate bat ere barne hartzen du, transkribapenak euskaraz, gaztelaniaz edo ingelesez kontsultatzeko, erabiltzaileak aukeratutako nabigazio-hizkuntzara egokituz. Parte-hartzaile bakoitzak kode alfanumeriko bat du, saioan zehar egin diren esku-hartzeak bereizteko, anonimatua mantenduz. Pertsona batek aurrez elkarrizketa indibidualetan parte hartu badu, kode bera mantendu da, euren narratiben eboluzioa jarraitzeko. Gainera, argi identifikatzen da noiz diren ALCko taldeko kideen esku-hartzeak. Egiturak saioaren harien jarraipena, akordio, desadostasun eta ñabarduren identifikazioa eta gero entzute indibidualeko patroiekin lotzea errazten du.

Busturialdea-Urdaibaiko entzute-prozesuan K-Tool erabiltzearen ekarpen nagusietako bat izan da **eragile eta ekimenen mapaketa sistematikoki gurutzatzea entzutean jasotako narratibekin**, azterketa teknikoaren eta interpretazio sozialaren arteko ohiko banaketa gainditzea baimendu duena. Gurutzaketa honek aukera eman du lurraldean daude eragile eta proiektu ezberdinak identifikatzeko eta, era berean, herritarrek, jarrera ezberdinetatik abiatuta, horiek nola bizi, nola zilegiztatzen edo nola zalantzan jartzen dituzten atzematea.

Geruza hauen integrazioak erakutsi du hutsune nabarmenak daudela lehentasun instituzionalen eta pertzepzio bidez identifikatutako beharren artean, baita tentsio narratibo handiko guneen, adostasun latentearen eta ekintza publikoarentzako

aukera-arloak identifikatzerakoan ere. Horrela, prozesuak ez da mugatzen gatazka deskribatzera, baizik eta gobernantzara orientatutako adimen kolektiboa sortzen du, normalean ezkutuan edo fragmentatuta dauden dinamikak bistaratuz.

Prozesuaren digitalizazio sistematikoak aukera eman du, gainera, narratiben eboluzioa gardentasunez dokumentatzeko, patroien arteko lekualdatzeak eta denboran zehar agertzen diren kezkak jasotzeko. Trazagarritasun hau bereziki garrantzitsua da instituzio-konfiantza falta dagoen testuinguruetan, izan ere, publikoan kontrastatu ahal izaten du nola sartu diren (edo ez) ahots eta argudio jakin batzuk azterketan.

4. Eranskina

Terminoen glosarioa

Lurraldeetako eragileak	Urdaibain aldaketa-prozesuetan esku hartzen duten edo eragina jasaten duten pertsonak, taldeak eta erakundeak. Bere identifikazioa giltzarria da lurraldeko botere harremanak, aliantzak eta tentsioak mapeatzeko.
Giro afektiboa	Lurraldean bizi direnek partekatutako giro emozionala. Frustrazioa, gogo bizia, mesfidantza edo itxaropena ez dira elementu osagarriak, dinamika sozialak, proiektu kolektiboak eta aldaketarako gogoia baldintzatzen dituzten indarrak baizik.
Ingurumen-gatazkak	Lurzorua erabilerari, baliabide naturalei edo kontserbazioari buruzko eztabaidak, balioen, identitateen eta garapen-ereduen arteko tentsioak islatzen dituztenak. Urdaibain, gatazka horiek narratiba sakonak aktibatzen dituzte, eta tokiko gobernantzari eragiten diote.
Giza garapen iraunkorra	Ongizate kolektiboa, ekitatea eta iraunkortasun ekologikoa lehenesten dituen eredua. Ez da hazkunde ekonomikora mugatzen, justizia sozialetik eta lurralde orekatik abiatutako aurrerapenaren ikuspegi integratua sustatzen du.
Elkarrizketa erdiegituratuak	Elkarrizketa sakonak, gai ardatzek gidatuak, kontakizun pertsonalak eta kolektiboak jasotzeko aukera ematen dutenak. Entzute-prozesuaren tresna nagusia dira.
Ebaluaketa-ebolutiboa	Denbora errealeko analisi-sistema, testuinguru konplexuetara egokitua. Ea laguntzen duen trantsizioetan kontraesanak, ikaskuntzak eta pertzepzio-aldaketak hautemanez, eta ea laguntzen duen erabaki malguak hartzen.
Elkarlaneko gobernantza	Erabaki-eredu horretan, herritarrek, erakundeek eta gizarte-eragileek ezagutza elkarrekin ekoizten dute eta erantzukizunak partekatzen dituzte. Gakoa, aterabide osoa inon ez dagoen testuinguruetan.

Interpretazio kolektiboa	Eztabaidagune honetan, narratibak eta aurkikuntzak eragile desberdinen artean alderatzen dira. Baliozkotzea baino gehiago, zentzu partekatuak eraikitzea eta entzute-ildo berriak irekitzea bilatzen du.
Metanarratibak	Komunitate batek posible, zilegi edo desiragarri jotzen duenari eusten dioten zentzu-egitura sakonak. Narratiba ikusgarriak eta ezkutukoak baldintzatzen dituzte, eta funtsezkoak dira aldaketarekiko erresistentziak edo babesak ulertzeko
Ekosistemaren mapaketa	Lurraldean dauden eragileak, harremanak, diskurtsoak, ekimenak eta gatazkak identifikatzea. Diagnostikoa baino gehiago, tresna bizia da, sistemak nola eboluzionatzen duen ulertzeko aukera ematen duena.
Garapen-eredua	Lurraldea nola eraldatu behar den erakusten duen ikuspegi nagusia. Esplicitua edo inplizitua izan daiteke, eta tentsioan sartzen da bere etorkizuneko kontakizuna inposatzeko lehian ari diren beste proposamen batzuekin.
Turismo eredua	Bisitariak erakartzeko eta kudeatzeko moduaren azpian dagoen logika. Urdaibain eredu masiboak, birsortzaileak, kulturalak edo iraunkorrak aurrez aurre jartzen dira, eta horiek eragin zuzena dute ehun ekonomikoan, sozialean eta ekologikoan.
Laginketa elur-bolan	Gomendiozko kateen bidez ahots ikusezin edo periferikoetara iristeko aukera ematen duen teknika kualitatiboa. Baliagarria bazterreko narratibak atzemateko eta konfiantza eraikitzeko.

Narratibak	Kontakizun partekatuak, komunitate batek bere oraina nola ulertzen duen eta bere etorkizuna nola proiektatzen duen adierazten dutenak. Bizipenetatik, balioetatik eta iruditerietatik azaleratzen diren eraikuntza kolektiboak dira, ez iritzi indibidual hutsak. Narrazioaren sakontasun geruzak • Narratiba ikusgarria: modu irekian esaten dena, nahiz eta ez den beti praktikatzen. • Narratiba ezkutua: diskurtsoaren azpian dauden ideia latenteak, ez esplizituak. • Metanarratiba: posible, zilegi edo desiragarri denari buruzko uste sakonak, pentsamendua eta ekintza bideratzen dutenak.
Entzute prozesua	Metodologia kualitatiboa, komunitatearen esperientziak, balioak eta pertzepzioak sakonki ulertzera bideratua. Galdetzetik harago doa: jasotako narratibak interpretatu, segmentatu eta itzuli egiten ditu, eraldaketarako aukerak zabaltzeko.
Biosfera Erreserba	Urdaibai kontserbazio aktiboko gune gisa definitzen duen nazioarteko aintzatespena. Babes ekologikoaren eta giza garapenaren arteko tentsioa dakar, eta etengabeko erreferentzia gisa jokatzen du lurraldeko narratibetan.
Erronka sozial konplexuak	Irtenbide bakarra ez duten arazoak, non faktore sozial, ekologiko, kultural eta politikoek bat egiten duten. Ikuspegi kolaboratiboak, moldakorrak eta adimen kolektiboan oinarritutakoak behar dituzte.
Trantsizio sozioekologikoak	Aldaketa sakonak ekoizteko, bizitzeko eta ingurunearekin erlazionatzeko moduan. Eraldaketa sistemikoko prozesuak dira, eta egiturak nahiz subjektibotasunak inplikutzen dituzte.

5. Eranskina Bibliografia

Bibliografia

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Atkinson, R., & Flint, J. (2001). Accessing hidden and hard-to-reach populations: Snowball research strategies. *Social Research Update*, 33, 1–4.
- Baird, J., Plummer, R., Schultz, L., Armitage, D., Bodin, Ö., Crona, B., & Stedman, R. (2019). How does socio-institutional diversity affect collaborative governance of social-ecological systems in practice? *Environmental Management*, 63, 200–214. <https://doi.org/10.1007/s00267-018-1123-5>
- Balasch, M., & Montenegro, M. (2003). Una propuesta metodológica desde la epistemología de los conocimientos situados: Las producciones narrativas. *Encuentros en Psicología Social*, 1(3), 44–48.
- Balint, P. J., Stewart, R. E., & Desai, A. (2011). *Wicked environmental problems: Managing uncertainty and conflict*. Island Press.
- Barbrook-Johnson, P., & Penn, A. S. (2022). Participatory systems mapping. En P. Barbrook-Johnson & A. S. Penn (Eds.), *Systems mapping: How to build and use causal models of systems* (pp. 61–78). Springer Nature.
- Biglia, B., & Vergés-Bosch, N. (2016). Cuestionando la perspectiva de género en la investigación. *REIRE: Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 9(2), 12–29. <https://doi.org/10.1344/reire2016.9.2922>
- Bourdieu, P. (1999). *La dominación masculina* (2ª ed.). Éditions du Seuil.
- Burt, R. S. (2015). *Structural holes: The social structure of competition* (2nd ed.). Harvard University Press.
- Chambers, R. (1994). Participatory rural appraisal (PRA): Analysis of experience. *World Development*, 22(9), 1253–1268.
- Clifford, J., & Marcus, G. E. (Eds.). (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. University of California Press.
- Cottam, H. (2018). *Radical help: How we can remake the relationships between us and revolutionise the welfare state*. Virago Little, Brown.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The SAGE handbook of qualitative research* (4th ed.). SAGE Publications.

Bibliografia

- Diercks, G., Larsen, H., & Steward, F. (2019). Transformative innovation policy: Addressing variety in an emerging policy paradigm. *Research Policy*, 48(4), 880–894. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.10.028>
- Emerson, K., & Nabatchi, T. (2020). Collaborative governance regimes. Georgetown University Press.
- Engle, J., Agyeman, J., & Chung-Tiam-Fook, T. (2022). Imagine shaping cities as if people, land, and nature were sacred. In *Sacred civics: Building seven generation cities* (Chap. 2). <https://doi.org/10.4324/9781003199816-2>
- Fienitz, M., & Siebert, R. (2023). Latent, collaborative, or escalated conflict? Determining causal pathways for land use conflicts. *Land Use Policy*, 134, 106918. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2023.106918>
- Fisher, J. (2014). Managing environmental conflict. In M. Deutsch, P. Coleman, & E. Marcus (Eds.), *The handbook of conflict resolution: Theory and practice* (3rd ed., pp. 955–984). Jossey-Bass.
- Fisher, J. (2018). Consideraciones sobre el seguimiento, evaluación, y aprendizaje en las plataformas de innovación social. En *Plataformas que activan la innovación: Un nuevo enfoque para la cooperación internacional al desarrollo* (Cap. 6). Fundación Bancaria ‘la Caixa’.
- Fisher, J. (2022). Managing environmental conflict: An Earth Institute sustainability primer. Columbia University Press. <https://cup.columbia.edu/book/managing-environmental-conflict/9780231196871>
- Font, J., & Blanco, I. (2007). Procedimientos de democracia participativa y gobernanza local: Una evaluación normativa. *Revista Española de Ciencia Política*, (16), 107–138.
- Font, J., Galais, C., & Alarcón, P. (2012). ¿Para qué sirven los procesos participativos? Tipologías y funciones. *Revista Internacional de Sociología*, 70(Extra 2), 31–50. <https://doi.org/10.3989/ris.2012.03.04>
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Basic Books.
- Gierczyk, M., Gromkowska-Melosik, A., Scott, S., & Parker, C. (2024). The snowball sampling strategy in the field of social sciences. *Przegląd Badań Edukacyjnych* (Educational Studies Review), 43(2), 87–104. <https://doi.org/10.12775/PBE.2023.029>
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59–82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>

Bibliografia

- Guttorm, H., Hohti, R., & Paakkari, A. (2015). “Do the next thing”: An interview with Elizabeth Adams St. Pierre on post-qualitative methodology. *Reconceptualizing Educational Research Methodology*, 6(1), 15–22. <https://doi.org/10.7577/term.1421>
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in practice* (3rd ed.). Routledge.
- Haraway, D. J. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany: State University of New York Press.
- Holling, C. S., Gunderson, L. H., & Peterson, G. D. (2002). Sustainability and panarchies. En L. H. Gunderson & C. S. Holling (Eds.), *Panarchy: Understanding transformations in human and natural systems* (pp. 63–102). Island Press.
- Holling, C. S., & Gunderson, L. H. (2002). Resilience and adaptive cycles. En L. H. Gunderson & C. S. Holling (Eds.), *Panarchy: Understanding transformations in human and natural systems* (pp. 25–62). Island Press.
- Larrión, J. (2019). Teoría del actor-red. Síntesis y evaluación de la deriva postsocial de Bruno Latour. *Revista Española de Sociología*, 28(2), 323–341.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.
- Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, 95–117. <https://doi.org/10.1146/annurev.an.24.100195.000523>
- Mazzucato, M. (2014). *The entrepreneurial state: Debunking public vs. private sector myths*. Anthem Press.
- OECD. (2001). *Citizens as partners: Information, consultation and public participation in policy-making*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/citizens-as-partners_9789264195561-en.html
- OECD. (2022). *Tackling Policy Challenges Through Public Sector Innovation: A Strategic Portfolio Approach*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/052b06b7-en>
- Özkaynak, B., Muradian, R., Ungar, P., & Morales, D. (2023). What can methods for assessing worldviews and broad values tell us about socio-environmental conflicts? *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 64, 101316. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2023.101316>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.

Bibliografia

- Ostrom, E. (2005). Understanding institutional diversity. Princeton University Press.
- Pascual, U., Balvanera, P., Anderson, C. B., et al. (2023). Diverse values of nature for sustainability. *Nature*, 620, 813–823. <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06406-9>
- Patton, M. Q. (2011). Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use. Guilford Press.
- Patton, M. Q. (2015). State of the art and practice of developmental evaluation: Answers to common and recurring questions. En M. Q. Patton, K. McKegg, & N. Wehipeihana (Eds.), *Developmental evaluation examples: Principles in practice* (pp. 1–24). Guilford Press.
- Pörtner, H.-O., Scholes, R. J., Agard, J., et al. (2023). Overcoming the coupled climate and biodiversity crises and their societal impacts. *Science*, 380(6647), eabl4881. <https://doi.org/10.1126/science.abl4881>
- Raymond, C. M., Fazey, I., Reed, M. S., Stringer, L. C., Robinson, G. M., & Evely, A. C. (2010). Integrating local and scientific knowledge for environmental management. *Journal of Environmental Management*, 91(8), 1766–1777. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2010.03.023>
- Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169.
- Sachs, J. D., Lafortune, G., & Fuller, G. (2024). Sustainable development report 2024. <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2024/sustainable-developmentreport-2024.pdf>
- Schot, J., & Steinmueller, W. E. (2018). Three frames for innovation policy: R&D, systems of innovation and transformative change. *Research Policy*, 47(9), 1554–1567. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.08.011>
- Susskind, L., McKearnan, S., & Thomas-Larmer, J. (Eds.). (1999). *The consensus building handbook: A comprehensive guide to reaching agreement*. Sage Publications.
- Thelwall, M., & Nevill, T. (2021). Is research with qualitative data more prevalent and impactful now? Interviews, case studies, focus groups and ethnographies. *Library & Information Science Research*, 43(2), 101094. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101094>
- UNEP. (2022). Kunming-Montreal global biodiversity framework. <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-04-en.pdf>

Bibliografia

- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development (A/RES/70/1). <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- UNFCCC. (2015). Paris Agreement to the United Nations Framework Convention on Climate Change. T.I.A.S. No. 16-1104. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
- Viveros Vigoya, M. (2016). La interseccionalidad: Una aproximación situada a la dominación. *Debate Feminista*, 52, 1–17. <https://doi.org/10.1016/j.df.2016.09.005>
- Walker, B. H., & Salt, D. (2012). *Resilience practice: Building capacity to absorb disturbance and maintain function*. Island Press.

